

Misijsko djelovanje fra Vjeke Ćurića

Milanović, Marijan

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:152721>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

Misijsko djelovanje fra Vjeke Ćurića

(Diplomski seminar)

Mentor: doc. dr. sc. Davor Vuković

Student: Marijan Milanović

Đakovo, 2018.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary.....	2
UVOD.....	3
1. NAČELA I PRINCIPI MISIONARSKOG DJELOVANJA.....	4
1.1. Načelo djelovanja po uzoru na Sina	5
1.2. Načelo djelovanja po uzoru na Duha Svetoga.....	6
1.3. Načelo djelovanja po uzoru na poslanje Crkve	9
1.4. Skupljanje Božjeg naroda	9
1.5. Odgoj i obrazovanje	11
1.6. Djelovanje i misijski poziv	11
1.7. Poziv i uloga misionara	12
1.8. Misijska duhovnost.....	12
1.9. Područje djelovanja	13
2. POČECI MISIJA U AFRICI S POSEBNIM NAGLASKOM NA RUANDU	14
2.1. Kenija	14
2.1.1. Župa Subukia i sirotište Mali dom.....	15
2.1.2. Kako se živi u Keniji	15
2.2. Demokratska Republika Kongo	16
2.2.1. Fra Ilija Barišić	18
2.3. Mučenici iz Konga	19
2.3.1. Časna sestra Anuarite Nengapeta	19

2.3.2.	Blaženi Izidor Bakanja	20
2.4.	Ruanda	21
2.4.1.	Genocid koji je obilježio Ruandu	22
2.4.2.	Početak katoličkih misija u Ruandi	23
2.4.3.	Fra Ivica Perić.....	24
3.	ŽIVOT I MUČENIŠTVO FRA VJEKE ĆURIĆA	25
3.1.	Teologija mučeništva svjedočanstvo ljubavi po primjeru Isusa Krista	25
3.2.	Oblik, etimologija i značenje riječi μάρτυς	25
3.3.	Značenje riječi μάρτυς u kršćanstvu.....	26
3.4.	Mučeništvo u franjevačkoj školi života.....	28
3.5.	Fra Vjeko Ćurić	30
3.6.	Fra Vjeko, rođenje i školovanje.....	30
3.7.	Fra Vjekina odluka da postane fratar i buđenje želje za misijama	33
3.8.	Fra Vjekina želja za odlaskom u misije.....	36
3.9.	Završetak studija i priprema za odlazak u misije	40
3.10.	Dolazak u Ruandu i djelovanje za Boga i ljude.....	51
3.11.	Početak pokolja i fra Vjekin angažman	56
3.11.1.	Fra Vjekin angažman u poslijeratno doba	63
3.12.	Posljednji „zbogom“ velikom čovjeku	66
	ZAKLJUČAK.....	74
	LITERATURA	76

Sažetak

MISIJSKO DJELOVANJE FRA VJEKE ĆURIĆA

Crkva je od samih svojih početaka označena misijskim poslanjem. Još od prvih Kristovih riječi apostolima da idu i šire njegovu riječ po svem svijetu, misijsko poslanje stoji u najdubljoj biti Crkve. Tako su kroz povijest mnogi misionari i misionarke širili radosnu riječ evanđelja. Ova diplomatska radnja je posvećena upravo temi misija, s osobitim naglaskom na misijsko djelovanje hrvatskog misionara fra Vjere Ćurića u Ruandi. Diplomski rad je podijeljen u tri dijela. Prvi dio govori o misijama kroz dokumente i dekrete Katoličke Crkve, osobito Drugog vatikanskog sabora. Drugi dio govori o počecima misija u Africi u državama Keniji, DR Kongu i osobito u Ruandi. Treći i glavni dio ovoga rada govori o mučeništvu i mučeničkoj smrti fra Vjere Ćurića te o njegovom djelovanju u ratom obuhvaćenoj Ruandi.

Ključne riječi: mučeništvo, misionari, misionarsko djelovanje, Crkva, Afrika, Kenija, DR Kongo, Ruanda, fra Vjeko Ćurić, ljubav, umiranje

Summary

MISSIONARY ACTION OF FRA VJEKO ĆURIĆ

Church, from her beginnings is characterized by mission. Since first Christ's words to His apostles to go in word and swallow His word. Thus through the history many of missionaries spread the Good News of the Gospel. This graduate thesis is divided in three parts. First part is about missions through the documents of second Vatican Council and decrees. Second part is about beginnings missions in Africa. Kenya, DR Congo and Rwanda states, with special focus to Rwanda. Third and main part of thesis, talk about martyrdom and martyrdom death of Catholic priest p. Vjeko Ćurić and his actions in war covered Rwanda.

Key words: martyrdom, missionaries, missionary charity, Church, Africa, Kenya, DR Congo, Rwanda, p. Vjeko Ćurić, love, dying

UVOD

Mučenici i mučeništvo obilježili su Katoličku Crkvu od samih početaka. Nesebično davanje za Krista i ljude mnoge je koštalo života, ali su bez straha išli Kristovim stopama. Ne u želji da postanu mučenici, ne u želji da s namjerom umru, nego u želji da dođu u Kraljevstvo Božje. Prihvaćajući Krista krštenjem, prihvatili su i teret koji nose kroz cijeli život. Tako vidimo i danas, mnogi kršćani na Bliskom Istoku trpe za Krista, u Africi. Njihova ljubav prema Kristu jednakim žarom raste i tinja u njima kao i prije 2000 godina. Bez srama i straha po život ispovijedaju vjeru i svjedoče ju.

Tako ju je svjedočio s posebnim žarom i glavni lik ove diplomske radnje, fra Vjeko Ćurić. Uz mnoge nedaće i teškoće koje su neopisive, i ne daju se čak ni predočiti čovjeku, davao je cijeloga sebe. Pod prijetnjom smrću nije posustajao, na mnoge nagovore da ode, nije odlazio, na podmetanja, nije posrtao. Koračao je uspravno sa jednakim žarom kao kada se kao dječak od pet godina odlučio da bude „pratar“. Tako je obilježen cijeli njegov život, kao Božjeg iskrenog namjesnika na zemlji, ljubitelja Krista i svojih „garonja“, kako ih je od milja zvao. Položio je život za one koje je najviše ljubio, i to baš onaj život koji je davao i za svoga ubojicu.

Prvi dio rada posvetio sam govoru o misijama kroz dekrete i dokumente Katoličke Crkve. U drugom dijelu pišem o misijama u Africi, ranijem stanju u državama Keniji, DR Kongu i Ruandi, te kakvo je stanje danas. Ove sam države izabrao jer tamo djeluju naši misionari, a posebno Ruandu, jer je u njoj djelovao fra Vjeko Ćurić. Ruandu sam doživio osobno upravo za potrebe diplomske radnje, ali i želje posjetiti grob i mjesto djelovanja fra Vjeka Ćurića. Mnoge informacije sam dobio od fra Ivica Perića koji je naslijedio fra Vjeku, ali i don Danka Litríca koji djeluje u Ruandi.

Treći dio radnje odnosi se na život i djelo fra Vjeka Ćurića. Mnoge materijale sam imao kao njegovu ostavštinu u obitelji, ali sam morao tražiti određena pisma od njegove braće, kao i izjave. Prešao sam za ovaj rad veliki put i potrudio se da približim fra Vjeku onakvim kakav je on uistinu bio. U ovoj diplomskoj radnji donosim rad fra Vjeka u Ruandi prije, tijekom i nakon rata. Cilj je prikazati njegovu nesebičnu žrtvu i ljubav, te ga prikazati kao čovjeka i svjedoka Božje ljubavi. I kroz primjer fra Vjeka pokazuje se kako ljubav i ustrajnost ostavljaju veliki trag u povijesti Crkve.

1. NAČELA I PRINCIPI MISIONARSKOG DJELOVANJA

U prvom dijelu rada želimo prikazati načela i principe misijskog djelovanja. Sam naziv prvoga dijela navodi na promišljanje. Pitamo se često kada mislimo o misijama i samom poslanju koja je svrha misijskog djelovanja, koji su principi i načela. Je li to želja za nepoznatim ili pak iskreni poziv koji osoba osjeća? Svakako da nije jednostavno dati odgovor na ovo pitanje, ali tražeći može se doći do odgovora.

Promatrajući rad misionara u Ruandi, fra Ivice Perića, došao sam do zaključka kako bi načelo svakog misionara trebalo biti: služi drugima. Mnogi koji djeluju u misijama su upravo opstali zahvaljujući tom načelu. Ako se u misije dođe postavljanih ciljeva i pod svaku cijenu odrađivanja istih, često se vrati jednakom brzinom kao što se došlo. Misijsko djelovanje moramo gledati kroz prizmu Gospodina. Ići otvorena srca, tražiti da nam On bude voditelj, a uzor da su nam, osim Njega samoga, ti ljudi koji su potrebni naše pomoći. Postavljati se poput gospodara i smatrati ljude kojima se pomaže svojim podanicima može odvesti samo u propast. Takvim nastojanjima ne idemo putem božanskog plana spasenja. „A Bogu se svidjelo da ljude pozove na sudionništvo u svom životu ne samo pojedinačno, bez ikakve međusobne povezanosti, nego je htio da ih učini narodom u kome će se njegovi sinovi koji su bili raspršeni sabrati u jedno (Iv 11, 52)“.¹ Svaki misionar bi se trebao voditi načelima koja mu nalaže Crkva u dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve, *Ad Gentes*. Bitan dio misijskog života jest odricanje, ali ne odricanje zbog sebe, nego zbog drugoga. Ukoliko se odriče zbog drugih čini se zadovoljština prema sebi koliko god zvučalo paradoksalno. Iz toga razloga treba se voditi načelom poslanja Sina, poslanja Duha Svetoga i poslanja Crkve.²

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad Gentes*, 18. prosinca 1965., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008., 2 (dalje u tekstu: AG).

² Usp. AG 3-5.

1.1. Načelo djelovanja po uzoru na Sina

Ako se za uzor ima Krista koji je poradi nas i našega spasenja činom poniznosti posvetio vode našega krštenja po kojima nas je, milosnim djelom Duha Svetoga, učinio ljubljeno m djecom Božjom. Tako bi svaki misionar trebao krstiti, ljubiti i nasljedovati dano od Isusa Krista. Samo poslanje Crkve upravo proizlazi iz vjere u Krista. On koji je poslan u svijet kao posrednik između Boga i ljudi. Sve ono tjelesno u njemu prebiva i po ljudskoj naravi je postavljen kao drugi Adam. Luka nam u svom Evanđelju donosi: „Na meni je Duh Gospodnji; pomaza me i posla da donesem Radosnu vijest siromasima, da ozdravim one koji su slomljena srca, da navijestim oslobođenje sužnjima i vid slijepcima“ (Lk 4, 18). Krist je jasno Mesija koji je trebao doći, i ispunjenje je iščekivanja.³

„Poradi nas postade siromašan, premda je bio bogat, da po njegovu siromaštvu budemo bogati (usp. 2 Kor 8, 9); a po ljudskoj naravi on je postavljen kao novi Adam za glavu obnovljenog čovječanstva, »pun milosti i istine« (Iv 1, 14)“.⁴ Siromaštvo se uvijek vezuje uz misijsko djelovanje. Iz tog razloga svatko od onih koji se odluče prihvatiti misijski križ i poći tim putem trebaju moći prihvatiti siromaštvo. Iz toga razloga većina misionara su redovnici, oni koji su odgajani prigrliti siromaštvo kao sastavnicu života. „Dragovoljno siromaštvo poradi nasljedovanja Krista – jer je ono njegov znak, a danas se osobito cijeni – neka redovnici brižljivo njeguju i, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima.“⁵

Bitno za naglasiti jest da se ne misli samo na fizičko siromaštvo, uzdržljivost od materijalnoga, nego i na duhovno siromaštvo koje dovodi do zbližavanja s Bogom. Misionara koji je odgajan u tom duhu dovodi do zajedništva s onima kojima je poslan, da bude jednak i preko tih ljudi stremi i teži ka ljubavi Božjoj. Da duh bogati pomažući ljudima i svoju skromnost duha njeguje kao nešto dragocjeno. Da dolazi do spoznaje kako biti siromašan duhom nije negativno, nego naprotiv pokazuje svoju želju i težnju, ali i skromnost. Bez uzdizanja iznad drugih poradi toga što je izabran od Boga da bude redovnik jer time nije dobio milost. Kome je god mnogo dano od njega će se mnogo iskati, kako kaže Luka u svome evanđelju. Upravo je redovniku, svećeniku, redovnici dano puno i u poniznosti duhom spoznaje se samoga sebe, te na taj način se sebe više daje. Upravo misionarski poziv je pokazatelj koliko se traži više od pozvanih, od onih koji su više dobili.

³ Usp. KASPER, W., *Bog Isusa Krista*, Karitativni fond UPT, Đakovo, 2004., 209.

⁴ Usp. AG 3.

⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o obnovi redovničkog života *Perfectae Caritatis*, 28. listopada 1965., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008, 13 (dalje u tekstu: PC).

„Same redovničke ustanove, primjereno prilika pojedinih mjesta, neka nastoje dati kolektivno svjedočanstvo siromaštva i neka od vlastitih dobara rado nešto pridonose za druge potrebe Crkve i za uzdržavanje siromaha, koje svi redovnici moraju ljubiti srcem Kristovim (usp. Mt 19, 21; 25, 34-46; Jk 2, 15-16; 1 Iv 3, 17)“.⁶ U ovim se riječima dekreta otkriva bitno misijsko poslanje, uzdržavanje siromaha. Davati za siromaha sebe, a ne samo lijepo govoriti, ljubiti ga svim srcem Kristovim, a ne samo promatrati. Biti redovnik i misionar znači prihvatiti Krista kakav je On sam bio i hoditi njegovim putem. Putem ljubavi, istine i mira. Davati ljubav, širiti istinu i uspostavljati mir. „O samome sebi rekao je Krist, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (usp. Iv 10, 36): »Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao i poslao da donesem Radosnu vijest siromasima, da izliječim potištene, da navijestim oslobođenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima« (Lk 4, 18).⁷

1.2. Načelo djelovanja po uzoru na Duha Svetoga

Duh Božji puše u svim pravcima. Misao je to poznatog njemačkog teologa Waltera Kaspera koja dovodi do razmišljanja većega od same rečenice. Na tragu toga možemo reći da je i jedan od smjerova u kojima ide Duh Sveti upravo i misijski karakter Crkve. Onaj karakter koji možemo reći značajno i nosi Crkvu, a tu je „funkciju“ Crkva sama omogućila. Omogućen je puno prije nego se oformila kao što ju imamo danas. Ustanovljen je na Pedesetnicu kada slavimo i rođendan Crkve. „Ipak je na Duhove sišao na apostole, da oстане s njima zauvijek (usp. Iv 14, 16); Crkva se pred mnoštvom očitovala javno, propovijedanjem je otpočelo širenje evanđelja među narodima.“⁸

Duh Sveti koji od Pedesetnice djeluje svaki dan u svakom čovjeku bez iznimke i gori jednakim žarom koji je na čovjeku da ga rasplamsa ili ne, da ga prihvati ili guši. Svaki je čovjek pozvan na služenje Bogu i ljudima, ali pojedini su pozvani da odlaze služiti dalje i širiti radosnu vijest. Prvi od takvih bili su sami apostoli koji su po Kristovom uskrsnuću išli svijetom i činili sve narode Njegovim, te propovijedali evanđelje (usp. Mk 16, 16). Poslanje misionara po nadahnuću Duha je da navijesti i da na vjerovanje svima koji nisu čuli za Krista, da svaki čovjek bilo koje boje kože bio i bilo koji jezik govorio primi Duha Svetoga i Krista za svoga spasitelja. „Tu je napokon predznačio objedinjavanje naroda u katolicitetu vjere po Crkvi Novoga saveza,

⁶ Usp. PC 13.

⁷ Usp. AG 3.

⁸ *Isto*, 4.

koja govori svim jezicima, koja u ljubavi razumije sve jezike i na taj način nadvladava babilonsko rasulo“.⁹

Tako nam i sam *Lumen Gentium*, dogmatska konstitucija o Crkvi, govori o nekršćanima u odnosu na Crkvu, misijskom značaju Crkve, zadaćama propovijedanja i upravljanja, da svi budu jedno tijelo i jedan duh. Zadaća misionara jest upravo ta, da po nadahnuću Duha Svetoga i slijedenjem Isusa Krista propovijeda, naviješta i širi evanđelje. Da bez obzira na svaku vrstu uvjeta ustraje u svome pozivu i naslijeđu što ga je dobio od Krista. Odlaziti u one krajeve gdje evanđelje nije došlo i krstiti one koji nisu kršteni, a na različite se načine i oni svrstavaju u Božji narod.¹⁰ Kao što je Sin poslan od Oca, i On je sam poslao Apostole (usp. Iv 20, 21) govoreći: »Idite dakle, učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Učite ih da drže sve što sam vam zapovjedio. I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta« (Mt 28, 18-20). I tu svečanu Kristovu zapovijed, da propovijeda spasonosnu istinu, Crkva je primila od Apostola da ju izvršuje sve do kraja zemlje (usp. Dj 1, 8).¹¹

Iz toga razloga Crkva i dalje šalje misionare dok se tek osnovane, mlade Crkve potpuno ne ustanove i da same mogu nastaviti djelo naviještanja Evanđelja. Upravo na tom putu ju potiče i djeluje Duh Sveti kako bi se izvršilo poslanje Krista Sina Božjega i njegova zapovijed da se svi narodi čine njegovim. Na tom putu Crkva propovijeda Evanđelje i propovijedajući ga vodi ljude spasenju, čupa ih iz ropstva zabluda i približava ih Kristu. Da po Kristu se otkupe i postanu svi jedno s Njim. Da u krštenju budu otkupljeni od grijeha te da uzvjeruju, a tu istu vjeru ispovijedaju, te potpuno postanu ispunjeni Kristom.¹² Duh Sveti na poseban način se očituje u Crkvi i njezinim članovima. Nazočnost i djelovanje su sveopći, univerzalni. Čovjeku pruža snagu i svjetlo kako bi mogao odgovoriti onom vrhovnom pozivu.¹³

U Starom zavjetu možemo vidjeti i pronaći proročki nagovještaj Duha kod Mojsija. Proroci su ti koji su bili nadahnuti Duhom Svetim, o tome nam svjedoči Ezekijel, Zaharija i Tritoizaija.¹⁴ Ezekijel govori: „*I uđe u me Duh, kako mi progovori, te me podiže na noge, a ja čuh glas onoga koji mi govoraše*“ (Ez 2, 2). Zaharija donosi: „*Evo riječi Jahvine Zerubabelu: »Ne silom niti snagom, već duhom mojim!«- riječ je Jahve nad Vojskama*“ (5, 6b). Dok

⁹ *Isto*, 4.

¹⁰ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen Gentium*, 21. studenog 1964., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008., 17. (dalje u tekstu: LG).

¹¹ Usp. *Isto*, 17.

¹² Usp. *Isto*, 17.

¹³ Usp. IVAN PAVAO II., Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe *Redemptoris missio*, 7. prosinca 1990., KS, Zagreb, 1991., 28 (dalje u tekstu: RMs).

¹⁴ Usp. KASPER, W., *Navedeno djelo*, 306.

Tritoizaija govori: „*Duh Jahve Gospoda na meni je, jer me Jahve pomaza, posla me da radosnu vijest donesem ubogima, da iscijelim srca slomljena, da zarobljenima navijestim slobodu i oslobođenje suženjima* (Iz 61, 1). Osim proroka imamo i Mudrosne knjige. Sama mudrost je promatrana poput duha koji se na prijateljski način odnosi spram ljudi.¹⁵

U Novom zavjetu govor započinje kod Ivana Krstitelja, točnije sva četiri evanđelja započinju izvještajem Isusova krštenja. Evanđelisti Kristovo krštenje ne opisuju biografski, nego teološki kao viziju tumačenja u kojoj se korjenito i sažeto tumači kompletno Kristovo mesijansko djelovanje.¹⁶ Sveti Ivan je za vrijeme krštenja Isusa ugledao Duha Svetoga koji u obliku golubice silazi nad Isusa. Te se začuo glas s nebesa: „*Ovo je moj Sin Ljubljeni! U njemu mi sva milina!*“ (Mt 3, 17). Svojom smrću i uskrsnućem svojim je apostolima darovao Duha Svetoga. „*Mir vama! Kao što je mene poslao Otac, tako i ja šaljem vas. To rekavši dahne u njih i kaže im: Primate Duha Svetoga*“ (Iv 20, 21). S ovim možemo reći kako se Crkva moli da jednoga dana svi ljudi svijeta postanu njezini dionici, i dionici Božjega naroda, Dijela Gospodinova i Hramovi Duha Svetoga.¹⁷

¹⁵ Usp. MARČELIĆ, J., *Duh Sveti u povijesti spasenja*, u: Crkva u svijetu 18 (1983.) II., 124.

¹⁶ Usp. KASPER, W., *Navedeno djelo*, 124.

¹⁷ Usp. LG 17.

1.3. Načelo djelovanja po uzoru na poslanje Crkve

Misijsko djelovanje Crkve sažima se u jednome, a to je propovijedanje evanđelja među onim narodima i skupinama što još ne vjeruju u Krista. U zasađivanje Crkve, u onim narodima u kojima još ona kao takva nije pustila korijene.¹⁸ Upravo će iz toga sjemena Božje riječi izrasti posvuda u svijetu dovoljno utvrđene, opskrbljene svojim vlastitim snagama i zrelošću autohtone partikularne Crkve.¹⁹ Te iste Crkve koje će svojom hijerarhijom, zdanjem, svojom jednostavnošću i vjernim pukom te prikladnim sredstvima pridonijeti koristi čitave Crkve.²⁰ Te će se kao takve, poosobljene, jednake onim ranijim pribrojiti i biti jednake. Glavno u tom zasađivanju je Evanđelje, ono privodi nove vjernike Kristu i ti ljudi bivaju preporođeni Božjom riječju. Kada dođe do konačnoga ploda, tu misijsko djelovanje ne prestaje nego nastavlja dalje da se privedu pojedinci koji su još izvan nje, da im se propovijeda evanđelje i privede ih se Crkvi.²¹ Upravo to propovijedanje evanđelja, ta životna riječ, dok odgovara na poziv da se pođe po svem svijetu naviještati evanđelje te jamči istodobno svježinu i kreativnu dinamičnost što je u svakom trenutku oslobađa tereta i usmjerava ka novim granicama.²² Bez obzira kakvi bolesnici bili u pitanju, na kojem kontinentu se misionar nalazio kršćanska ljubav se uistinu proteže na sve. Rasa, socijalni položaj ili pak vjera; kršćanska vjera ne očekuje probitak ili zahvalnost, jer kao što nas je Bog ljubio nesebičnom ljubavlju tako i vjernici trebaju biti puni brige za čovjeka samoga. Kao što je Krist obilazio sela i gradove liječeći bolesne i slabe, tako i Crkva u misionarima treba hoditi. Onima koji traže mir, dati ga, onima koji traže utjehu, dati, onima koji traže ljubav, udijeliti, upravo sve to donoseći iz Evanđelja.²³

1.4. Skupljanje Božjeg naroda

Možemo reći kako je sve do Drugog vatikanskog sabora stav kršćanskih teologa (svih, pri tome se misli i na katolike, protestante, pravoslavce), prema nekršćanima bio jednak. Jednostavno su ih odbijali i osuđivali²⁴ ne razmišljajući da su i oni nekada bili jednaki njima. Svatko tko je danas kršten nekada je bio poganin, Židov ili ljepše rečeno nekrštena duša. Nekada se zastupalo mišljenje, primjerice kod robovlasnika ili u ratovima, oni koji su nekrštene

¹⁸ Usp. SPADA D., *Misijsko djelovanje Crkve i teološka izradba evanđeoske poruke*, u: Crkva i misije, Misijska centrala-missio, Sarajevo-Zagreb, 1993., 237.

¹⁹ Usp. AG 6.

²⁰ Usp. *Isto*, 6.

²¹ Usp. *Isto*, 6.

²² Usp. SPADA D., *Navedeno djelo*, 238.

²³ Usp. AG 12.

²⁴ Usp. MONDIN B., *Poslanje i nekršćanske religije*, u: Crkva i misije, Misijska centrala-missio, Sarajevo-Zagreb, 1993., 313.

duše nije grijeh ubiti. Ubije li se nekrštenog čovjeka ili konja dođe na isto. Upravo su misionari i misije promijenili takvo gledište odlaskom u Afričke, Latinoameričke zemlje, i općenito zemlje za koje se zna da nisu kršćanske. Tako da bi misionar skupio, kako kaže sam podnaslov, narod Božji mora se približiti narodu u koji je došao. Prije svega treba vršiti volju Božju, ne nešto neostvarivo, hirovito jer Bog nije takav, nego nešto stvarno, ozbiljno, odlučno što je za spasenje čovjeka.²⁵ Nije bitno koje je određeni čovjek boje kože, bio on crn, bijel ili žut, bio siromah ili bogataš, muškarac ili žena, itd. pred Bogom svaka kultura, rasa, nacija postaje drugotna, čovjek je onaj koji je prvotan.

Na drugo mjesto dolazi spoznaja kulture i religije, jer ne postoji niti jedna kultura bez religije, ni religija bez kulture. Kultura je za narod ono što je duša za tijelo, njegov nutarnji duh, ono što jedan narod razlikuje od drugoga.²⁶ Zato upoznavanje nečije kulture znači upoznavanje samih ljudi, njihov način života koji je u skladu s kulturom. Sama činjenica da ozračje u kojem se čovjek nalazi pokazuje njegov karakter. Primjerice u koliko se živi u politeističkom društvu, kultura je takva da ju određuje mnogoboštvo, iz toga proizlaze određena pravila kako živjeti itd. S druge strane, monoteističko društvo, kultura je drugačija, možda pitomija, drugačiji zakoni, Bog je jedan, brak se sklapa drugačije nego kod pluralističkih religija. Ovo su samo jedni od segmenata na koje treba misionar obratiti pozornost gdje dolazi, je li u pitanju monoteizam ili politeizam, kako se živi na tom području i sl.

Treće bi se moglo reći da je pri skupljanju naroda Božjeg bitna nova ekleziološka spoznaja. Znamo da izraz „narod Božji“ nije pronalazak Drugog vatikanskog koncila nego se nalazi još ranije u Svetom pismu, kod Otaca, literaturi srednjega vijeka. Da bi se znalo što znači biti narod Božji, treba se znati prije toga što uopće znači narod. Odgovor na to pitanje nam donose mnoge znanosti danas, antropologija, sociologija, filozofija kulture, etnologija itd. Svaki narod sa sobom nosi simbole, obrede, zakone, ustave, vrednote²⁷, sve ono s čim se treba upoznati svaki misionar kada dolazi jednom narodu. Tako se postaje narod Božji. Crkva je narod Božji jer prima sav bita ustroj, sve ono što je ranije u tekstu navedeno, sve što su neki primili ranije, a neki trebaju tek primiti, tek trebaju biti evangelizirani. Gdje god Bog otvori vrata riječi navjestiteljici Kristova misterija, neka svim ljudima s pouzdanjem i ustrajno propovijeda da Bog živi i da Krist kojega je On poslao na spas svima, da se ne kršćani kojima

²⁵ Usp. *Isto*, 314.

²⁶ Usp. *Isto*, 314.

²⁷ Usp. *Isto*, 315.

Duh Sveti otvara srca slobodno obrate Gospodinu i prionu uz njega,²⁸ jer je on *put, istina i život*, kako donosi Ivan u svome evanđelju (Iv 14, 6).

1.5. Odgoj i obrazovanje

Budući misionar se na svoj plemeniti put i djelovanje mora spremiti posebnom duhovnom i ćudorednom formacijom.²⁹ Osim što određenu formaciju prolazi za vrijeme svoga puta u sjemeništu, samostanu ili nekoj od redovničkih kuća, potrebno je proći i formaciju za to predviđenu. Svaki budući misionar mora biti odlučan na započinjanje takvoga puta, postojan u izvršavanju započetih djela, ustrajan u poteškoćama; misionarski put nije lagan, podnositi samoću, umor i neplodan rad hrabro i strpljivo.³⁰ Trebaju pristupati ljudima otvorena duga i široka srca; rado će preuzimati povjerene službe; velikodušno će se također prilagođavati stranim običajima naroda i promjenjivim prilikama, itd.³¹ Dalje *Ad Gentes* govori o ovim krepostima koje treba uvježbavati već za vrijeme formacije, živjeti duhovni život čvršće i jače, hraniti ga i uzdizati. Govori kako misionar treba biti suprug molitvi, imati nepokolebljivu nadu i život prožet vjerom. Isto tako da gori duhom jakosti, ljubavi i razboritosti, da bude zadovoljan s onim što ima. Nadalje da bude prožet duhom požrtvovnosti, da pronosi Krista narodu kojemu je poslan, da raste u ljubavi svakodnevnim vršenjem svoje službe i da se pokorava zajedno s Kristom volji Božjoj.

1.6. Djelovanje i misijski poziv

Misijsko djelovanje treba promatrati u okviru općeg poslanja Crkve kao sveopćeg sakramenta spasenja.³² Misijska djelatnost nije ništa drugo i ništa manje nego očitovanje ili epifanija te ispunjavanje Božje odluke u svijetu, i njegovoj povijesti u kojoj Bog vidljivo ostvaruje povijest spasenja.³³ Svrha misijske djelatnosti jest tako zasađivanje Crkve i evangelizacija naroda do kojih još Kristova riječ nije došla. Budući da je Krist ostavio svojim učenicima da šire Njegovu riječ po svem svijetu i da navještaju evanđelje svim narodima dolazimo do zaključka kako se to može raditi jedino ako se radi o poslanju.³⁴ Na temelju ovoga možemo reći kako ne može bilo tko ići i širiti Radosnu riječ Evanđelja jer sama po sebi ne bi

²⁸ Usp. AG 13.

²⁹ Usp. *Isto*, 18.

³⁰ Usp. *Isto*, 18.

³¹ Usp. *Isto*, 18.

³² Usp. SPADA D., *Navedeno djelo*, 237.

³³ Usp. RMs, 41.

³⁴ Usp. SPADA D., *Navedeno djelo*, 237.

bila vjerodostojna. Iz toga razloga misionari i misionarke koje se šalju širom svijeta su osobe svetoga reda, poučene u teološkom i pastoralnom radu.

1.7. Poziv i uloga misionara

Poseban misionarski poziv jest poziv za čitav život, *ad vitam* (cjeloživotno djelovanje), ima svoju punu vrijednost: u njemu je obrazac misionarskog zalaganja Crkve, koja uvijek osjeća potrebu da se dokrajca i posve daruje, u novim i odvažnim poticajima.³⁵

Postoje dva točno određena elementa koji oblikuju poziv i lik misionara. To su slanje i kanonska misija, te drugi služba i naviještanje evanđelja.³⁶ Treba reći isto tako kako misionarsko djelovanje nije ograničeno samo na svećenike i redovnike nego i na laike. Prema tome jasno je kako ministerijalno svećenstvo nije uvjet za biti misijski djelatnik.³⁷ Ipak, poučen vlastitim iskustvom mogu reći da se laike rijetko šalje u misije, čak štoviše u Hrvatskoj ne postoji praksa slanja laika u misije, jer kako kažu iz Hrvatske misijske centrale: laici su nepovjerljivi u takvom poslanju. No, znamo kako je misijski poziv dar Duha Svetoga, a Duh Sveti djeluje kako u laicima tako i u svećenicima, redovnicima. Ali sadašnjim stanjem u Crkvi u Hrvatskoj teško će se što promijeniti. Bilo kako bilo, djelovanje misionara je blaženo i veliko djelo, biti misionar je dar i križ, a tome nam svjedoče i zaštitnici misionara poput: sv. Terezije iz Lisieuxa i sv. Franje Ksaverskog.³⁸ Sv. Terezija nikada nije izašla iz svoga samostana, ali je postala zaštitnicom jer je iz ljubavi prema Kristu i ljudima gorljivo molila za sve misionare i misionarke širom svijeta. Kako je pisala u svojim memoarima molila je Gospodina da u njenom srcu otvori plamen ljubavi kao što je Njegov, kako bi mogla širiti ljubav iz svoje sobice.

1.8. Misijska duhovnost

Dekret *Ad Gentes* govori o misijskoj duhovnosti. Kako bi se misijski djelovalo traži se posebna duhovnost, osobito onih koje je Bog pozvao za takav život. Djelovanje misionara treba biti prožeto duhom evangelizacije, točnije poučljivosti u Duhu jer se traži da se prepustimo Duhu Svetom kako bi nas oblikova iznutra.³⁹ Treba svakako spomenuti i opći poziv na svetost, jer svi kršćani trebaju krenuti putem evanđeoske obnove i na taj način prihvatiti poziv apostola. Enciklika *Evangelii nuntiandi* prikazuje misijsku duhovnost kao duh evangelizacije, što je

³⁵ Usp. RMs, 65.

³⁶ Usp. SPADA D., *Navedeno djelo*, 239.

³⁷ Usp. BIFET J. E., *Navedeno djelo*, 159.

³⁸ Usp. *Isto*, 159.

³⁹ Usp. *Isto*, 172.

ranije navedeno. Bifet nam donosi tumačenje riječi duha kao težnje koja treba nadahnjivati same djelatnike evangelizacije.⁴⁰ Za bitno trebamo uzeti misijsku duhovnost kao zajedništvo s Kristom, i tako ju trebamo živjeti s obzirom na Krista.⁴¹ S toga misionar se treba odreći svega što smatra za svoje kada odlazi u neki misijski kraj. Tom logikom praćeno mora se posvetiti siromaštvu jer ga ono kao takvo čini slobodnim za evanđelje. Isto tako treba se odreći od osoba i dobara koji bi mogli postati bratom ljudi kojima je to potrebno.⁴² Tko ima misionarskog duga, spram duša godi Kristovim žarom, a ljubi Crkvu kao što ju sam Krist ljubi. Misionar mora biti i čovjek ljubavi kako bi svakome bratu mogao navijestiti da ga Bog ljubi.⁴³ Misionar treba ljubiti Crkvu, ali i narod kojemu je poslan. S tom nakanom i misionar treba biti vođen u svome poslanju.

1.9. Područje djelovanja

Područje djelovanja ili drugačije teritorijalno područje misijskog djelovanja lijepo je pojašnjeno u enciklici *Redemptoris missio*. Tamo se kaže kako u sveopću misiju ide i sveopće nastojanje: Crkva ne može prihvatiti zemljopisne granice ili pak političke zapreke da ometaju njezinu misijsku nazočnost⁴⁴. Misijsko teritorijalno područje odnosi se na Afriku, Aziju, Oceaniju i Južnu Ameriku. Budući da su područja naseljena postoje i društvene zajednice na istima. Tako se misijska djelatnost u novije doba provodila na onim područjima koja su izolirana od svijeta, nepristupačna. Treba reći kako su i same migracije prouzročile novu pojavu, a to je da su nekršćani postali brojniji od kršćana u tim zemljama. Takvi ljudi, izbjeglice, zaslužuju posebnu pažnju. Nisu otišli jer su željeli, nego zbog političke situacije, oskudice, ropstva, bijede. Iz tih razloga Crkva ih mora i treba uklopiti u okvire svojega apostolskoga nastojanja.⁴⁵

⁴⁰ Usp. BIFET J. E. *Navedeno djelo*, 163.

⁴¹ Usp. RMs 88.

⁴² Usp. AG 24.

⁴³ Usp. RMs 89.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 37.

⁴⁵ Usp. *Isto*, 37.

2. POČECI MISIJA U AFRICI S POSEBNIM NAGLASKOM NA RUANDU

U ovom dijelu rada biti će govor o misijskim zemljama u kojima danas imamo naše misionare. Kenija u kojoj djeluje fra Miro Babić, Demokratska Republika Kongo u kojoj djeluje fra Ilija Barišić. Nadalje fra Pero Čuić, s. Mislava Prkić, s. Erika Dadić, s. Mirjam Penić, fra Ante Kutleša, fra Filip Sučić, s. Blaženka Barun, s. Romana Bošković, s. Mriabilis Višić, s. Samuela Šimunović, te s. Adriana Galić. Te posljednja zemlja Afrike je Ruanda u kojoj djeluju fra Ivica Perić, s. Agneza Bilić, te don Danko Litrić.

Kako bi smo mogli govoriti o misijama u Africi prvo trebamo vidjeti kako su ljudi u Africi živjeli prije dolaska misionara, a pojedini i danas žive na takav način. Danas kao i ranije postoje razna vjerovanja obavijena magijom, obredima i raznim ritualima. Iz toga razloga oni imaju različite predodžbe Boga, drugačiju molitvu i razna vjerovanja. Još veći problem gledanja na njihovu religiju stvaraju stereotipi nastali na Zapadu. Tako imamo četiri predodžbe. Prva bi se odnosila na to da se afrička religija naziva i štovanjem pokojnih predaka. Druga jest praznovjerje. Nadalje se naziva i animizmom ili poganstvom, te posljednje se odnosi na krivo shvaćanje afričke religije magije. Tako zemlje koje su najzastupljenije po djelovanju misio nara su Kenija, Demokratska Republika Kongo (bivši Zair) i Ruanda. Ruanda ima i priznato svetište od strane Katoličke Crkve, to je Kibeho.

2.1. Kenija

Kenija se nalazi u istočnoj Africi između Sudana i Etiopije na sjeveru, Somalije na istoku, Indijskog oceana na jugoistoku, Tanzanije na jugu i jugozapadu te Ugande na zapadu.⁴⁶ Glavni grad Kenije je Nairobi. Kenija je po popisu stanovništva iz 2012. godine imala 43 013 000 stanovnika. Uglavnom su pripadnici naroda Kikuyu (21%), zatim Luhya (14%), Luo (13%), Kalenjin (11%), Kamba, Meru i Gusii koji su u relativno malom postotku.⁴⁷ Danas neki kažu kako je narod Gusii pred izumiranjem.

⁴⁶ Usp. *Kenija*, u: Hrvatska enciklopedija, prir. D. Brozović, V., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008., 618.

⁴⁷ Usp. *Isto*, 618.

2.1.1. Župa Subukia i sirotište Mali dom

Župa ima isto ime kao i mjesto u kojemu se nalazi, tako je u većini afričkih zemalja praksa. Nalazi se četrdeset kilometara od Nakuraa, četvrti najveći grad u Keniji nakon Nairobija, Mambase i Kisumua. U župi Subukia djeluje naš misionar fra Miro Babić. Definitor je provincije za Keniju i gvardijan samostana Gospe od Anđela.⁴⁸ Žene u Malom domu obavljaju brigu o djeci. Osim žena dolaze mu i volonteri. Jasno je kako volonteri trebaju posvetiti posebnu pažnju prema djeci u Malom domu. Ti isti volonteri pomažu djeci u učenju, spremanju jela, a ono što im najteže pada jest igra sa djecom. Igrom se djeci povećava motorika, ali postaju i umorniji tako da stječu naviku rada i odmaranja. U sklopu sirotišta nalazi se i škola sv. Franje. Franjevci su postavili i nekoliko uvjeta za školovanje u srednjoj školi. Tako su uvjeti: učenik mora završiti osnovnu školu u selu s najvišim ocjenama i pripremiti potrebnu opremu. To je obična kanta koja će služiti kao tuš i jedan limeni kofer za čuvanje osobnih stvari. U razredu se tri učenika služe jednom knjigom, tj. udžbenikom te imaju osiguran jedan obrok u danu. Škola isto tako ima spavaonice sa krevetima jer mnoga djeca ne mogu putovati pa im se osigura boravak u školi. Nadalje sastavnica Malog doma je i zdravstveni centar u kojemu djeluju dvije medicinske sestre i jedan medicinski tehničar. Često se provode testiranja na HIV i malariju, ali dolaze i novi životi na svijet. Budući da fra Miro ima puno obaveza ovlastio je katehiste da vode sprovode, a drugi svećenik u koliko može da preuzme tu ulogu.

2.1.2. Kako se živi u Keniji

Kenija je pretežno sušna i dva puta godišnje pada obilna kiša, ali to nije dovoljno za cijelu godinu. Uspoređuje se s Ruandom i kaže, budući da si tamo bio, a ako Bog da i vratiti ćeš se, ona je blažena po kiši, tri puta godišnje je kišna sezona i dovoljno da se napune rezervoari za vodu kako bi za sušne sezone bilo dovoljno vode za sve. Drugi problemi su netrpeljivost između stanovništva u pojedinim dijelovima Kenije poput Kibere. Kibera je naselje, možemo ju tako nazvati, udaljena 6,6 km od središta Nairobija.⁴⁹ Još jedan od problema jest što je vlada u vlasništvu cjelokupne zemlje. Svega je 10% ljudi koji su vlasnici vlastitih koliba, dok su ostali podstanari u istima. Tih 90% su ujedno i bez prava, osim što su podstanari. Domoroci su pleme Nubian sa kenijsko-sudanske granice, ima ih 15% i u glavnom su Muslimani, a većina njih su vlasnici koliba. Drugi koji drže većinu su Kikuyu (većinsko pleme), oni ne žive tamo nego su

⁴⁸ Usp. BABIĆ M., *Misionar fra Miro Babić*, (27. prosinca 2014.), u: <http://www.malidom.com/2014/12/misionar-fra-miro-babic.html>, (14. studeni 2017.)

⁴⁹ Usp. www.kibera.org.uk/facts-info/ (16. studeni 2017.)

zemljoposjednici izvana.⁵⁰ Što se tiče struje svega 20% stanovnika ju ima. UN navodno provodi akciju uvođenja struje u ostale domove, ali i uličnu rasvjetu i sigurnosnu rasvjetu. Voda je kao u većini Afrike, na žalost zagađena i nije za piće s toga je veliki širitelj zaraze posebno kolere. Kanalizacijska infrastruktura je misaona imenica, javlja se veliki problem s drogom upravo što je jeftina, a na prvom mjestu je udisanje lijepila. Posljedica toga je ludilo i smrt, a nakon toga slijedi HIV/AIDS. Problem je što nema klinike ili bolnice osnovane od strane vlade, nego dobrotvorne organizacije dolaze s testovima za HIV i AIDS te stanovništvo testiraju besplatno. Zaposlenost je relativno visoka. Zaposleno je 50% stanovništva u industrijskoj zoni koja se upravo nalazi u blizini Kibere. Još jedan veliki problem s katoličke, ali i ljudske strane su abortusi koji se izvode u velikoj mjeri, ali i vrlo lošim uvjetima. Problem je ne korištenje kontracepcije, ne obrazovanje ljudi o spolnim bolestima i sl. 50% djevojaka koje dolaze na pobačaj su između 16 i 25 godina života.⁵¹ Slična je situacija i u Slum mukuru kwa njengi. Ima manji broj stanovnika oko 500.000 danas, ali spada među veće slumove/naselja u Nairobiju.⁵² Jednako kao i u Kiberi vlada velika nezaposlenost, stanovnici većinom preživljavaju od sezonskog rada. Roditelji ne mogu prehraniti djecu lako pa se bave kriminalom, a majke često i prostitucijom, žive u kolibama sličnima kao u Kiberi napravljenima od drveta i lima. Unutar njih nalaze se ognjišta koja u nemalom broju izazivaju požare pa mnogi tako ostanu bez ikakvog krova nad glavom. Problem imaju i sa vodom koja je jednako zagađena kao i u Kiberi, najviše izazvana bacanjem fekalija po cijelom naselju.⁵³

Na žalost misionari u ta područja ne mogu lako doći zbog ne prihvaćanja katolika u tim predjelima. Fra Miro svjedoči da su se mnogi ponudili i potrudili da pomognu tim ljudima, ali zbog njihovog mentalnog sklopa teško je ući u jedno takvo mjesto bez da se ne doživi napad. S toga su odustali i prepustili sve mirovnim organizacijama koje tamo imaju kakav-takav pristup.

2.2. Demokratska Republika Kongo

Problem DR Konga koji i danas traje jest rat. Ponajviše rat ne jenjava poradi bogatstva same zemlje rudama; zlato, bakar, dijamanti, ebano-vino, nafta i kava. DR Kongo nalazi se u središnjoj Africi između Srednjoafričke Republike i Južnog Sudana na sjeveru, Ugande, Ruande i Burundija na istoku, Zambije na jugoistoku i jugu, Angole na jugu i zapadu te

⁵⁰ Usp. *Isto*.

⁵¹ Usp. *Isto*.

⁵² Usp. RIČKOVIĆ S., Slum mukuru kwa njenga, u: *Radosna vijest* 408 (2009.), VI., 10.

⁵³ Usp. *Isto*, 11.

Republike Kongo na zapadu i sjeverozapadu.⁵⁴ Glavni grad Konga je Kinshasa. Rijeka Kongo, koja je druga po duljini u Africi, ponudila je plemenima siguran izvor hrane. Velika zanimljivost ove zemlje jest što ima više od 300 etničkih skupina od kojih svaka govori svojim jezikom.⁵⁵ Najbrojniji od ovih 300 skupina su Bantu koji zauzimaju većinu, a ostali su samo njihovi „ogranci“. Odnosno sva ostala plemena ili etničke skupine su proizašle iz plemena Bantu, pojasnio mi je fra Ilija Barišić koji djeluje i živi u župi Kimbulu. Biloti, Luba, Kongo (Bakongo), Mongo, Ruanda. Njih je preko 10%. To u postocima izgleda ovako: Luba (18,0%), Kongo (16,1%), Mongo (13,5%), Ruanda (Rwanda; 10,3%).⁵⁶ Ostala plemena su u vrlo malom postotku: Bangi i Ngale (5,8%), Rundi (3,8%), Teke (2,7%), Chokwe (1,8%), Boa (2,3%), na sjeveroistoku zemlje žive sudanski narodi Azande (6,1%), Lugbara (1,6%), Banda (1,4%).⁵⁷ Isto tako ima populacija Pigmeja koji su Kongoanski Pigmeji 40-ih godina 18. st. prebjegli su iz Burundija. Oni su većinom po vjeroispovijesti katolici (50%), protestanti (20,0%), domorodački kršćani (kimbanguisti, 10,0%), pripadnici različitih tradicionalnih vjerovanja (10,0%) i muslimani (10,0%).⁵⁸ Smješteni su u poriječju rijeke Ituri koja se nalazi na sjeveru države. Ono što najviše žalosti u Kongu jest mortalitet, napose dojenčadi. Fra Ilija govori kako mu često dolaze roditelji sa djecom tek rođenom na krštenje jer se boje kako će ubrzo umrijeti. To su najčešće ljudi dosta udaljeniji od fra Ilijine župe, kako on kaže, u njegovoj župi je stopa smrtnosti male djece znatno pala jer on drži kontrolu. Tako prema podacima iz 2011. godine, mortalitet dojenčadi iznosi 110, 6%.⁵⁹

⁵⁴ *Kongo, Demokratska Republika*, u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32792> (16. studeni 2017.)

⁵⁵ Usp. BUGARIN V., *Hrvatski misionari i tradicionalna društva Afrike*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2014., 216.

⁵⁶ Usp. *Kongo, Demokratska Republika*, u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32792> (16. studeni 2017.).

⁵⁷ Usp. *Isto*.

⁵⁸ Usp. *Isto*.

⁵⁹ Usp. *Isto*.

2.2.1. Fra Ilija Barišić

Fra Ilija Barišić rođen je 12. lipnja 1942. godine u mjestu Gmići kod Prozora (Bosna i Hercegovina). Za svećenika je zaređen 1969. godine, 1958. stupio je u Franjevački red i to u Provinciju sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri. Studirao je u Firenci⁶⁰, a u misije odlazi 8. rujna 1972. godine.⁶¹ To ga čini najdugovječnijim misionarom na afričkim prostorima.

Fra Ilija Barišić član je franjevačke provincije sv. Jeronima. Godinama, točnije 46 godina⁶² djeluje u ratom zahvaćenom Kongu. Kažem ratom zahvaćenom jer na žalost kada u jednom dijelu Konga prestane ratovanje započne u drugom, tako da do danas traju borbe bez potrebe, u čemu se složio i sam fra Ilija na ovu moju konstataciju. Izgradio je brojne škole na udaljenim i nepristupačnim obroncima Afrike i samostan. Kao čovjek vrlo je skroman, povučen i živi gotovo asketski.⁶³ Fra Ilija za svoje misionarsko djelovanje kaže da je zahtjevno, ali blagoslovljeno. O svom odlasku govori ovako: *“Otišao sam u tadašnji Zair, u grad Bukavu, 1972. na Malu Gospu. Tamo sam prošao više misija i 2005., prema želji poglavara, pošao u nadbiskupiju Butembo – Beni, u mjesto Kimbulu, gdje smo otvorili Župu sv. Josipa. Bio je to povijesni događaj. Svečano otvorenje župe bilo je 2006. kada se slavila 100. obljetnica dolaska prvih misionara u Kongo. Župa u Kimbulu je prvi put otvorena 1925., ponovno zatvorena 1930., sve dok mi nismo došli 2005.”*⁶⁴ Njegova župa nalazi se na samom ekvatoru i ima još osam podružnica s južne i sjeverne strane ekvatora. Zanimljiva je činjenica da se jedna od filijala nalazi na 3000 metara nadmorske visine. Upravo se tu vidi koliki je pothvat bio izgraditi škole na tako nepristupačnim mjestima. Glavna zadaća misionara u Kongu, ali i većini drugih država jest u tome da obrazuju tamošnji narod, ali da u gradnji škola, crkava, bolnica zapošljavaju iste. Kada ga se pita što mu je bio cilj i u čemu je vidio svoju ulogu u Africi odgovara jednostavno. Od samoga početka mu je bilo bitno da osnuje Franjevački red u Kongu, a da je uloga misionara privoditi ljude Bogu, omogućiti im susret s Kristom. Za preduvjet kaže da je misionaru bitno da on sam ima Boga u srcu kako bi ga drugima mogao donositi, i mora vjerovati.⁶⁵ Zanimljiv je podatak da fra Ilija u svojoj župi Kimbulu, u kojoj trenutno djeluje krsti svakog mjeseca oko 200 djece, a krizmanika ima oko 2000. Upravo sam taj porast katolika potaknulo je osnivanje

⁶⁰ Fra MUSA A., *Fra Ilija Barišić: Vjera nas čini misionarima*, u: <http://fra3.net/intervju/fra-ilija-barisic-vjera-nas-cini-misionarima-935> (16. studeni 2017.)

⁶¹ Usp. *Fra Ilija Barišić* u: <http://www.misije.hr/hrvatski-misionari/fra-ilija-barisic> (16. studeni 2017.)

⁶² Usp. *Hrvatski misionar s najdugovječnijim stažom treba i vašu pomoć!* u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatski-misionar-s-najdugovjecnijim-stazom-treba-vasu-pomoc/> (16. studeni 2017.)

⁶³ Usp. *Isto*.

⁶⁴ *Isto*.

⁶⁵ Usp. Fra MUSA A., *Fra Ilija Barišić: Vjera nas čini misionarima*, u: <http://fra3.net/intervju/fra-ilija-barisic-vjera-nas-cini-misionarima-935> (16. studeni 2017.)

nove misije sv. Klare koja je 2012. godine povjerena franjevcima.⁶⁶ Za najveći problem fra Ilija mi navodi nedostatak srednje škole koje nema u cijeloj misiji. Razlog tomu što on osjeća težinu jest taj da je školovanje rezervirano samo za bogate, djecu trgovaca i političara, dok roditelji djece sa sela ne mogu platiti školovanje svojoj djeci. Iz toga razloga se zalaže za gradnju srednje škole, crkve, dvorane za okupljanje mladih i kuća.

Fra Ilija za poruku šalje svima da živimo kako je živio sveti Franjo, da živimo evanđelje. Kaže kako je evanđelje živa radost, živa Radosna vijest, kako je naslovio i papa svoju poruku *Radost evanđelja*. Svatko tko susretne franjevca u Africi susreće i Krista u radosti i da oni postanu misionari radosti i da svi zajedno rastu u vjeri. Vjera ipak nije nikada savršena, ali mora biti osobna, iskrena, spontana. Kaže kako vjeru trebaju, poput svetoga Franje, nositi posebno svi franjevci, da donose živu vjeru svima koje susreću na svome putu. Da onaj koji je sretan, koji je doživio susret s Kristom, onaj koji ljubi, mora tu svoju ljubav dijeliti sa drugima. Upravo nas vjera čini misionarima, šalje nas da Radosnu vijest donosimo drugima. I na kraju naglašava da radosno prihvatimo taj poziv.⁶⁷ Kao plod njegovoga rada imamo dva crna brata, fra Cosmos Sadiki Safari i fra Hubert Kasonita Kilasa na Nedžarićima u Sarajevu, koji su došli iz fra Ilijine župe u Kongu na školovanje.

2.3. Mučenici iz Konga

Ukratko ću navesti dvoje mučenika iz Konga. To su časna sestra Anuarite Nengapeta i blaženi Izidor Bakanja. Oboje su ubijeni jer su nasljedovali i ljubili Krista svim svojim srcem, i svojom upornošću i marljivim djelovanjem davali svjetliju budućnost narodu Konga, što je na žalost pojedinim ljudima smetalo.

2.3.1. Časna sestra Anuarite Nengapeta

Rođena je 29. prosinca 1939. godine u gradu Wamba. Pripadala je plemenu Wabudu. Obitelj je imala šestero djece, od kojih je s. Anuarite bila četvrto dijete. Na krštenju je dobila ime Anuarite što ima značenje *ona koja se smije ratu*. Ono što se protivi našoj vjeri, ako si jednom kršten, kršten si zauvijek, no u slučaju s. Anuarite je bilo i drugoga puta. Razlog tomu je što joj se izgubio krsni list. Drugi puta je uzela ime Alfonsina.⁶⁸ U redovniku zajednicu sv. Obitelji ulazi kada je napunila 16 godina. Polaže svečane zavjete i uzima ime s. Marija-

⁶⁶ Usp. *Hrvatski misionar s najdugovječnijim stažom treba i vašu pomoć!* u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatski-misionar-s-najdugovjecnijim-stazom-treba-vasu-pomoc/> (16. studeni 2017.)

⁶⁷ Usp. *Isto*.

⁶⁸ VUKUŠIĆ A., *Stopama misionara u Africi*, Vlastita naklada, Šibenik, 2012., 24.

Klementina. Pleme koje je posebno uspostavljalo otpor protiv misionara Simba, što znači Lav diglo je ustanak 1964. godine. U studenom iste godine došli su kamionima pred samostan i naredili svim sestrama da krenu u Isiro. Sve sestre su se molile na putu, te u jednom trenutku zaustavlja se konvoj i pleme Simba naređuje da pobacaju sve nabožne predmete, što sestre odbijaju. Svakako su im oduzeli, ali je sestra Klementina-Marija sačuvala Gospin kipić.⁶⁹ U Isuiru su ih vođe ustanka Ngalo i Olombe tražili da odaberu dvije sestre za priležnice, što su one odbile. No ovi su izabrali sestru Bokumu i sestru Klementinu. Prvo su ih počeli tući, a jedan od njih je s. Klementinu prostrijelio u ruku, te su je izboli noževima. Sestre su je unijele u kuću, ali je na žalost preminula. Njeno tijelo nakon ustanka su ekshumirali, a kasnije su je sestre prenijele u matičnu kuću gdje su je pokopali. Papa Ivan Pavao II. je sestru Klementinu proglasio blaženom 15. kolovoza 1985. godine.⁷⁰

2.3.2. Blaženi Izidor Bakanja

Blaženi Izidor Bakanja, bio je član plemena Boangi, rođen je u gradu Bokendala (Kongo) između 1880. i 1890. godine. Kako bi preživio, iako dječaćić, radio je kao zidar ili na farmi.⁷¹ Kao zidar često je bio u društvu kršćana, te ih je jednoga dana zamolio da ga prime u njihovu zajednicu. Kršten je 6. svibnja 1906 godine, te je toga dana primio i škapular Gospe Karmelske.⁷² Prvu pričest je primio 8. kolovoza 1907. godine.⁷³ Važnu ulogu u njegovom životu igra gubitak dotadašnjeg posla i odlazak na drugi. Tako se zapošljava na plantaži kod Belgijanca Van Cautera, čovjeka teške naravi i protivnika kršćana. Tamo je Izidor upoznao mnogo ljudi o poželio ih poučavati kršćanstvu, no to se nije svidjelo njegovom poslodavcu te mu to zabranjuje. On je poslušao, no nosio je medalju oko vrata što je vidio i Van Cauter te mu je zaprijetio da će mu se dogoditi svašta ako to ponovno ugleda. Tada mu je naredio da ju baci. No to Izidor nije učinio, te je Van Cauter ponovno vidio medaljicu oko njegova vrata na ručku kod obitelji Reynders te je dao bičevati Izidora. Naredio je bičevanje od 25 puta, nakon čega je Izidor uzeo krunicu i počeo moliti, na što se Van Cauter još više razbjjesnio i ponovno dao bičevati Izidora, ali drugi puta do krvi.⁷⁴ Izidor je završio u zatvoru i po nalogu Van Cautera bilo mu je zabranjeno davati bilo što za jelo i piće, no njegovi prijatelji ipak donosili. Po izlasku iz zatvora Izidor nailazi na jednoga misionara koji ga je upitao zašto ga maltretiraju, točnije

⁶⁹ Usp. *Isto*, 24.

⁷⁰ Usp. *Isto*, 24.

⁷¹ *Blaženi Izidor Bakanja*, 12. kolovoz, slavlje i sjećanje na jednoga sveca, u: www.carmelites.ie/isidorbakanja.html

⁷² Usp. BUGARIN V., *Navedeno djelo*, 21.

⁷³ Usp. *Isto*, 21.

⁷⁴ Usp. VUKUŠIĆ A., *Navedeno djelo*, 22.

zlostavljaju. Izidorov odgovor je bio što je želio katehizirati i poučavati o kršćanstvu ljude na plantaži. Poradi mnogih udaraca koje je primio nije se mogao nakon nekoga vremena kretati, tako je tijelo gubilo na snazi, ali duh je jednako bio jak i dalje.⁷⁵ Izidor je preminuo 15. kolovoza 1909. godine, a papa Ivan Pavao II. ga je proglasio blaženim 24. travnja 1994. godine tijekom održavanja Prve afričke sinode u Rimu.⁷⁶

2.4. Ruanda

Ruanda je država u ekvatorijalnoj Africi, između Ugande na sjeveru, Tanzanije na istoku, Burundija na jugu i Demokratske Republike Kongo na zapadu. Glavni grad Ruande je Kigali. Stanovništvo pripada dvama plemenima u većini Hutu (80%), Tutsi (19%) i Twa (1%).⁷⁷ Budući da je smještena ispod samoga ekvatora klima je miješana cijele godine. Preko dana je najviše dvadeset i osam stupnjeva, dok je noću ugodnih petnaest do šesnaest stupnjeva. Isto tako u Ruandi postoje dva kišna razdoblja, sušno i kišno. Prvo kišno razdoblje traje od veljače do pred kraj svibnja. Drugo traje od rujna do sredine prosinca. Što se tiče jezika u Ruandi su zastupljena dva. Odnosno do prije 5 godina službeni jezik je uz Ikinyarwandu bio francuski, ali je došlo do promijene pa je sada službeni engleski.

Ruanda, ili kako je mnogi zovu afrička Švicarska, površinom je dvostruko manja od Hrvatske, ali s trostruko više stanovnika, oko 13 milijuna. Bez teške industrije i većih izvora onečišćenja, ova poljoprivredna zemlja bez ijednog kilometra željezničke pruge najnapučenija je afrička država. Nju još nazivaju i državom mladosti jer je 43% stanovnika mlađe od 14 godina. Zemlja je veoma siromašna. Većina stanovništva živi „od motike“ tako da je gladan, najveća i najteža nedaća. Stanovnici su prepušteni na milost i nemilost tropskoj klimi, izloženi mnoštvu bolesti.⁷⁸ Pleme Hutua je došlo na područje današnje Ruande za vrijeme Bantu- seobe iz zapadne Afrike oko 100. godine prije Krista. Tutsi su ih slijedili u 14. st. Vjerojatno im je pradomovina u današnjem Sudanu ili Etiopiji. Ova dva plemena nemaju nikakve srodnosti, ali su se kroz dugi niz godina izmiješali, govore istim jezikom i katolici su.⁷⁹ Postavlja se pitanje kako je kasnije došlo do tolike mržnje ako su oba plemena kršćani? Prema konfesionalnom sustavu, 56% su katolici, 25% protestanti, 2% muslimani, a 17% animisti i bezvjernici. Iako su

⁷⁵ Usp. *Isto*, 22.

⁷⁶ Usp. *Blaženi Izidor Bakanja*, 12. kolovoz, slavlje i sjećanje na jednoga sveca, u: www.carmelites.ie/isidorbakanja.html

⁷⁷ Usp. *Ruanda*, u: Hrvatska enciklopedija, prir. D. Brozović, IX., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., 452.

⁷⁸ Usp. ALAJBEG T., *Ruanda- deset godina poslije*, u: Kana, Zagreb, travanj 2004., 26.

⁷⁹ Usp. *Isto*, 27.

misionari u Ruandi prisutni do tada bili 50-ak godina i propovijedali evanđelje, nisu uspjeli nadjačati mržnju koja je već toliko tinjala.⁸⁰ I sam fra Vjeko je gubio u početku borbu s neukrotivom Afrikom i njenim narodima. Razlog tomu je, što im je bilo nepojmljivo da jedan kršćanski Bog može pomagati dva različita, često neprijateljska plemena.⁸¹ Tek će nakon fra Vjekine smrti mnogi osjetiti pravu ljubav kršćanskog Boga koji im je poslao svog službenika Vjeku. Tek će se na njegovom grobu početi okupljati i Tutsi i Hutu, zaboravljajući mržnju i netrpeljivost sjećajući se fratra koji im je bez razlike pomagao. Njegova smrt bila je žrtva pomirnice dvaju plemena, nit koja ih je povezala.

2.4.1. Genocid koji je obilježio Ruandu

General Juvénal Habyarimana 10973. godine izvršio je vojni udar u Ruandi i nakon toga preuzeo vlast. Tutsi su 1980. godine osnovali Ruandski patriotski front koji je 1990. godine započeo borbu u Ruandi protiv ruandske vlade u kojoj su glavnu riječ imali Hutui.⁸² Razlog zbog kojega su Tutsi odustali od prvoga napada, odnosno odgodili za listopad. Prvotno su trebali napasti u kolovozu, međutim kako je papa Ivan Pavao II. dolazio u Ruandu zbog Bogobožani su odustali od napada, te ga odgodili za dva mjeseca kasnije. Problem je dodatno pogoršao popis stanovništva koji je proveden s namjerom agresorskog plemena Tutsi kako bi se znalo kojem plemenu određene osobe pripadaju. Treba naglasiti kako su Tutsi bili stočari, u manjini, ali su bili bogatiji. Dok su Hutu bili zemljoradnici, ratari, bili su većinsko pleme. Problem je stvaralo tlačenje manjinskog plemena. Od 1880-ih godina polako su Tutsi izgonili pleme Hutu u Ugandu, a one koji su ostali tlačili su. Upravo je to jedan od razloga zašto se stotinjak godina ranije dogodio napad. Hutui su se željeli vratiti u Ruandu no pleme Tutsi je bilo protiv toga. Te su ranije navedene godine organizirali napad i okarakterizirani su kao potpuni negativci. Svakako njihov čin se ne smije i ne može opravdati, ali kroz povijest mnogi su dizali ustanak, ali nikada ovako krvav.

U kolovozu 1993. godine ruandski predsjednik Habyarimana s RPF-om u Arushi je potpisao mirovni ugovor kako bi završio građanski rat.⁸³ Nije urodilo velikim plodom, sukobi su se nastavili u travnju 1994. godine kada je u zrakoplovnoj nesreći upravo poginu ruandski predsjednik Habyarimana.⁸⁴ Tada je sve otišlo u krivo. Započinje genocid. Trajao je od 6.

⁸⁰ Usp. *Isto*, 27.

⁸¹ Usp. DELALIĆ M., *Kako je bosanski fratar postao afrički svetac*, u: *Slobodna Bosna* 3/1998., Sarajevo, 20. ožujak 1998., 9.

⁸² BUGARIN V., *Navedeno djelo*, 70.

⁸³ Usp. *Isto*, 72.

⁸⁴ Usp. *Isto*, 72.

travnja do 2. srpnja 1994. godine.⁸⁵ Razloge genocida možemo podijeliti tri modela: ekonomska teza o nestašici prirodnih resursa, kulturna teza o društveno psihološkoj predispoziciji, treći je težnja Hutu elite da ostane na vlasti.⁸⁶ Tokom genocida u Ruandi ubijeno je oko tri miliona ljudi. Isto tako ubijeno je 118 svećenika, četiri biskupa, 200 redovnika i redovnice, te nekoliko stotina vjeroučitelja.⁸⁷

2.4.2. Početak katoličkih misija u Ruandi

Početak prošloga stoljeća u Ruandu pristizu prvi misionari. Prva četvorica misionara iz Družbe bijelih otaca dolaze u Ruandu 2. veljače 1900. godine. Kralj u to vrijeme bio je Yuhi Musinga koji im je dozvolio da u mjestu Save osnuju svoju prvu misijsku kuću.⁸⁸ Hrvatski misionari u Ruandi djeluju od 1980. godine od kojih su prvi bili o. Mirko Grgat koji dolazi 1979. godine, kao i njegov brat o. Ivan Dragušica. Obojica iz Splitsko-makarske nadbiskupije te djeluju u misiji Shyorongi. Budući da Dragušicu u misijama nije poslužilo zdravlje, morao se vratiti u domovinu, a 1981. don Mile Galić, svećenik Kotorske biskupije, odlazi u Ruandu kako bi pomogao o. Mirku Grgatu, koji je ostao sam. 19. prosinca 1981. godine dolazi i salezijanac don Danko Litrić u misiju u Kigaliju.⁸⁹ Don Sebastian Marković u Ruandu je došao tri godine nakon don Danka, 1983. godine.⁹⁰ U nekoliko je navrata odlazio iz Ruande pa se vraćao, a za stalno odlazi 2015. godine u novu misiju u Njemačkoj, Saarbrücken. Te najpoznatiji misionar na ovim prostorima dolazi član Franjevačke provincije Bosne Srebrene, fra Vjeko Ćurić, u župu Kivumu. Za vrijeme njegova dolaska tamo su bila tri brata franjevca, od kojih je jedan budući Vjekin veliki prijatelj i budući general franjevačkog reda pokojni fra Giacomo Binni. Fra Vjeko dolazi 1983. godine, a djeluje do 1998. do kada nije ovozemaljski put završio mučeničkom smrću. U župi Kivumu od 1987. do 1992. godine s fra Vjekom je djelovao i fra Pero Vrebac, član Bosne Srebrene. Fra Pero je vršio službu gvardijana i odgojitelja novaka, dok je fra Vjeko bio župnik. Don Ivan Ujević također je bio tri godine misionar u Ruandi. U misijskom središtu Rutonde, filijali župe Shyorongi, djelovale su od 1988. hrvatske sestre služavke Malog Isusa: s. Krucifiksa Ivelić, s. Andreja Bulut, s. Marija Banić i s. Beatrix Marić.

⁸⁵ Usp. BRUNETEAU B., *Stoljeće genocida*, Politička kultura, Zagreb, 2005., 137.

⁸⁶ Usp. *Isto*, 137.-138.

⁸⁷ Usp. LITRIĆ, D., *Vapaj siročadi iz Ruande*, Nacionalna uprava Papinskih misijskih djela u Hrvatskoj, Zagreb, 2006., 19.

⁸⁸ Usp. LITRIĆ, D., *Pisma iz Afrike*, Don Bosco danas, Zagreb, 1990., 12.

⁸⁹ Usp. BRALIĆ, Z., *Hrvatski vjerovjesnici u Africi*, Župni ured katedrale, Split, 1999., 193.

⁹⁰ Usp. LITRIĆ, D., *Navedeno djelo*, 15.

2.4.3. Fra Ivica Perić

Rođen je 1. siječnja 1960. godine u Čubrenu kod Kiseljaka, općina Lepenica, Bosna i Hercegovina.⁹¹ Prvo je upisao ekonomski fakultet u Sarajevu, no po završetku treće godine prihvaća poziv i ulazi u novicijat u Visoko. Trajne zavjete polaže 31. listopada 1987. godine, a za svećenika je zaređen 29. lipnja 1988. U službi kapelana je na župi Breške, Tuzla. U ljeto 1989. odlazi u London na učenje engleskog jezika, a 26. listopada 1990. odlaze u misije.

Prva destinacija mi je Uganda, župa Rushooka, gdje provodi 13 godina. Po završetku gradnje crkve, i nakon ubojstva fra Vjeke, traži premještaj u Kivumu da nastavi fra Vjekino djelo, što mu je i omogućeno 2003. godine. Mnogi su svećenici u širokom luku zaobilazili župu Kivumu, ali je fra Ivica prigrlio Kivumu u znak sjećanja na dragog pokojnog prijatelja Vjeku. „Zapala me Tuzla gdje sam bio kao đakon, a kasnije i kao mladomisnik. Maštao sam o odlasku u Indiju, no tamo nisu primali misionare. Afrika je bila nešto kao zamjensko rješenje. Odlučio sam ići u Afriku. Kad je fra Tomo Anđić, koji je baš došao na odmor iz Ugande, čuo da želim ići u misiju u Afriku, svratio je do mene u Tuzlu i predložio mi da dođem kod njih u Ugandu.“⁹²

Tim je događajem sve krenulo, svaki fra Ivičin korak, svaka cigla koju je postavio, svaka lopata koju je zgrabio, ništa ga nije moglo zaustaviti. Čovjek koji se od malih nogu pokazao kao karakteran i izričit to je potvrđivao u misiji. Dok je bio u Ugandi dovršio je kuću koja je započeta prije njegova dolaska, izgradio je crkvu, doveo vodu, a najbitnije od svega, školovao djecu. Jasemin je bila njegova miljenica, nju je otpremio na fakultet, čak i udao. Voli se šaliti kako mu je bilo teško oprostiti se od nje kao da joj je on „ćaća“. Fra Ivica je posvjedočio kako je jedno vrijeme, nepunih dvije godine, pokrивao župu koja je imala 11 filijala u krugu od 80 km. Znao je mnogo puta doći do potoka koji se nije mogao prijeći automobilom pa pješaćiti dobrih 10 km u jednom smjeru. Radišan je fra Ivica, i poput Vjeke otkada je došao, pa do danas daje sve za djecu i ljude kojima je okružen.

⁹¹ Usp. <http://www.misije.hr/hrvatski-misionari/fra-ivica-peric>

⁹² GARMAZ Ž., SAJLER GARMAZ M., *Naš čo'ek u Africi-hrvatski misionar u kraljevstvu planinskih gorila*, Vlastita naklada, Osijek, 2011., 29.

3. ŽIVOT I MUČENIŠTVO FRA VJEKE ĆURIĆA

U ovom dijelu rada razraditi ću temu mučeništva budući da je usko vezana sa smrću fra Vjeka Ćurića. Nakon toga dijela biti će govor o fra Vjeki, od njegovog najranijeg života, do odlaska u novicijata, te djelovanja u Africi. Isto tako priložiti ću nekoliko pisama koja je on pisao i koja su pisali njemu, te pojedina svjedočanstva svjedoka za vrijeme genocida u Ruandi. Sve to potvrđuje koliki je čovjek bio fra Vjeko Ćurić. Pojedina pisma su mi uručili don Danko Litrić, don Sebastijan Marković, svjedočanstvo je od Aimablea Bizimungua. Isto tako složeno pismo od Vjekinog najboljeg prijatelja Ante Prgometa.

3.1. Teologija mučeništva svjedočanstvo ljubavi po primjeru Isusa Krista

Govor o mučenicima, svjedocima vjere, i spomen na njih, trebao bi imati za cilj oživljavanje uspomena na te ljude, te da se ti isti predlože kao uzori koji će se kasnije kroz povijest nasljedovati. Jer ove osobe svoj život pretvaraju u Božju poruku, kojemu su se toliko približili. Njihovo svjedočenje vjere i danas pokazuje kako pravo lice kršćanske vjere nije samo prihvaćanje istina umom nego proživljena spoznaja Isusa Krista, kojemu se u svom životu trebamo suobličiti. Iz njihovih života možemo zaključiti da vjera nije samo ispovijest pred Bogom nego je živo svjedočanstvo pred ljudima i ona se živi i očituje u potpunom darivanju sebe. To posebno od vjernika traži Crkva i tu zadaću je posebno pred njih stavila na Drugom vatikanskom saboru. U konstituciji *Lumen Gentium* ona sve vjernike poziva na svetost, koja se na osobit način ostvaruje kroz mučeništvo, zatim evanđeoske savjete i druge mnogostruke savjete čime se jača svetost Crkve. Redovnici svojim zavjetima tu svetost posebno svjedoče, jer sa svojim zavjetima posvećuju jednome Bogu čista i nepodijeljena srca.⁹³ To je u svom životu fra Vjeko shvatio i ostvario.

3.2. Oblik, etimologija i značenje riječi μάρτυς

Govoreći o mučeništvu i pojmu mučenika potrebno je poći od izvornog grčkog termina. U grčkom izvorniku pojam mučenik glasi μάρτυς, μάρτυρος, ο i η. Pojam, ako se odnosi na osobu znači svjedok, a ako se odnosi na stvar znači dokaz. Iz istog korijena potječe i glagol *maryrein*, a znači biti svjedok, posvjedočiti, pristati. Oba ova termina prema etimologiji potječu iz istog korijena, od glagola *marthein* i *martein*, a znače brinuti se. Jer u svom etimološkom značenju pojam *marys* izvodi značenje iz korijena koji znači sjećati se, biti brižan, a taj korijen

⁹³ Usp. SEMREN M., *Život i umiranje pod križem, Svjedočenje kršćanske i franjevačke duhovnosti bosanskih franjevaca*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2000., 103.

gore navedeni glagol. Prema etimologiji slične pojmove susrećemo u latinskom jeziku *memoria*, *-ae, f*, sjećanje, a slične termine susrećemo i u engleskom, imenicu *memory* (sjećanje, pamćenje, spomen, uspomena) te glagole *memoralize* (slaviti uspomenu) i *memorize* (pamtiti). Iz ovoga se da zaključiti da bi mučenik *martys* bio netko tko se sjeća, iz njegova sjećanja mi imamo znanje o nečemu i on to svoje znanje može posvjedočiti kao svjedok, a i samo značenje glagola *maryrein* (svjedočiti, biti svjedok, nastupati kao svjedok) to potvrđuje.⁹⁴

U profanoj uporabi pojam *marys* (svjedok) potječe iz pravnog sustava i kao takav se i koristio. Označavao je nekog tko je iz neposrednog osobnog iskustva mogao posvjedočiti o nečemu i dati svoj iskaz. Netko tko se pojavljuje kao dokazani svjedok u procesu ili kod raznih pravnih poslova, netko tko je pozvan da bude svjedok u najrazličitijim prigodama. Dakle, u profanoj upotrebi pojam *marys* se prvotno i izvorno koristi kada označava svjedok u širem smislu.⁹⁵

U Bibliji Starog zavjeta ovaj pojam označava svjedoka. Osobe i stvari mogu biti svjedoci, a i sam Bog može biti svjedok.⁹⁶ Osobe i stvari daju svjedočanstvo o Bogu, a i sam Bog svjedoči o sebi i drugima. U Novom zavjetu pojam *marys* biti će upotrijebljen za samoga Isusa, Krist-Mučenik.⁹⁷ Sam Isus je mučenik Božji i uzor mučenika, jer je svoj život dragovoljno predao za druge i time izvršio poslanje koje mu je Otac namijenio, a time i posvjedočio za Njega. U Isusovoj osobi se ostvaruje i prepoznaje osoba patnika kojeg su starozavjetni proroci navijestili.

3.3. Značenje riječi *μάρτυς* u kršćanstvu

Kristovo mučeništvo temelje je Crkve i zajednice vjernika. U prvim stoljećima kršćanstvo je tražilo prostor za sebe u svijetu i stavljeno je pred sudište te su prvi kršćani bili pred odlukom svjedočiti evanđelje svojim životom ili odreći se evanđelja.⁹⁸ Zbog osuda i progona kršćana u samim počecima Crkve riječ svjedok se mijenja u mučenik. S toga se može reći da je svjedočanstvo mučeništvo.

Mučeništvo je svjedočanstvo. U kršćanstvu je ta riječ dobila religiozno značenje te je označavala mučenika, tj. onoga tko polaže svjedočanstvo svojom krvlju. Pravo značenja

⁹⁴ Usp. KITTEL G., *Theologische Wörterbuch zum Nuen Testament*, Vierte Band: 7- N., Kohlhammer, Stuttgart, 1953., 477.-448.

⁹⁵ Usp. *Isto*, 448.

⁹⁶ Usp. VIŠATICKI K., *Svjedok-mučenik*, u: *Vjesnik Đakovačko-srijemske biskupije*, 3/2004., 173.

⁹⁷ Usp. LEON-DEFOUR X., *Rječnik biblijske teologije*, svezak I, KS, Zagreb, 1988., 601.

⁹⁸ Usp. GRABNER-HAIDER A., *Praktični biblijski leksikon*, KS, Zagreb, 1997., 221.

svjedočanstvo ima onda kada je život u pogibelji te kada na kušnju dolazi naša dosljednost i istinitost svjedočanstva. Kršćanski pojam *maryr, martyrium*⁹⁹ vjerojatno potječe iz drugog stoljeća i kao takvog ga nalazimo u Polikarpovom martirologiju, u kojem je *martyr* identificiran s onim koji svoj život polaže za istinu evanđelja. Kada je kršćanstvo postala rimska državna religija i kada se stvaralo latinsko nazivlje pojam *maryr* i *maryrium* nije predvođen jer nije bilo adekvatnog termina.¹⁰⁰ Ovaj termin u pravom smislu označava svjedoka koji bi život dao za jednu osobu, za Krista, koji je jedina nagrada mučeništva. Ta nagrada je novo rođenje u Kristu na život vječni. Stoga svaki vjernik treba imati u cilju da Krista dostigne i da se u Kristu nađe. To ćemo postići samo radikalnim nasljedovanjem, jer samo takvi vjernici koji su istinu povjerovali u Gospodina spremni su dati svoj život za njega.

Upravo na to nas poziva i Drugi vatikanski koncil u svojoj konstituciji *Lumen Gentium*, peto poglavlje, u kojem su svi kršćani pozvani na svetost da nasljeđuju Krista, a to će ostvariti tako što će ljubiti Boga i bližnjega (usp. LG 5). kako je Krist svoju ljubav očitovao polažući svoj život za druge jer to je najveća i najuzvišenija ljubav. Konstitucija mučeništvo naziva najvećim svjedočanstvom ljubavi, jer mučeništvo proizlazi iz ljubavi i ono je iskaz i izraz najveće ljubavi prema Kristu. Krist nije umro za neke svoje ideale i ciljeve nego je umro iz ljubavi prema ljudima i iz poslušnosti prema Ocu. Tako je sam Krist, mučenik, svjedok svima koji krenu njegovim putem.¹⁰¹

Mučenička smrt mora biti svjedočanstvo. Katolički teolog Karl Rahner u svom djelu *Sveta ura i sedam riječi na križu* kaže da je svako mučeništvo svjedočanstvo ne identičnosti, nego jedinstva ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Budući da je mučeništvo svjedočenje pred ljudima, ono od tih ljudi može biti i prihvaćeno i odbačeno. No, najvažnije je da bude shvaćeno kao iskaz ljubavi koja se očituje svima, jer ono nije ono što razdvaja ljude i razvrstava ih u suprotne tabore, nego naprotiv, znak i stvarnost preko koje ta ljubav sabire i spaja ono što je bilo suprotno. Na mučeničkoj smrti koja je osvjetljena Kristovim uskrsnućem, treba biti žarište na kojem će se mržnja pretvarati u ljubav.

Smrt mučenika nije uzaludna. On nije umro za produbljivanje mržnje, nego kao Krist, za uspostavu ljubavi. Umirući od ruku svojih neprijatelja Krist izmiruje svoje egzekutore sa svojim Ocem, po kojemu još uvijek u njihovim srcima ljubav može postati jačom od mržnje i

⁹⁹ Usp. VORGIMLER H., *Neues Theologisches Wörterbuch*, Herder, Freiburg, 2000., 404.

¹⁰⁰ Usp. GAŠPAR N., *Teologija mučeništva-svjedočanstvo ljubavi po primjeru Isusa Krista*, u: *Vjesnik Đakovačko-srijemske biskupije*, 3/2004., 185.

¹⁰¹ Usp. FREYNE S., *Jesus der Märtyrer*, u: *Concilium*, 39 (2003.), 3, 1, 38.-47.

grijeha. Isus se u svojoj borbi ne bori protiv ljudi nego za ljude, a na to su obvezni i njegovi nasljednici, koji su pozvani na radikalno odricanje samih sebe poradi drugih. To svakako velika cijena života za druge, o kojoj svjedoče mnogi mučenici. No, za veliku cijenu dobiva se i velika nagrada.

Mučenik premda ima mnogo neprijatelja sam nije nikom neprijatelj. On je pozvan da svjedoči kako se spasenje sastoji u tome da sebedarna Boža ljubav počimje vladati u čovjeku i preko čovjeka, jer svijet i čovjek nalaze svoje ispunjenje samo u ljubavi.¹⁰² Zato mučenik sve čini iz ljubavi i kod njega ne postoji kompromis, jer uzor mu je Krist i njegov križ, koji mu je uvijek pred očima. Svaki život je protkan križem i bez križa nema spasenja. Stoga je Crkva nastavila misiju Raspetog, te je na Drugom vatikanskom koncilu zvala mučeništvo najvećim svjedočanstvom ljubavi. Ako čovjek želi znati što je ljubav, onda mu valja vjerovati i uvijek iznova promišljati vazmeno otajstvo muke, smrti i uskrsnuća Gospodnjeg.

3.4. Mučeništvo u franjevačkoj školi života

Crkva je nastavila misiju Raspetoga te sve ljude poziva da svojim životom daju svjedočanstvo o Raspetom, a taj poziv posebno upućuju redovnicima. Redovnici kroz svoje zavjete daju pravo svjedočanstvo o Kristu jer se suobličuju Kristu, a kroz njih i Crkva pokazuje svoju svetost, kako to svjedoči Drugi vatikanski sabor. Svojim posvećenjem Kristu redovnici pokazuju drugima kako se u potpunosti trebaju staviti u službu Kristu i njegovoj spasiteljskoj poruci, kraljevstvu Božjem.¹⁰³ Radikalno prihvaćajući evanđeoske savjete sv. Franjo se u potpunosti predao Kristu, a to je tražio i od svoje braće, jer će samo tako svojim životom moći svijetu svjedočiti Krista. Prihvaćanjem evanđeoskih savjeta redovnik treba da umre ovome svijetu i da se u potpunom preda Bogu i njegovom planu spasenja.

Utemeljitelj sv. Franjo treba franjevcima biti uzor u svetosti, nasljedovanju i davanju svjedočanstva o Kristu. On je u svom životu i životnom programu ostvario ono što nam je svima predao kao uzor po kojem trebamo živjeti. „Želio je živjeti Evanđelje, jer je to poticaj, govor Svevišnjega koji traži odgovor, sveto mjesto susreta, zato i prima evanđeoski tekst, prihvaća ga u stavu meditiranja, intuicije, ljubavi koja se uživljava.“¹⁰⁴

Vidimo da Franjo od braće traži da se u potpunosti posvete evanđelju te da se sužive s Kristom jer će samo tako biti oslobođeni od ovozemaljskih stvari i tek tada će njihov život biti

¹⁰² Usp. GAŠPAR N., *Teologija mučeništva-svjedočanstva ljubavi po primjeru Isusa Krista*, 186.

¹⁰³ Usp. SEMREN M., *Navedeno djelo*, 103.

¹⁰⁴ *Isto*, 105.

u Bogu. stoga on braću poziva da cijeli svoj život pretvore u molitvu. Prihvaćanjem Evanđelja kao duhovne hrane, pred Franju i njegovu braću postavljaju se novi životni stavovi, život u poslušnosti, siromaštvu i čistoći. Poslušnost znači služenje na svakom mjestu i u svim okolnostima. Uzor u poslušnosti je sam Krist, koji nije došao vladati, nego služiti. Stoga u bratstvu starješine trebaju biti sluge i svatko treba biti podložnik i sluga svima. Franjevci u drugima i u bližnjima moraju gledati gospodare kojima će služiti. „Poslušnost je sinonim malenosti, a malenost superlativ od služiti“¹⁰⁵

Siromaštvo je nešto protiv čega se svaki čovjek bori. No, Franjin je izbor dragovoljno siromaštvo koje vodi u Kraljevstvo Božje. U svom govoru na gori sam Isusu (Mt 5, 3) siromasima obećava da su oni povlašteni baštinici Kraljevstva Božjeg.¹⁰⁶ Sam je Krist isto postao siromašan. Svojim rođenjem u štalici on se poistovjetio sa siromasima. Ovdje možemo postaviti pitanje; tko je od nas rođen u štalici? Jesmo li toliko siromašni? Tko se u tim godinama rađao u štalici? Krist je pokazao s tim svoju malenost pred Bogom iako mu je Otac. S toga tko smo mi da se uzdžemo i živimo raskošno. Svakako, u svoj raskošnosti koji je netko stekao treba ostati skroman, i na prvom mjestu čovjek. Tako, ako smo svi mi, ne samo franjevci, pravi nasljedovatelji Franje trebamo imati na umu da su sve riječi Božje ostvarenje. Da u nama dane na služenje, a ne na gramzivo prisvajanje i posjedovanje. Prema tome sv. Franjo poziva svoju braću da idu svijetom i nose ljudima Radosnu vijest koju trebaju svojim životom svjedočiti jer su od Crkve na to pozvani. Bosanski su ujac tako kroz povijest koja nije bila ni malo laka bili pravi sinovi sv. Franje i pravi svjedoci Kristovi. Oni su u potpunosti živjeli franjevaštvo, svojim životom živjeli su Evanđelje, cjelovito i poosobljeno.¹⁰⁷ Franjevci su u Bosni bili kulturne i duhovne i političke vođe. Pravi lik življenog franjevaštva u Bosni je lik fra Anđela Zvizdovića, koji po primjeru sv. Franje odlazi na razgovor sultanu uspostavljajući novu metodu propovijedanja dijalogom.¹⁰⁸ Svojim radom u Bosni franjevci su očuvali katoličanstvo i narod te je velik broj fratara i život položio za katoličku vjeru i Krista. Povijest je puna bosanskih „ujaka“ koji su završili svoj život mučeničkom smrću. Oni su svjedočili za Krista i svoj narod, u tom svjedočenju polagali su i svoje živote.¹⁰⁹

¹⁰⁵ *Isto*, 108.

¹⁰⁶ *Usp. Isto*, 109.

¹⁰⁷ *Usp. Isto*, 123.

¹⁰⁸ *Usp. Isto*, 125.

¹⁰⁹ *Usp. SEMREN M., Navedeno djelo*, 126.

3.5. Fra Vjeko Ćurić

Pisati radnju o čovjeku koji mi je obilježio život, i čija krv teče i mojim venama, velik i je izazov i čast. Dok se nisam dublje pozabavio likom i djelom svoga ujaka, mislio sam da je sitno ili skoro ništa o njemu napisano. Nekoliko članaka, uređena spomen soba u njegovoj rodnoj župi Osova, te snimljen film Jakova Sedlara. Potrudio sam se skupiti što više članaka, izjava onih koji su živjeli za njegovoga života, te anegdota iz njegovoga djetinjstva. Fra Vjeko je bio uvijek nasmijana i vesela osoba, skromni bosanski fratar.

3.6. Fra Vjeko, rođenje i školovanje

Fra Vjeko, skraćeno od Vjekoslav. Rođen je u obitelji Ćurić, 26. travnja 1957. godine. Otac Petar, koji je bio radnik i jedini hranitelj obitelji, i Ane, r. Jurić, koja je kao i ostale žene u selu bila domaćica. Rođen u mjestu Lupoglav kod Žepča, župa Osova gdje je u župnoj crkvi i kršten ubrzo nakon rođenja. Kršten je u crkvi Uznesenja Marijina u Osovi, 28. travnja 1957. godine. Krštenje je obavio fra Vjekoslav Šunjić, tadašnji župnik, po kojemu je fra Vjeko i dobio ime. Kada je krenuo u osnovnu školu, odmah se uključio i u ministrantski zbor i vezao se uz crkvu i tadašnjeg župnika fra Vjekoslava Šunjića, koji ga je posebno volio, a poslije i uz fra Vjekina nasljednika fra Iliju Piplicu, koji je ima veliku ulogu pri Vjekinom odlasku u sjemenište.

Fra Vjekin brat Dragan ovako govori: „Bio je jedan učitelj, Jusuf, i on je počeo pitati djecu kuda Vjeko svaki dan poslije škole tako brzo otrči. Djeca mu rekla. Sljedeći dan, kad je zvono zazvonilo, on sačeka Vjeku ispred škole i zapita ga: Gdje ćeš? Kad mu je Vjeko odgovorio da ide u crkvu, Jusuf će njemu: E nećeš u crkvu, idi kući! E, hoću! E, nećeš, opet će Jusuf i uhvati Vjeku za ruku i počne mu je zavrutati. Kako se Vjeko otimao, nekako je uspio oboriti tog Jusufa, a druga djeca, koja su sve to gledala, odu u crkvu zovnuti fra Iliju Piplicu. Međutim, oni nisu fra Iliji rekli da učitelj udara Vjeku, nego obrnuto, kao – Vjeko udara učitelja!!! Nagovarali su tatu da tuži Jusufa, a Vjeko nije htio ni čuti za to. Samo je govorio da će Bog njega tužiti. Tako je i bilo, nije prošlo ni godinu dana i Jusuf je morao napustiti osno vnu školu. Tako je isto i Vjekina mama prigovorila Vjeku što stalno ide u crkvu, da nekada može doći odmah kući, što je on prenio fra Iliji. Na što je fra Ilija rekao njegovoj majci: „Pusti ga i onako će ti jednoga dana otići.“¹¹⁰

¹¹⁰ GARMAZ Ž., *Fra Vjeko Ćurić, svetac našeg doba*, Osijek, 2018., 32.

Ako budete u mogućnosti gledati nekada fra Vjekine slike iz ministrantskih dana svi ga se sjećaju kao vedrog i uvijek nasmijanog dječaka. Koji je uvijek donosio radost u društvu. Kakav je fra Vjeko bio svjedoči i njegova rođakinja Janja Šimičić. „Fra Vjeko je u djetinjstvu bio dobar i iznimno drag dječak. Rođen je i odgojen u pravoj kršćanskoj obitelji, gdje je bilo mnogo djece. Njegov otac Petar sada umirovljenik, radio je u Njemačkoj, dok se majka Ana brinula o djeci. Sjećam se da su Ćurićeva djeca uvijek bila primjer drugima. Redovito su išla na vjeronauk i svete mise, a posebno se isticao Vjeko“¹¹¹

Dok je išao u osnovnu školu u njemu se probudila želja da postane svećenik. Tih godina fra Ilija Piplica, osovski župnik, posebno je radio s mladima da bi u župi potaknuo duhovna zvanja. Tih godina su mnogi mladi otišli u razna sjemeništa i kuće časnih sestara. Tako je i fra Vjekin brat Antun otišao u salezijansko sjemenište, iako se u njemu nije dugo zadržao.

Sada ću donijeti riječi Vjekinog brata Antuna, što govori o Vjeku, a i svom pokušaju odlaska u salezijansko sjemenište u Rijeci. „Ja sam, kao i Vjeko, također išao u sjemenište, samo što je on otišao kod franjevacu u Visoko, a ja kod salezijanaca. I svatko je mislio da ću ja biti svećenik, rijetki su to tvrdili za Vjeku. A dogodilo se suprotno! On je bio življi, veseliji, društveniji, a ja sam bio malo više povučeniji i ljudi su iz tih naših profila zaključivali tko će u svećenike – eto, nisu pogodili! Meni nije baš najbolje sjela da stega na koju sam morao pristati i odustao sam“.¹¹²

Kako se Vjeko kao dijete odlučio postati svećenik ili „pratar“ kako je on govorio, svjedoče i riječi brata Ive, te sestre mu Ljubice. „A znaš li kad nam je u kući za stolom držao misu? Mislim da je bio prvi razred osnovne škole, tata je bio u Njemačkoj. Petkom se išlo na tržnicu u Žepče, mama bi s još tri žene konjskim zapregama otišla tamo i vraćala se predvečer. Sjećam se da bi prije odlaska na tržnicu mama svakome od nas odredila zadaće koje smo morali ispuniti, od čišćenja do brige o kokošima. Mama ne bi ni zamaknula, a Vjeko je već od kuhinjskog stola napravio oltar, dok bi mamina kućna haljina njemu potom poslužila kao – habit! Sve bi nas postrojio, on bi stajao, a mi sjedili na podu i morali odgovarati na njegova pitanja. Održao bi nam misu, a ako bi se netko slučajno nasmijao, taj je dobivao svoju jezikovu juhu poslije mise. Znao je kompletnu misu izvesti od početka do kraja! I tako je to bilo svakog petka“, prisjetio se Ivo.

¹¹¹ ĐIKIĆ LJ. i GRUBIŠIĆ P., *Smrt hrvatskog misionara fra Vjeka Ćurića*, u: Arena, 2/1998, Zagreb, 5. veljače 1998., 35

¹¹² GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 27.

Sestra Ljubica nije bila previše oduševljena Vjekinim igranjem uloge „pratra“, pa tako kaže: „Kao maloj djeci bilo nam je to i dosadno i naporno jer smo morali klečati, ali izdržavali smo mi i to, jer bi nas na kraju, ako bi bili dobri, znao nagraditi najčešće bombonima“, priča Ljubica.

Prvom pokazivanju karizme svjedoči brat Dragan na način kako samo on zna. Dragan je najmlađi od sve djece, i uvijek je bio zadužen za „belaj“ kako on to voli reći. S toga donosim interesantan govor o prvom Vjekinom čudu. „Znaš da su se prije radili zlatni zubi, a žene bi zubaru nosile dukat kako bi ga rastalili i materijal iskoristili za zube. Tako je i naša mama imala pripremljen dukat kojeg je stavila na kredenac, vitrinu. Vidio sam kad ga je stavila, nisam tada znao što je, ali vidio sam da nije novčić. Naivno sam ga uzeo i rekao sam sebi kako ću se s tim igrati. Niže naše kuće bio je jedan Ivo koji je čuvao krave, a nije bio baš sav svoj. Dotrčim ja njemu i pokažem mu dukat i upitam ga što je to. Kaže on meni da ne zna, ali da bi bilo najbolje da ga bacimo i gledamo kako dobro leti. Uzme mi dukat i zafijuši ga preko njive i to je bilo to. Ja sam odmah zaboravio na dukat, ostao s Ivom malo čuvati krave i nakon nekoliko sati se vratio kući. U to se pojavila mama i upita: Gdje je onaj dukat? Što je dukat, ne znam ja što je to uopće, kažem mami. A ona će opet: Ovdje je bio, ostavila sam ga na kredencu. Kad je pokazala mjesto na kojem ga je ostavila, tek tada sam sve povezao i shvatio da sam ja bio uzeo dukat. Odmah sam rekao da sam ga ja uzeo, odnio Ivi, a Ivo ga je bacio. Tada sam dobio prvu pravu pljusku od majke i poštene batine. Malo poslije mojih batina došao je Vjeko iz škole. Sjedio sam na verandi onako skrušeno, a on me upita: Šta je, Drago? Ispričam mu što mi se dogodilo, a on mene pomiluje po glavi i kaže: Ništa se ne sekiraj, naći ćemo ga! Ma, nema šanse, znaš li koliko ga je Ivo daleko bacio, i mi smo sve bili pretražili, nije bilo šanse da ga nađemo, kažem ja njemu. Ništa se ne sekiraj, ponovi Vjeko i ode u kuću reći da će on probati naći dukat.“

Kada je Vjeko pošao u potragu za dukatom rekao je da ga nitko ne prati, želi ići sam, no brat Djago, kako su ga od mlja zvali jer nije znao izgovoriti slovo r, imao je drugačije planove. „Kad je došao tamo gdje sam mu rekao da se sve dogodilo, sjeo je na početak njive. Tad je pokazao da je znao da ga pratim, zovnuo me da dođem do njega i pokažem mu odakle je Ivo bacio dukat. Kad sam mu pokazao, on meni: Ajde sad, možeš ići! Morao sam ga poslušati, ali sam, kad sam se odmaknuo, nastavio viriti iza živice gledajući što će on napraviti. Vjeko je čučnuo i u tom položaju je stajao neko vrijeme, a da ja uopće nisam ni pomislio da se on tada bio molio. Kad je završio molitvu, krenuo je u smjeru u kojem je Ivo bacio dukat i nakon minutu-dvije samo se sagnuo i podigao dukat sa zemlje!!! Kad je došao kući, majka ga je počela

grliti i pitati: Dragi Vjeko, kako si ga našao? Ja se molio, bio je njegov odgovor. Kad je krenuo tražiti dukat, sa sobom je ponio moći Svetog Ante, molio se i – našao dukat. To je događaj kojeg nikada neću zaboraviti u životu! Njemu sam to što je napravio samo jednom spomenuo, on se nasmijao na moje riječi. Nije on nikada komentirao ništa što ima veze s vjerom. Jedino što je dopustio da mu kažem bile su riječi: Jesi me spasio, dobio sam jedne batine, a zamisli koliko bi ih još dobio da ti nisi bio našao onaj dukat!“¹¹³

Prije nego je fra Vjeko završio osnovnu školu, u Osovu su na poziv župnika fra Ilije došli dominikanci i održali krake misije i Vjeko je, vidjevši njih, želio stupiti u njihov red i prije završetka osnove škole. No, na inzistiranje župnika ostao je da završi osnovnu školu kad će biti zreliji i zvanje će u njemu sazrijeti te će moći još čvršće odlučiti što želi u svom životu i kamo želi poći. Dok je sazrijevala njegova želja da postane svećenik vrati se njegov brat iz salezijanskog sjemeništa, no ni to nije poljuljalo Vjekinu želju da postane svećenik, dapače, ona je još jače tinjala i sazrijevala. Da bi je ostvario trebao je proći kroz troja „uska vrata“: sjemenište, novicijat i bogosloviju. Nakon završene osmoljetke fra Ilija Piplica poslao je Vjeku u Franjevačko sjemenište u Visokom gdje je Vjeko završio klasičnu gimnaziju, gdje je sazrijevala njegova želja za svećeništvom i gdje je imao priliku još bolje upoznati tko su to bosanski fratri i koji značaj imaju među bosanskim narodom. U sjemeništu je stekao temeljen osnove za nastavak svog duhovnog i intelektualnog razvoja učeći od svojih profesora, fratara, kako će živjeti samo za Boga i ljude. Nakon završenog četvrtog razreda klasične gimnazije i položenog završnog ispita, 20. lipnja 1976. na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji, odlučio je obući habit i stupiti u novicijat Franjevačke provincije Bosne srebrenе.

3.7. Fra Vjekina odluka da postane fratar i buđenje želje za misijama

U novicijat, a ujedno i franjevački red stupio je 15. srpnja 1976. godine.¹¹⁴ Godinu novicijata proveo je u franjevačkom samostanu u Visokom. Uz svoje profesore, fratre, u zgradi gimnazije koja je opremljena bogatom i vrijednom bibliotekom upoznao je smisao franjevačkog života i osobu sv. Franje. U najljepšoj godini franjevačke formacije otkrio je da je sv. Franjo ideal čovjeka koji je svoj život potpuno nastojao upriličiti Kristovu životu na zemlji, i svatko tko slijedi sv. Franju trebao bi biti takav. Nakon godine novicijata upisuje se na Franjevačku teologiju u Sarajevu na Nedžarićima.

¹¹³ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 30.-31.

¹¹⁴ Usp. Bosna Srebrena, God. XXVII, Sarajevo 1976., br. 7-8, 108.

Promatrajući njegove ocjene može se konstatirati kako je to ustvrdio i fra Vjekin prijatelj i župnik fra Ivo Mrkonjić, da je bio jako vrijedan učenik i škola mu nije predstavljala nikakvih problema. Bio je vesele naravi i uvijek spreman pomoći svakome,¹¹⁵ što će ga kasnije i stajati života, jer su ga ubili upravo oni kojima je najviše pomagao. Za vrijeme studija redovno je polagao ispite kako bi ljetne praznike mogao imati slobodne te tako pomoći ocu Petru u gradnji kuće i obradi zemlje. Za vrijeme praznika fra Vjeko je znao odlaziti u inozemstvo kako bi dodatno zaradio za školovanje, ali i pomogao svome ocu kojem su ondašnje vlasti oduzele putovnicu. Kakav je bio student, domišljat i pomalo razigran svjedoči i fra Zoran Livančić.

„Pamtim jednu zanimljivu priču iz druge ili treće godine sjemeništa kada smo trebali imati kontrolni iz nekog predmeta. Kako su bila dva razreda iste godine profesor zemljopisa fra Jozo Vrdoljak je, nakon što bi završio školski sat kontrolnog u jednom A razredu preseljavao, bez pauze, u drugi tj. B razred. Prije samog početka nastave primijetio sam nekakvo posebno dogovaranje između nekolicine učenika, među kojima je bio svakako pokojni Nikola Miličević, Marijan Marijanović, Vjeko i još neki drugi. Smisao dogovaranja bio je u tome da Marijan kroz otvoreni prozor doda Nikoli pitanja ili test koji je slijedio tako da se ovaj drugi tj. B razred pripremi za odgovore. Nikica će proći vanjskim dijelom zgrade (drugi kat) po simsu i uz gromobran nekoliko metara, pokupiti test i donijeti ga nama u B razred. Sve je to uspješno izvedeno i na kraju je B razred dobio sve četvrtice ili petice, a A razred bitno slabije ocjene tako da je razlika bila očigledna. Ovu igru veoma ozbiljno shvatio je profesor fra Jozo i priopćio nam je kako zna da je prevaren, ali nije znao kako se to dogodilo. Tu je svakako bio Vjeko pred kušnjom jer se kod profesora predmnijevalo da bi on ili njih dvojica ili trojica mogli biti operativci takvih mudrolija. Ovaj događaj bio je nekoliko dana tema razgovora kod profesora s jedne strane i učenika s druge strane koji su događaj držali kao strogo povjerljivu tajnu nad kojom su bdjela uglavnom trojica navedenih. A onda nastupa Vjeko sa svojom idejom, on će na poseban način i to veličanstveno otkriti profesorima tajnu o tome kako su prevareni. Budući da se bližila pokladna priredba uglavnom je Vjeko sa suradnicima pripremao scenario kako za druge točke tako i za ovaj poseban slučaj koji se priprema. U popodnevnim satima, u strogoj šutnji, fotografirao je A razred kao da radi kontrolni ispit, a fra Nikicu ponovo natjerao da iziđe do gromobrana i popne se na zid zgrade tj. na sims zgrade kako bi za scenu bilo dovoljno fotografija. Potom je fotografirao B razred u situaciji kako pregledavamo i uspješno obrađujemo testove. Pripravio je i fotografiju profesora fra Joze tako da je scenario za kratki dokumentarac bio pripravan za pokladnu priredbu. Na samoj priredbi profesori su u nevjerici

¹¹⁵ Usp. GARMAZ Ž, *Navedeno djelo*, 35.

promatrali ovaj svojevrsan film u kojemu nije bilo samo zanimljivo kako su đaci prevarili profesora nego kako je to sve snimljeno i domišljeno. Bio je to događaj godine koji je otkrio profesorima, a i nekim pristiglim roditeljima, čistu istinu ovog događaja kao i neke druge zanimljivosti. Bilo je tu i roditeljskih suza, a jedan stari profesor glasno je uzviknuo: magarad jedna“, ispričao je fra Zoran.¹¹⁶

Fra Vjeko se znao često pobuniti protiv svojih profesora jer su im davali previše za učenje. Njegove riječi su i ranije često bile proročke, ali ove su se obistinile 25 godina kasnije. „U sjemeništu je bilo njih nekolicina koji su svojim profesorima znali reći: Hoćete mučenike, imat ćete mučenike! I svaki put bi im to rekli kad bi znali da ih se neopravdano hoće kazniti... I sva trojica su, nažalost, nesretno skončali svoje živote – mučenički su poginuli!“ govori fra Vjekin brat Ivo.¹¹⁷

Druga zgoda iz sjemeništa se odnosi na udruženo djelovanje fra Božidara Blaževića i samoga Vjeka. „Često ovo prepričavam. Kad smo bili studenti, kaže on meni jednom: Ajmo malo izaći vani, idemo nešto popiti! Samo, kad bi htjeli izaći, uvijek bi se morali javiti svom odgojitelju i svom meštru. Tamo gdje je on htio da odemo, na Kulu, zatvorenici su imali neki svoj restoran u koji su išli svi studenti i bogoslovi. I, naravno, moramo se vratiti do 21 sat. Pritom mi je rekao da sa sobom ponesem i svoje osobne dokumente. Zašto? Samo ih ponesi! Kako sam ja bio mladi student, u potpunosti sam se njemu prepustio, a on ti mene provede kroz neki prostor koji je policija nadzirala, a za što sam ja mislio da je zatvorska policija! Međutim, odjednom, mi smo se našli u – avionu. Ni tada mi nije rekao gdje idemo, kao što ni kad smo poletjeli nije mi htio reći gdje idemo, samo je dometnuo da ne brinem i da ću uskoro biti poslužen pićem. Za sat vremena se avion spustio u – Ljubljani!!! On se samo smijao na bezbroj upitnika koji su mi lebdjeli oko glave. O čemu je bilo riječ. Njegov stric iz Njemačke, koji je bio jako bogat, nije imao djece i pomagao je i financirao Vjeku, kupio je njegovom bratu Antunu Renaulta 4, plave boje, u Ljubljani, a Vjeko je otišao preuzeti auto. Nakon što je preuzeo auto, cijelu noć smo se vozili iz Ljubljane prema Sarajevu. Nije mi bilo svejedno, bio sam prestrašen, jer kod nas, ako napustiš teologiju bez znanja meštra, možeš dobiti kaznu izгона. Ali, umjesto kazne, mi smo kao najbolji i najvjerniji bogoslovi bili prvi na jutarnjoj molitvi u 7 sati. Sjećam se da sam ga, kako ne bi zaspao za volanom, cijelo vrijeme morao

¹¹⁶ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 40.-41.

¹¹⁷ *Isto*, str. 40.

udarati. Ujutro smo uspjeli biti sklopljenih ruku na oficiju. O tome nisam smio nikome ništa ni zucnuti dok nisam završio teologiju, ne bi mi ginulo istjerivanje s teologije.“¹¹⁸

3.8. Fra Vjekina želja za odlaskom u misije

Studirajući teologiju u njemu se javila želja da postane misionar, da ide u svijet drugima naviještati Krista i njegovu Radosnu vijest, onima do kojih još nije stigla, a bili su je potrebni. No, još da bude zanimljivije, dok je fra Vjeko bio sjemeništarač u Visokom postojalo je udruženje sjemeništarača koji su se zanimali za misije i prikupljali članke o misijama. Fra Vjeko nije bio član tog udruženja. Njegova želja da postane misionar iz godine u godinu sve više je sazrijevala i on će ju, tražeći savjet od starijeg fratra i svog župnika fra Tomislava Međugorca, iznijeti fra Tomislavu u svom pismu, koje će donijeti u cijelosti. Svojim pismom svjedoči koliko je cijenio starije fratre, njihovo mišljenje i njihovo iskustvo. Time pokazuje da u svom životu nijednu odluku nije donio ishitreno i ne posavjetovavši se s drugima. To svoje pismo fra Vjeko je napisao na ljetnim praznicima radeći u Njemačkoj, a ono glasi:

„Cijenjeni fra Tomislave, Najprije da Vam se predstavim: student sam teologije u Sarajevu, završio sam 7 semestara, na jesen upisujem 8., rodom sam iz Osove, Lupoglava (sin Petra Ćurića). Dva-tri puta smo se i vidjeli no nisam siguran da me se sjećate; jedanput je bilo u Viništu kada je fra Ivo Mrkonjić tamo dolazio, a Vi ste se interesirali za onu kapelicu. Preko školskoga raspusta sam u Njemačkoj kod svojih, tetka i tetke koji ovdje žive desetak godina. Našlo se i nešto posla, a ako i koju riječ naučim samo mi može koristiti. Uz to otac gradi kuću pa bi mu svaki dinar pomoći dobro došao. Ovdje sam do 4. rujna. Od tada sam na Nedžarićima (Aleja B. Buića 111 u Sarajevu). Pripadam franjevačkoj provinciji Bosni Srebrenoj, vječnih zavjeta još nisam imao, to bi trebalo biti ove godine, školske. Toliko Vam mogu navesti svojih podataka. O Vama sam dosta čuo, uglavnom kako ste pomogli ovom ili onom. Od osovske Crkve i viniške kapelice pa do naših studenata koji se nađu u tuđem svijetu. Također sam ponešto čuo i o tome što ste sve postigli tu u Njemačkoj. Moj pokojni profesor fra Vitomir Jeličić sa simpatijama je govorio o Vama, a Slugić nam je znao o Vama pričati kao o primjeru čovjeka radnika. Sve to, a prvenstveno situacija u kojoj se nalazim navelo me je da Vam se obratim ovim pismom. Vrijeme je godišnjih odmora pa nisam siguran da će Vas ovo zateći u Tübingenu, no svejedno, bilo bi mi drago da mi odgovorite i u Sarajevu. Lijepo Vas molim da imadnete strpljenja uza sve svoje poslove i pročitate ovo moje pismo i na njega mi odgovorite. A o ovom se radi: Ja sam već u drugom dijelu teološkog studija, vojsku sam odslužio i bilo bi

¹¹⁸ Isto, 44.-45.

vrijeme da zrelije i ozbiljnije sagledam sebe, svoje želje i mogućnosti kao studenta teologije i kao franjevca, budućeg svećenika.“¹¹⁹

Ovdje ću prekinuti ovo pismo kako bih donio svjedočanstvo koje mi je ispričao Vjekin brat Dragan za vrijeme Vjekinog služenja vojnog roka u Crnoj Gori, Podgorica. Dobio je najveće priznanje koje se tada moglo odbiti, i to ni manje ni više nego od Tita osobno. „Kad je Vjeko bio u JNA, bilo je to krajem 1970-ih godina, tad se dogodio onaj strašan potres koji je razorio crnogorsku obalu, a dobro se osjetio i u Dubrovniku. Vjeko je služio vojni rok u tadašnjem Titogradu, bio je u LPA, laka protuavionska artiljerija, plava uniforma, bio je plavac. Kao vojnika su ga odmah angažirali u raščišćavanju ruševina i spašavanju preživjelih. Za njega se pričalo da je imao strašan osjećaj gdje treba tražiti i kopati i spasiti nekoga iz ruševina. On bi samo pogledao u nekom smjeru i rekao: Tamo! I odmah bi se zaputio ne ustručavajući se zvlačiti među blokove razrušenih zgrada i ne obazirući se na povike drugih koji su ga preklinjali da to ne radi, jer je prijetila opasnost da se sve to poruši i zatrpa ga. Uglavnom, gdje god je pokazao prstom da treba tražiti, odatle su nekoga izvukli! Ovi njegovi "klasići" iz vojske su govorili da samo psi i Vjeko mogu otkriti i izvući preživjele iz tih ruševina! I zbog svega toga što je napravio u spašavanju preživjelih dobio je Medalju za vojničke zasluge, najveće odlikovanje koje je neki vojnik u to vrijeme mogao dobiti i koje je osobno uručivao Tito ili njegov izaslanik pred cijelom postrojbom. A ta medalja mu je donijela mjesec dana skraćenja vojnog roka. Znalo se da je Vjeko bio bogoslov, ali njega su i u JNA poštivali.“¹²⁰

Ovdje je još jedan dokaz fra Vjekinog, dara koji je dobio od Boga. Sada slijedi nastavak pisma fra Tomislavu. „Oduševljenje za franjevački i svećenički poziv i život te spremnost učiniti nešto za narod Božji, Crkvu doveli su me do ovdje i to mi je ujedno i razlog što sam ovo što jesam. No u tim okvirima ozbiljno sam razmišljao sve ove godine i o tome da svoj život ili barem dio života posvetim misijama. To je čini mi se angažman koji bi mogao potpunije osmisliti moj svećenički i redovnički život. Lijepo je služiti svom narodu, lijepo je i istraživati i posvetiti se znanosti, ali nekoga privlači i ljepota misijskog rada. Znam da to iziskuje žrtva i dugih priprema, no usprkos tomu želio bih tu svoju zamisao realizirati. Smatram uz to da bih volje realizirao tu zamisao ako bih u misije pošao ne samo kao svećenik nego ako bih prije toga završio nešto što bi mi omogućilo da ljudima i na vidljiv način pomognem nešto čime bih mogao služiti vjernicima i nevjernicima i kršćanima i nekršćanima. Mene kao svećenika misionara trebaju isključivo vjernici (dušobrižništvo). Stoga smatram da bi mi u tome najbolje

¹¹⁹ Fra *Vjekino pismo upućeno fra Tomislavu Međugorcu*, Tübingen, 26. kolovoza 1981. godine.

¹²⁰ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 34.

pomoglo da završim studij medicine pa da kao svećenik i liječnik ostvarim ono što sam i želio. Na taj način mislim da bih drugima daleko više pomogao, a osobno bih imao više zadovoljstva. Lijepa je to zamisao ali put do toga je težak. Ja sam nešto od ovoga nabacivao o. provincijalu u razgovoru na proljetnoj vizitaciji. Ništa konkretno mi nije rekao, no mislim da bi on bio spreman to prihvatiti, ali samo kao ideju, no kad bi trebalo nešto u tom pravcu poduzeti išlo bi teže. Ja planiram sada po povratku u domovinu izići pred njega s konkretnom molbom, no ne znam kako će on to riješiti, odnosno mislim da neće riješiti pozitivno. A što bih ja tražio: studij medicine bi bilo dobro da završim negdje vani (kakav je kod nas studij i prilike, dobro znate). Uz to još k tome i jedan svjetski jezik naučiti vrijedilo bi puno. U tu svrhu mislio sam tražiti da me na jesen pošalju u Njemačku da završim studij teologije. Najprije bih završio kurs njemačkog jezika, zatim bih upisao teologiju, a već pred kraj teologije, mogao bih upisati medicinu (jasno ukoliko ne bi bilo nekih drugih poteškoća). Mislim da bih teologiju i medicinu mogao završiti u Tübingenu. No, hoće li me moje starješinstvo htjeti poslati tamo? A još nešto, kako se starješinstvo zna mijenjati (i na proljeće su promjene) nitko ne može garantirati da će novo starješinstvo ispuniti ono što je staro obećalo. Bez obzira na sve to ukoliko bi me htjeli poslati, rado bih otišao, no ukoliko ne, tada bih tražio nekoga, provincijala ili bilo koga tko bi me primio da završim. Možete li mi u tom pravcu svojim savjetom pomoći? Mislim da ćete to učiniti kao što ste uvijek spremno pomogli. Volio bih znati, što mislite o tome, koje su mogućnosti da se to ostvari te koji put smatrate neprihvatljivim u ovakvoj situaciji. Još nešto, ja nailazim kroz Tübingen 4./5. rujna pa bih Vas volio i osobno susresti. U koliko imate volje da porazgovaramo, molim Vas javite mi na ovu adresu Wuppertal. Za ovaj put toliko. Srdačno Vas pozdravljam i želim svako dobro.¹²¹

Ovo pismo, koliko su mi rekli, fra Vjeko nije uputio na Provincijalat Bosne Srebrene. Ali budući da je izrazio želju za odlaskom u misije i o. provincijal i uprava provincije bili su upoznati sa željom, što potvrđuje i odgovor provincijala. U svom pismu koje je naslovljeno na Provincijalat franjevačke provincije Bosne Srebrene, fra Vjeko moli cijenjeni naslov da ga pripusti polaganju svećanih zavjeta, kako bi ubrzao svoj plan odlaska u misije, jer s položenim svećanim zavjetima moći će od nadbiskupa moliti svete redove đakonata, a kasnije i prezbiterata. Pozitivnom rješenju molbe trebalo bi pripomoći i to to bi u ljetnom semestru položio glavninu predmeta i to bi mu pomoglo da lakše nastaviti studij u misijskom centru, a položeni svećani zavjeti bi olakšali pravljenje ugovora između dvije provincije.¹²² Tako je s

¹²¹ Fra *Vjekino pismo upućeno fra Tomislavu Međugorcu*, Tübingen, 26. kolovoza 1981. godine.

¹²² Usp. *Pismo koje je fra Vjeko uputio na Provincijalat franjevačke provincije Bosne Srebrene*, Sarajevo, 9. veljače 1982. godine.

nadom u pozitivni odgovor na molbu za polaganje svećanih zavjeta, i da položi većinu glavnih predmeta te ubrza odlazak u misije, čekao odgovor. Fra Vjeko je uputio molbu profesorskom zboru Teologije da neke predmete upiše izvanredno, kako bi kompletirao određene cjeline. To bi mu olakšalo nastavak studija u misijskom centru, kamo je nakon završenog ljetnog semestra planirao otići, da se što bolje pripremi za rad u misijama, jer s njegovom željom već je bio upoznat i o. provincijal.¹²³ Profesorski zbor je molbu prihvatio i dopustio izvanredno upisivanje predmeta, kako stoji u dokumentu: *Christologia, De gratia, De principiis, De rebus, Theologia pastoralis* (jedan dio).¹²⁴ Nakon konzultiranja s upravom provincije i s profesorima, tadašnji provincijal fra Alojzije Ištuk odgovorio je na fra Vjekinu molbu o prijevremenom polaganju svećanih zavjeta pozitivno, 31. ožujka 1982. godine.

Ovdje donosim odgovor oca provincijala. „Vi ste pismom od 9. veljače ove godine molili da Vam se dopusti polaganje svećanih zavjeta. Razmotrivši razloge u pismu i nakon potrebnih konzultacija, odgovaramo na molbu pozitivno. Da biste se, dakle, svećanim zavjetima „zauvijek posvetili Bogu“/Renov. Causam, br.9/, potrebno je, prema GG KK čl. 168, par. 2, da kroz mjesec dana obavite duhovnu pripremu za taj „jedinstveni čin“ Vašeg života. Vrijeme pripreme neka bude cijeli mjesec travanj ove godine. Učinite to pod vodstvom p. o. Fra Vitomira Slugića, prof. teologije. Želeći Vam mi i ustrajnost uz obilnu Božju pomoć, bratski Vas pozdravljam, fra Alojzije Ištuk, provincijal.“¹²⁵

Za ovu molbu koja je odobrena, veže se jedna zanimljiva zgodica koju je ispričao fra Božidar Blažević, znani kao fra Božo. Prisjeća se tako fra Božo, fra Vjekine reakcije na jednu ocjenu koju je dobio od 24 ispita koja je morao položiti u jednom semestru. „I nije se plašio profesora, tretirao ih je kao kolege, za razliku od nas koji smo drhtali pred njima. Sjećam se, bila su mu ostala 24 ispita koje je morao položiti u jednom semestru, a to mu se tako dogodilo nakon što je poželio ići u misije. Premda je dopušteni maksimum bio 12, on ih je upisao 24 i sve ih je položio. Od profesora Mire Vrgoča je dobio neku sedmicu pa je nakon toga stao na prozor i počeo vikati: "Cicijo, cicijo! Dao si mi sedmicu, baš si škrtac, škrtac!" To je bio profesor kojeg smo se bojali, ali to Vjeki nije smetalo da mu kaže što misli, ha, ha, ha.“ prisjetio se fra Božo kroz smijeh.¹²⁶

¹²³ Usp. *Molba upravljena profesorskom zboru*, Sarajevo, 9. veljače 1982. godine.

¹²⁴ Usp. *Odgovor profesorskog zbora na molbu*, u: Arhiv Franjevačke teologije pod brojem 23/82., Sarajevo, 11. veljače 1982. godine.

¹²⁵ *Odgovor provincijala na fra Vjekinu molbu*, u: Arhiv provincije Bosne Srebrene pod brojem 194/82., Sarajevo, 31. ožujka 1982. godine.

¹²⁶ Usp. GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 45.

3.9. Završetak studija i priprema za odlazak u misije

Iz fra Vjekinih molbi vidljivo je koliko je bila jaka njegova želja da se što prije zaputi u misije i tu njegovu želju nitko nije sputavao, ni profesori, a ni uprava provincije. Svečane zavjete je tako položio 8. svibnja 1982. godine¹²⁷, a tjedan dana nakon toga, 15. svibnja primio je red đakonata¹²⁸, te ubrzo nakon toga uslijedilo je primanje reda prezbiterata. Za svećenika, za ono što se pripremao od svoga djetinjstva, zaređen je 21. lipnja 1982. godine u Sarajevu. Ubrzo nakon toga slijedila je i njegova mlada misa 2. kolovoza 1982. godine na kojoj se okupila cijela župa, koja drži do svojih svećenika i kojoj je čast i veselje ako netko od njenih sinova postane svećenikom. Odmah nakon mladomisničkog slavlja uputio se u Pariz na pripreme za misije u Africi. Naime, u Parizu je centar za pripravu misionara. Tamo je proveo godinu dana na usavršavanju, učeći jezik, geografiju, kulturu i običaje Afrike¹²⁹ za svoje misijsko djelovanje, a nakon toga, 1983. godine zaputio se u Afriku u projekt koji je nastao pod pokroviteljstvom Reda.

Za njegovog vremena ostao je u kontaktu sa svojim prijateljem još iz samostana u Visokom, Antom Prgometom, te su mi ustupljena pisma koja je Vjeko slao Anti, a on ih je posložio da čine priče. Pisma se odnose na vrijeme prije dolaska u misije, vrijeme u Parizu, te odlazak u Afriku, Kivumu. Tako ih u nastavku donosim. Anto Prgomet ih je nazvao *podijeljeni dar*. „U svom pismu iz Kigalija, 5. lipnja 1986. godine, Vjeko, prisjećajući se jedne, meni poznate zgrade, pripominje: Bože moj koliko li ćemo uspomena pribirati pod starost? Od toga je do njegove smrti prošlo još nepunih petnaest godina ispunjenih pismima, kontaktima i zajedničkim doživljajima. Ta sjećanja nisu niti bi izbljedila ni bez njegovih preko 150 sačuvanih pisama što mi ih je pisao još iz Sarajeva, kasnije iz Pariza te iz Ruande. A za njih vrijedi ono što u pismu iz Pariza, od 2. studenog 1982. godine i izričito pripomenu: Ne pišem ti zato što nemam šta raditi, za tebe to, vjerujem, vrijedi pogotovo. Ona su ponajviše, kao i ona moja njemu, izraz određenog trenutka, doživljaja, preokupacije, situacije, raspoloženja i razmišljanja, ali time ni danas nisu ništa izgubili od svoje vrijednosti. Naprotiv, ona svaki put iznova sjećanje prožimaju dodatnom zahvalnošću za primljeno i obogaćeno, potiču na refleksiju, učine prisutnim ono što je u njima sadržano. Time su ta Vjekina pisma meni napisana ne samo svjedoci njegovih zapažanja, uvjerenja i stavova, nastojanja i rada, ona su već davno, kako bi to izrazio brazilski teolog Leonardo Boff, postali sakrament. Ona svakako daju

¹²⁷ Usp. Bosna srebrna, God. XXXIII, Sarajevo, 1982., br. 3., 77.

¹²⁸ Usp. *Isto*, 80.

¹²⁹ Usp. DELALIĆ M., *Navedeno djelo*, 9.

naslutiti nešto i o njegovoj religioznosti, duhovnosti i duhovitosti, snalažljivosti i sposobnosti, izražajnoj nadarenosti, sposobnosti zapažanja te praćenja zapaženog osobnom refleksijom.

I stoga ću ovdje, ponajprije iz tog razloga, umjesto osobnih sjećanja i vrednovanja, ustupiti mjesto pojedinim navodima iz njegovih pisama uvjeren kako će oni zainteresiranim čitateljima omogućiti barem djelomice dojam o fra Vjekinom pristupu onom što što je on bio sebi odabrao i na čemu je radio. Možda će to biti nadopuna osobnim sjećanjima ostalih Vjekinih suvremenika, izdavačevih sugovornika u ovoj knjizi, time možda i očekivana nadopuna onome što o Vjeki već znamo ili želimo saznati, a možda i povod izvjesnom revidiranju onoga u što smo bili uvjereni da znamo. Moguće je dakle da se pojedini kamenčić neće uklapati u poneki već gotov mozaik fra Vjeko Ćurić. Ako ne, onda to nije do kamenčića. Ponajviše se međutim nadam, da će ovo biti doprinos onomu što ova publikacija želi, naime približiti osobu i djelo fra Vjeko Ćurića javnosti i tako brinuti da to ne podleže zaboravu.

Time, a ponajprije iz osjećaja dužnosti prema pokojnom prijatelju, odgovaram zamolbi izdavača ove publikacije. Navodi iz Vjekinih pisama pisani su u kurzivu a popraćeni su komentarom samo tamo gdje će on pomoći boljem razumijevanju konteksta odnosnog navoda. Nije mi pritom namjera čitatelju ponuditi izvatke iz njegovih pisama u kojima on govori o autoru ovog priloga, premda će se to možda ponegdje radi boljeg razumijevanja konteksta pokazati primjerenim. Donoseći izvatke iz Vjekinih upućenih mi pisama ja dijelim s javnošću isječak onog što mi je Vjeko svih tih godina u njima darovao. Pritom sam uvjeren da time niti sam dužni pijetet izložio dvojbi niti da bi se fra Vjeko tome usprotivio. Navod u nastavku iz pisma što mi ga je pisao 22. studenog 1980. godine iz Sarajeva ne služi mi pritom kao potkrepa vlastitom uvjerenju, on je vodilja čitatelju da u ovim izvadcima iz njegovih pisama u nastavku nema pred sobom mrtvo slovo, nego onog tko ih je napisao: ... Ovim želim samo jednu stvar: pokušati malo sebe staviti na papir i u koverti dati Drugom. Eto, pa radi s njim što hoćeš – imaš u ruci, tu u obje ruke, krajevima prstiju držiš ne nešto, već nekoga.¹³⁰

U pismu iz Sarajeva, 23. listopada 1981. (pozadina su njegovi misijski planovi): „Od provincijala još ništa. Meni otezanje u ovoj stvari ne ide u prilog, ali što mogu. (...). Moram ti još nešto priznati, može biti da naši (i moj i tvoj) „projekti“ ne vrijede, ili da su ne ostvarivi, ali nekog „vraga“ moraš imati pred sobom. Uz to dok čovjek nešto čeprka i pokušava dotle osjeća da je živ, da vrijedi, a to nam treba.¹³¹

¹³⁰ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 60.-61.

¹³¹ *Isto*, 61.

Nastavak u pismu od 6. studenog 1981.: „Žao mi je što ti ne mogu napisati službeno kakav je rezultat s obzirom na moja traženja kod Uprave. Prekjučer i jučer su zasijedali, a rezultati će se znati, očekujem, otprilike kad ti dobiješ ovo pismo. Ja skoro i znam kako će biti, (...). Djuro Bazler, kako ti rekoh, drži predavanja iz arheologije. Dječak stvarno priča da jedva čekaš sljedeće predavanje. Okvirna mu je tema: Starokršćanska arhitektura u BiH, što znači – u prvih 5, 6 stoljeća. Nisam ni sanjao da imamo toliko tih građevina iz tog doba, odnosno iskopina. Kad vidi čovjek dokle mu sežu korijeni njegovoj duhovnosti ili kulturi, onda se osjeti nekako ponosnim, baš ono što ti reče: svoj na svome.“¹³²

U pismu iz Pariza od 1. srpnja 1982. godine fra Vjeko piše o početku u Parizu, prvim dojmovima te o smještaju u samostanu: „Dobio sam četiri zida. Na jednom od njih je moj „misijjski križ“. Druga tri su prazna. Stari samostanski „astal“ i sam ne pamti koliko je momaka pisalo na njemu poruke i u koliko krajeva svijeta. Ormar, polica i krevet srasli su nekako sa sobom tako da ih je teško i primijetiti. Od ostalog namještaja u sobi je još samo Vjeko.“¹³³

Rim, 24. siječnja 1983.: „Bože sačuvaj da bih se htio hvaliti, ali ovo je prvi put u mom kratkom fratarskom životu da su me primili fratarski! Malo žalosno, ali je tako. No, nije ni važno jer to nisam ni ovaj put očekivao. Opširnije ću ti se javiti vjerojatno kasnije! Tu sam do 13/14/15 veljače. Zemlja mojih snova jest : Ruanda. To mi jutros priopćise. O njoj samo znam da je u Africi – oko centra. Sad je tu nekakav seminar. (...) Jutros sam im govorio o sebi, svojoj Bosni itd. – 15 minuta. Smijali su se najviše kad sam rekao: Ne trebam se predstavljati: dosta je da sam Bosanac. Brkove nosim po dozvoli generalne kurije još iz 16. stoljeća, a brada mi je sama narasla.“¹³⁴

U pismu iz Pariza, 6. lipnja 1983.: „Neku noć sanjam da sam prevrnuo Ajfelov toranj. I bilo mi žao, pa sam se nešto mislio: nije trebalo takvo monumentalno djelo rušiti. Pomislim: dobro bi bilo kad bi ovo bio san! I, probudim se! Lijepo? Sad bi već trebalo početi sanjati o tome kako se ponešto i napravilo (a ne samo srušilo). Ne dugo iza toga već je otišao u Ruandu“.¹³⁵

Kigali, 30. kolovoza 1983. (pismo pisano dan nakon dolaska u Ruandu): „Dakle, sretno sam doputovao – hvala Bogu. Ispratili su me mnogi, pa i takvi kojima je draže što idem, a s nekima se nisam mogao vidjeti, a volio sam! Tako se obično čovjeku zna okrenuti ponešto

¹³² *Isto*, 61.

¹³³ *Isto*, 61.-62.

¹³⁴ *Isto*, 62.

¹³⁵ *Isto*, 62.

naopako baš onda kad bi želio da sve „klapa“. Nisam mogao dulje s tobom razgovarati telefonom, nešto me steglo, a sad kad bih te mogao nazvati, ne bi bilo problema – mislim. (...) Ovo će ti pismo najvjerojatnije biti poslano iz Italije. To je jednostavno zato što su markice odavde djavolski skupe (za Evropu je to jedna zanatlijina dnevnicica) pa koristimo turiste koji se vraćaju avionom da nam ubace to u Evropi.“¹³⁶

U pismu iz Kigalija, 19. listopada 1983. godine, Vjeko između ostalog najavljuje svoj „misijjski kutak“: „Zato ću ti ponekad koji redak iz svog „dnevnika“ napisati, a ti polako ispleti cijelu priču, jer kako god ja opisivao, neće biti prava slika onoga što vidim i doživljavam, a i ti koliko god nastojao ne možeš si predočiti lako ono što nisi nikad vidio. To je i dobro jer bi o mnogim stvarima već na početku loše mislio, a to nije baš potrebno.“

U ovom i u brojnim drugim pismima postojao je zaseban odsjek s crticama iz života i rada. On ga je u svojim brojnim pismima običavao staviti pod naslov „misijjski kutak“. I ovo je jedna od crtica iz gore navedenog pisma: „5.9. – Ponedjeljak (...) Popodne me glava boli jer sam po suncu gologlav hodo. Oko 17,15 složila kiša, još nisam takve oluje vidio! Prokislo je u sobu, pa ovo pišem na krajičku stola. Po krevetu nije, samo po podu. Odmah se izletilo s kantama da se uhvati kišnice. Za pranje je odlična... jednako romori po limenom krovu koji ničim nije izoliran (bez plafona). Već sat vremena bjesni oluja s grmljavinom. Na trenutak kišna prašina zamrači sve, kao da su oblaci sišli na zemlju. Čudna je ta moja nova domovina! Još je sušni period, ali izgleda da su kiše na pomolu. Ovo je prva otkako sam ovdje. 6.9. – Utorak: Od jučerašnje kiše vode ima posvuda. Jutros sam ustao u pola šest i pješice s Roaulom na gradilište. Do podne radio s 8 momaka – ne zna se koji je jači! Ali opet neće baciti više od pola lopate. Smijali su mi se kako ne znam jezika. I ja sam se onda njima smijao – moraš. Na povratku je bilo dirljivo: djeca trče da te pozdrave (pozdravlja se grljenjem). Svi su poderani, ali to im nimalo ne smeta.

Na „misijjski kutak“ pismo od 19. listopada 1983. se nastavlja. U nastavku je prije svega ovaj odsjek: „Eto, tako polako počinje moj boravak u ovoj zemlji od „tisuću brežuljaka“ – tako stoji u turističkim prospektima: ili zemlji „vječitog proljeća“. (Jedina zemlja u kojoj se još može naći prave afričke, velike gorile). To sve za turiste, a za mene: zemlja čijeg je stanovništva preko 55% mlađe od 18 godina i u kojoj su pismeni rijetki, a o školovanim nema govora! Župe broje i po 100 000 stanovnika s 4-9 filijala. Ima ih raspona od 100 km, a i malih 3 km. Šta sam došao ovdje tražiti, ne mogu ti to reći ovako, morao bih ostati koju godinu da bih mogao na

¹³⁶ Isto, 62.

nešto prstom uprijeti kao razlog mog dolaska, dotle ništa! Za utjehu mogu ti reći ono što sam mislio u nedjelju reći u crkvi onima koji će me pitati takodjer što sam došao: Svatko od nas ide kroz život tragajući za svojim znom sreće. Mene tako put doveo u Rwandu. Jesam li to zalutao, ili ću ipak tu naći svoje zno sreće, ne mogu još reći. Tajna je to koju samo slutiti mogu, a djelo će pokazati istinu. Jer je svatko od nas na drugo brdo tkan, nitko tako nema ni isto zno sreće. Ali u ambaru Božjem ima mjesta za sve.

Kigali, 30. listopada 1983. Iz ovog se pisma ovdje donose samo ovi kratki izvadci u dijelovima: „9.9. Petak. Jutros do podne prebacivao sam pijesak jer su ga istresli baš tamo gdje treba započeti kopati septičku jamu. Momci već kopaju čatrnju za vodu. Četiri metra sa četiri. To će biti rezerva. (...) Uvečer je bio biskup u posjeti i na večeri. Gledao sam mu u kavu, nakon što smo popili pravu bosansku. Rwandska kava i mamin mlin. (...) Večeras sam prvi put vidio mladi mjesec. Paolo i ja začas odredišmo strane svijeta i pronadjosmo: Kalabriju i Bosnu. (...) 20.9. Utorak. Umoran, krepan. Cijeli dan kopao rupe za sadnice (voće) oko buduće kuće. Sunce je pakleno žglo. Skoro je u zenitu. Koža mi se ispekla, i glavobolje je bilo, ali, hvala Bogu, sve je prošlo. Sutra valja ponijeti jači ručak. Paolo je gotovo odlučio vratiti se u Italiju. Nikako ne podnosi visine. (...) 23.9. Konačno je kiša, što su je svi čekali, pala. Kao proljetni Božji blagoslov. Sva je zemlja odahnula jer su usjevi bili skoro sasušeni. Čini se da Bog o njima vodi računa više nego oni što su ih sijali. Danas me jedan od radnika zove na ručak: Hajdete sa mnom da jedemo graha. Kako je grah osnovna hrana, tako se i u jeziku ne upotrebljava termin: „ručak“, nego „jesti grah“.

Cyeza, na sv. Franju 1983 (Pred odlazak u Kigali na tečaj jezika): „Moram, moram što prije jezik naučiti jer sam ovako ograničen na kontakt sa samo nekoliko osoba (Evropljani) i od njih polovica šašavih. Crnje su puno zdravije, iskrenije, dobronamjernije. Stupiš u kontakt za čas, i dugo te pamte jer si rijetka zvijer. Bože moj, nadam se da ćeš jednom imati priliku vidjeti i ovo. Obogatit će te to, još će ti više proširiti vidike. Još kad vidiš evropske genije kako žive i šta rade!!! Kad ih vidim, (...) O kolonijalizmu si sigurno dosta čuo i čitao, ali kad nadješ župnika koji drži crnca – slugu (i to mu je normalno) a svi su takvi – mi jedini koji to nećemo – ali smo zato pali u nemilost klera evropskog! (...) To je sitnica, šta još ima! Divno im je Schalück – provincijal iz Bonna (nisam siguran), održao u Rimu 1981 (krajem) lekciju. Moj Anto, braća kad su čula, k'o ose skočili na njega. „Šta ti hoćeš“ veli mu jedan (...). „Mijenjati strukturu Crkve“? Schalück je na to mirno odgovorio: „Bilo bi dobro da se malko odmorimo i razmišljamo!“ Stvarno predavanje na visini. (...) Bit će mi drago, ako moj boravak ovdje bude živa kritika promašene prošlosti! Ima još jedan koji tako misli, zajedno smo. Možda se nešto i

napravi! Zasad šutimo dok ne naučimo jezik, ali planove krojimo. Daj Bože, da se barem za mrvicu makne naprijed!¹³⁷

Zgoda iz pisma iz Kigalija, 24. studenog 1983.: „Večeras sam sat i više ketio u pošti da telefoniram (zbog Giacomu) u Najrobi – susjedna Kenija – i na kraju u pet sati mi službenica službeno saopći: Oprostite, naše je radno vrijeme isteklo. A moj razgovor, ćorak. Veli mi dođite pa ćemo i sutra probati. Uljudno sam joj uzvratio: ja do sutra mogu i u Keniji biti pa popričati s ljudima ko čovjek. Razmijenili smo učtivo kisele osmijehe i u miru se rastali jedno od drugoga.“

Isto pismo završava željom iz koje se nešto vidi od njegovog stava (prema) pobožnosti: Nek te dragi Bog čuva, i sveti Anto Padovanski, moj veliki miljenik kojeg u misnom Kanonu ne ispuštam spomenuti (obavezno uz sveca dana) pa me već zadirkuju, da li nisam štogod izgubio. Nisam, velim ja: vidi se da ste svi u potrošačkom sistemu i mentalitetu, samo mislite na sv. Antu kad vam šta treba izgubljeno naći, a kad nađete, zaboravite ga. Ja sam našao, i zato ga stalno štujem.¹³⁸

„Cyeza na badnjak uvečer“ (1983.): „Nismo uspjeli useliti. Danas sam cijeli dan staklio prozore.* Sunce žeglo k'o nikad. Oko 4 sata led posuo. Gledaju i to prisjećao sam se naših badnjaka, pa možda i ovog večeras kad snijeg tiho pokriva zemlju paze i da je ni bi probudio. I dok se snijeg za zemljom nečujno grli, ljudi se također tiho i pobožno spremaju za velike događaje. Ja ću evo brzo večerati pa pričekati ponoć da rekнем sv. misu. Nema ponoćke ove godine, ali ćemo je do godine uvesti! Sutra je prva misa u 7 sati. Valja ustati u 5 pa pješaka dolje u Kivumu (gdje nam je i kuća). Dotle će i svijet pristići. Veselje neće izostati. Ali večeras, malko nostalgije. Moraš, to te bolje drži, a i čeliči. Ako je u raju vječno blaženstvo, onda mora da od vremena do vremena njegovi dvorani slave Božić svako sa svojim jaranima (*Riječ je o kući što su ju sami gradili. Nadali su se u nju useliti već za Božić 1983. godine (pismo od 7. studenog 1983.). Iste jeseni su, kako je tražio, dobili pošiljku dijamanata za rezanje stakla.)¹³⁹

Crtica iz „misijskog kutka“ (pismo je bez datuma ali je ono prema adresi na koju mi ga je poslao iz 1985.-1986. godine): „Crkva mi prokišnjava, a biskup kaže: mora da je krov u pitanju! „Pa, preuzvišeni, nikad dosad nije prokišnjavao s poda“ – velim ja. Crnac je, naravno. Pa će on meni: Ma, ja sam tražio u Rimu pare za novu crkvu! Ja njemu: Ali ovu ni u kojem

¹³⁷ Isto, 62.-65.

¹³⁸ Isto, 65.

¹³⁹ Isto, 65.-66.

slučaju nećete rušiti, jer je još u dobrom stanju (osim krova). On meni: Nikako, to će ostati kao vj. dvorana. Ja njemu: Pa, što onda ne popraviti krov. On meni: To je, vidiš, dobra ideja. Treba popraviti krov. Ja njemu: Dakle, treba koji dinar. On meni: Baš sam i ja to mislio. Ja njemu: Mi ćemo to čekati. On meni: Baš i ja to čekam. /J... ga, velim ja, i odem/.¹⁴⁰

Kivumu, 18. veljače 1984. („misijjski kutak“): „Prikopo sam prošlog tjedna dobar komad „pravulje“. Tvrda zemlja, nikad nije obradljivana. Rasadu sam posijao i niklo je sve uredno: kupus, paprike i paradajz. Za jedan mjesec ili još manje kontam presaditi, pa šta bude. Poslijepodne će mi doći djeca da malo poravnavamo teren za nogomet. Već dva tjedna svaki dan po jedna utakmica s odraslima. Organizirali su se u 12 ekipa pa po dva sata rade poravnavaju teren, a sat i pol poslije toga igraju. Malo sam im pripovijedao o momku što im je poslao nogometne lopte pa su svi na kraju uglas odgovorili (običajno se ne kaže skoro nikad: hvala, nego u prijevodu: dobro si uradio: murakoze) „arakoze“, što će reći: aferim momak. Brzo će početi i vjeronauk: zadnja priprava za katekumene. U ovoj ih župi što je mi pokrívamo ima 700. Za Uskrs se pripremaju njih stotinjak: momci i cure. Katekumenat traje četiri godine. Uz to i opismenjavanje (uvjet za krštenje). Moraš stalno nadgledati katehete, jer ako im nisi za ledjima umjesto predviđenih četiri sata tjedno održe jedva sat vremena. A ni četiri nisu dovoljna.¹⁴¹

Kivumu, 4. ožujka 1984. („misijjski kutak“): „U prošlom sam ti pismu pisao ponešto o sebi. Zasad ništa novo. Dva je sata, nedjelja. Jutros sam išao u susjednu župu reći misu (pješaka, naravno). Ustao u pet i dvadeset, u putu se razdanilo i sunce pomolilo – svečano je bilo. U toj župi zateknem tvoje pismo. Velim župniku, veće mi plaće ne treba. Bilo mu je jasno jer mi je samo upitno dobacio: „Od prijatelja?“. Za jedan sat će banuti igrači, traže loptu, zakrpe, konac, igle. Sve to da bi se malko poigralo i proveselilo. Koliko mogu pomažem ih. Tvoje lopte daju sve od sebe. Jedna evo kraj mene, već se istrošila – svaki se dan igra po sat, dva, a drugu dadnem ponekad. Pumpa ko bomba. Često se prisjetim lijepih zgodica iz našeg življenja zajedno i to te nekako drži. Šest je mjeseci, pa još dvije i pol godine. Ovih je šest prošlo brzo, a za ostale ćemo vidjeti“.¹⁴²

Kivumu, 2. travnja 1984. (zapažanja s refleksijom): „Kad smo bili djeca sanjali smo o misijama u kojima se jadni bjelac provlači kroz šiblje sve gledajući kad će ga zaskočiti koja zvjerka ili ujesti guja. A ja ovdje nisam ni JEDNOGA JEDINOGA POD NEBOM vidio bez

¹⁴⁰ Isto, 66.

¹⁴¹ Isto, 66.

¹⁴² Isto, 66.-67.

auta!!! Kad smo bili djeca pa i bogoslovi mislili smo da se nema tamo šta jesti ni piti, a ja ovdje nisam NI U JEDNU MISIJU došao gdje nisam bio lijepo počašćen – evropskim!!!! Prije nego sam ovdje došao mislio sam da su barem kuće istoga kroja, stila i materijala, a ovdje i u svih čet. susjednih zemalja (Zairu, Tanzaniji, Ugandi, Burundiju) nisam vidio ni jedne jedine misije tako uređene. Sve su to evropske konstrukcije – krici protiv ove kulture i naroda, naroda koji šuti i gleda, poštiva, ali ne razumije!!! Sve me to zbunjuje, ne da ti disati jer si u prilici i opasnosti da isto započneš! Sreća ovdje mi je Giacomo, jedini s kim se u ovim pitanjima razumijem. Kuću smo napravili, uselili, ali izgleda da ćemo brzo ostaviti sve to (barem nas dvojica) i krenuti prema sjeveru, naći komad zemlje, sagraditi sebi štogod krova i započeti iznova. Moramo, ako hoćemo ostati vjerni onom što obojica kažemo da hoćemo. Izgleda mi da je to jedini način da se posve primaknemo ovom čovjeku gladnom i žednom i kruha i vode i Riječi, lijepe ljudske i konačno Božje riječi. Bože moj, pa ni jedan jedini u ovoj mojoj župi ne jede kao mi, ni jedan jedini nema odijela kao mi, ni jedan jedini (pa ni najbogatiji) nema kreveta kao ja: pa u čemu smo jednaki. Istina, Anto, sve što imam(o) nije ni blizu najsiromašnijeg Evropljanina, ali je daleko bogatije od ovih s kojima bih ja želio biti. Dodje ti da pobacaš sve što imaš u vražju strinu i da kreneš od nule. Istina nekakvih razlika između naše kuće i ostalih misija ima, između nas i ostalih (klerika) ima, ali nije to to. Mene oni ne zanimaju, u pitanju sam ja sam koji nisam zadovoljan ovim što dajem. (...) Sve što bih htio htio bih zbog ovih ovdje. Zato vidiš nije ovdje patnja od gladi i žeđi koliko od nemogućnosti da učiniš ono što bi htio. Mnogi dečki pitaju da bi postali fratri. Jasno kad vide kako paroci žive!? Zato svima isti odgovor dadnem: ova je kuća za bolesne i stare fratre a vi ako želite, sa mnom možete za koji mjesec pa ćemo napraviti kao što vas je vaš otac i naučio i kao što je vi i imate. Jest ćemo što posijemo i uzgojimo ili zaradimo vlastitim rukama, a bit ćemo veseliji od svih na svijetu. Bit ćemo sa svima sve. (...) Ako ti slučajno ovo pismo izgleda tugaljivo, onda sam se krivo izrazio. Veseo sam jako u poslu koji radim (o njemu drugom zgodom), ali htio bih još malko dalje.¹⁴³

Kivumu, 13. 12. 1984. („misijski kutak“): „Za Božić ću imati ponoćku s mladima iz Kivumu-a. Svi su oduševljeni, prva je to ponoćka u povijesti ovog kraja. Sirak je već pripremljen da bi se pripravilo pivo za curice (nešto blaže nego ono od banana), a muški napitak bit će spremljen pažljivo šest dana prije svetkovine. Od šest sati uvečer, kad se smrkava, početak će bdjenje u crkvi s malo svetih tekstova, pjesmom, plesom, molitvom, razgovorom... Imam tridesetak „studenata“, onih koji svoje škole posjećuju u drugim mjestima, centrima pa dolaze za Božić na praznike. I oni će se pridružiti. Nakon ponoćke, čestitanje uz tradicionalnu kapljicu

¹⁴³ Isto, 67.

i po dvije male kifle, kao kolač – naravno. Oko dva ili pola tri ujutro složit će se kao sardine po podu u katekumenatu u jednoj učionici momci u drugoj cure, i do zore. Eto, to je predviđeno. S takvim programom su svi raspjevani. Vidiš, nije teško učiniti nešto, ali moraš biti tu i povesti inicijativu.¹⁴⁴

„Misijski kutak“ iz pisma (nije datirano, ali prema njegovom sadržaju i adresi na koju mi je poslano) iz 1986. godine: „Sutra imam dvije mise, župsko vijeće s kojim ću se natezati jedno tri i pol sata, pa onda sastanak s novim curicama i momcima što hoće biti fratri (vruga, dodju da se malo vide, a moja je uloga da kod roditelja imaju pokriće, iako se nadje ponetko ipak...). Evo čovjek koji pet puta već dolazi. Sva je njegova nevolja što sedmero djece nemaju šta jesti (a za njega, veli nije i važno). Kateheta moj, šef našega Karitasa već ga cijeli tjedan zavlaci (naravno jadni čovjek nije mu mogao platiti pive, a uz to nije iz njegova plemena) govoreći mu k'o u nas „Dodji sutra“. Bože moj, a on mi djecu uči kako moraju biti dobri i odraslima tumači koja je razlika između poganina i kršćanina. Da čovjek poludi. Nisu svi takvi. Ne znam zašto ti ovo napisah. Bojim se da lošu sliku ne stekneš“.¹⁴⁵

Kivumu, 17. siječnja 1988.: „Božić je protekao lijepo, na Badnjak uvečer bilo je bdjenje. Puno omladine, tvoj mi je projektor jako pomogao. Priključio sam ga na akumulator pa smo gledali jednu montažu s božićnom temom. Onda ponoćka. Te večeri sam se s nostalgijom prisjećao jednoga Božića (...). Bilo je to jedno sjećanje, ugodno sjećanje. A poslije, umjesto blagoslova kuća, krenuli smo od kuće do kuće, s vrećom na leđima, iskati (prošiti) grah. Najprije, svijet je ovih dana pobrao ljetinu pa ima nešto rezerve. A taj grah koji smo mi tražili jest za njihovu sirotinju. To je jedna vrsta domaćeg karitasa. To se skupi u župu, a onda se dijeli najpotrebitijima. Dobro su se odazvali. U tome svemu je bilo njima najčudnije i nikako shvatljivo: kako bjelac pa došao nama na vrata tražiti nešto. Iako su znali za koga se to traži, njihovo je čuđenje išlo u drugom pravcu: zar bjelac hoće (još k tome pratar) činiti tako nešto. Prisjetio sam se bosanskih ujaka iz minulih stoljeća. Oni su nas, mislim, za čitavo koplje preskočili“.¹⁴⁶

Kivumu, 20/2/1990.: „Napravili smo silos za spremanje graha, kupili graha pa sad pomalo Caritas dijeli ili prodaje, kako kome! Osnovao sam malu seosku zadrugu za omladince

¹⁴⁴ Isto, 69.

¹⁴⁵ Isto, 69.

¹⁴⁶ Isto, 60.-70.

i omladinke pa obrađuju župsku zemlju (jer svoje nemaju) a prihod dijele između sebe i sa sirotinjom. To su naši „trećoreci i trećoredice!“¹⁴⁷

Kivumu, 25.3.93.: „Dosta ove moje govoraljke, nego da ti rekнем svoju veliku radost. Nadam se oko Uskrsa u one krajeve. Istina ovo je četvrta godina, trebalo je to biti prošle, ali, ... Pa ni ovaj put neće biti neki veliki odmor: četiri tjedna najviše i od toga velika većina vremena proteći će u trci za ovim ili onim projektom. Ipak neću se vratiti a da ne posjetim svoje prijatelje, jer bez toga na bih ni rekao da sam ikamo išao. Naravno da sam tebi mislio viditi u prvom redu. Ostao si jedini koji mi se javiš usprkos mome ustrajnom nehaju za pisanje. Ali ja vjerujem da ti znaš da pisati ili ne pisati nekomu nije vjerna kazaljka nekoga prijateljstva. Bit će mi drago da se vidimo. (...) Ako bi mi zatrebala kakva potvrda, fax, ili telefon od tebe za garanciju ovome mome garavom jaranu da dobije vizu, nadam se da ćeš nam izići u susret.* Za mene nema problema, pribavio sam si nekakav vatikanski pasoš, s Petrovim ključevima, pa svagdje propuštaju. O tom, kad dodjem k tebi“.¹⁴⁸

Kivumu, 15.6.1993 (pri povratku u Afriku nakon boravka (odmora) u Europi): „Naši su mi susreti puno značili i da toga nije bilo ne znam ni sam kako bih podnio to što svojim nisam mogao. Hvala ti na svemu; ja u te dvije riječi ne mogu staviti sve što osjećam, a ni ti to ne očekuješ. Da mi se još koji put vratiti u „bazu“. Moje je putovanje dobro prošlo i završilo. I doček je bio na visini. Vidim ipak da su moje godine provedene ovdje ostavile traga i na meni i na ovim ljudima, zblížile su nas, nemaš pojma. A to se tek vidi nakon dužeg rastanka.“¹⁴⁹

Nairobi, 8. 12. 1993. Pismo je pisano u Nairobiju za sudjelovanja na jednom „definitivnom sastanku“. Razlog sudjelovanju na njemu Vjeko je bio prikaz i objašnjenje projekta gradnje škole. U nastavku pisma je, uz još pojedine teme, i njegov osvrt na informaciju u pogibiji bosanskih franjevac iz njegove generacije, fra Nikice Miličevića i fra Nike Bagarića. Žao mi je zbog ubojstva naših fratara, pogotovo me pogodila Nikičina smrt, zajedno smo drugovali, dijelili sobu, dobro i zlo; zajedno smo učili o Bogu i vragu, o čovjeku i mudrosti. (...) Nek im dragi Bog dadne pokoj a znam da se za mene sad ima ko moliti.

U pismu iz Kivumua, 1. ožujka 1994. godine, Vjeko, opisujući jednu osobnu (ne)zgodu te sudbinu jednog njegovo vjernika nadopunjujući opis onim što je o istime još i od drugih saznao, nastavlja: A ne znam što ti to ispričah, možda zato što neki dan slušajući tu zgodu pomislih:

¹⁴⁷ Isto, 70.

¹⁴⁸ Isto, 70.

¹⁴⁹ Isto, 70.

mene budale, koliko sam dosad čuo tužnih i komičnih sudbina, priča, događaja, tko zna čega, a da nikad skoro ne zapisah ni retka. Šteta, pod stare bih dane imao šta pribirati i zabavljati se da drugima ne ogorčavam života, ako do tih dana i dodjem.¹⁵⁰

U Ruandi rat. Iz pisma već napisanog, a zatim nadopunjenog te predanog u pošti u Belgiji (meni je stiglo 22.4.1994.): „Mi smo ovdje zasad „u sigurnom“, a nije nam na pameti da ikamo idemo od ovih odavde, jer narod bi se osjetio i izdanim i panika bi mogla više zla napraviti nego zločesti vojnici. (...) Htio sam poslati fax, ali nikako ne ide. Sve su veze prekinute. Još sam živ i dobro sam. Ostalo je u Božjim rukama. Ne kanim nikamo ići iako su skoro svi bjelci otišli. Ako šta i bude, pozdravi moje sve i svoje! Tvoj fra Vjeko. A u sjećanju mi je što mi napisao u jednom pismu (iz 1986. godine): Djeca došla na vjeronauk, pa se još vani igraju. Promatrajući djecu kako se igraju, Vjeko u pismu nastavi: pa se i ja prisjećam kad sam išao na vjeronauk i htio biti parok pa ići u Afriku da me lavovi pojedu, pa da opet ostanem živ. Da, „lavovi“ ga „pojedoše“. Koji i zašto? - odgovorni za to dužni su nam odgovor. A da on živi, o tome svjedoči i ovaj prilog.“¹⁵¹

Ova pisma, i kako ih je posložio Anto su izričaj prijateljstva između dvojice ljudi koji su iako razdvojeni ostali u kontaktu. Isto tako, način iznošenja i pisanje koje je duboko prožeto osjećajima prema dragom prijatelju su svjedok kakav je bio sam Vjeko. Mnogi ljudi su se osjećali tako, samo su teško to mogli opisati, što je Anti Prgometu bilo lako.

Kako je Vjeko odmah svojim dolaskom u Pariz bio zanimljiv svima, mnogi su mu stariji misionari pomagali savjetom. Važno je spomenuti da je i dalje ostao vezan uz svoju provinciju i njenu upravu od koje je često tražio savjete, podršku i pomoć u ostvarivanju svog plana odlaska u misije. Tako su u arhivu provincije sačuvana pisma koja je fra Vjeko uputio tadašnjem provincijalu fra Luki Markešiću i upravi provincije. No, najznačajnija je svakako sačuvana molba u kojoj je fra Vjeko molio upravu provincije da mu dopusti uključivanje u projekt „Afrika nas zove“, a koji je nastao u nivou Uprave Reda. Ta molba upravo oslikava jakost fra Vjekine želje da se što prije nađe u Africi. S toga ću sada donijeti i tekst te molbe.

„Cijenjeni naslove, nakon svog dužeg boravka u Parizu gdje se pripremam za misije, upoznavši se detaljnije s Projektom Generala Reda „Afrika nas zove“, te nakon potrebne konzultacije s pošt. o. Provincijalom Rennes-ske provincije, odlučio sam zamoliti Vas da bi se

¹⁵⁰ Isto, 70.-71.

¹⁵¹ PRGOMET, A., *Podijeljeni dar*, zbir pisama predočenih kao razgovor dva prijatelja, Blaubeuren, Njemačka, osobni arhiv. Ustupljeno za potrebe knjige *Fra Vjeko Ćurić, svetac našeg doba*.

i ja uključio u taj Projekt. Držim da bi mom profilu i mojoj viziji misijskog rada najviše odgovarale smjernice djelatnosti kakve se predviđaju baš tim Projektom. Zato Vas najljepše molim da me podržite O. Generalu kao kandidata za taj Projekt. Uzdajući se u Vašu uvidavnost očekujem da ćete moju molbu riješiti pozitivno čime bi se naša Provincija uključila izravno u najnovija gibanja i planove Reda i nastojanja Crkve u iznalaženju novih oblika evangelizacije. U toj nadi srdačno Vas pozdravljam i želim svako dobro! Fra Vjeko Ćurić.¹⁵²

Na fra Vjekinu molbu odgovoreno je pozitivno i fra Vjeko se uključio u projekt Reda te se iz Pariza uputio u Rim da bi se što detaljnije upoznao s planom i programom tog projekta. Dok je boravio u Rimu imao je jednu nezgodu. Naime, netko mu je provalio u automobil i ukrao jedan kofer u kojem nisu bile njegove stvari. Podnio je policiji prijavu zbog ukradenih stvari. Kofer je pronađen ali nedostajali su „samo“ dokumenti. Tako je s jednom nezgodom završio kratki izlet i pripremu za misije.

Nakon kratke talijanske epizode vraća se u Pariz gdje je s još četvoricom subraće iz provincije Bosne Srebrene bio među prvim dobrovoljcima u projektu „Afrika nas zove“, koji je imao za program širenje kršćanske poruke siromašnim narodima koji žive južno od ekvatora. Program po kojem se trebali misionari djelovati tražio je od franjevac koji idu u misije da ne izigravaju Europljane koji su došli u Afriku s milostinjom za prosjake, nego da se potpuno suobliče životu tih ljudi i da im pomažu tako da oni nauče sami sebi pomagati.¹⁵³ Kako kaže ona rečenica, *ako čovjeku daš ribu nahranio si ga za jedan dan, ako ga naučiš da peca nahranio si ga za cijeli život*. Tako je i fra Vjeko nastupio. Često je znao uzeti sam motiku, i od jutra do mraka kopati zajedno sa svojim „garama“ kako ih je od milja zvao. Često prašnjavog i poderanog habita u sandalama bi hodao kroz selo s motikom na ramenu da pokaže i dokaže tim ljudima da nije veći i jači od njih, nego da je kao i oni. U siromaštvu su svi siromašni, u radosti su svi radosni, a u radu svi jednaki, takovo je moje mišljenje, a vjerujem da je bilo i Vjekino.

3.10. Dolazak u Ruandu i djelovanje za Boga i ljude

1983. godine., u kolovozu, poletio je avion iz zrakoplovne luke u Parizu za Ruandu. U Parizu je bilo sparno pa su čak i muhe padale u nesvijest, kako se znao i sam Vjeko našaliti. U Ruandi, u gradu Kigaliju, fra Vjeku je dočekala vrućina, ali ugodna vrućina. Sa svojom subraćom fra Vjeko je stigao u Afriku i svi su se razišli u različite zemlje: jedan u Malavi, drugi

¹⁵² *Molba za uključivanje u projekt „Afrika nas zove“*, u: Arhiv provincije Bosne Srebrene, Pariz, 15. siječnja 1983.

¹⁵³ Usp. FILIPOVIĆ M., *Svjedok ljubavi*, u: Oslobođenje, Sarajevo, 4. veljače 1998., 11.

u Obalu Bjelokosti, treći u Ugandu, a Vjeko ostao u Ruandi gdje je u župi Kivumu, biskupija Kabgayi, provincija Cyeza, ostao do kraja svoga života.

San generalne uprave Franjevačkog reda da proširi franjevačku obitelj u zemlje istočne Afrike, projekt Afrika, počeo se tako ostvarivati dolaskom tih prvih misionara od kojih će jedan kasnije postati i general Franjevačkog reda. Bio je to, sada već pokojni, fra Giacomo Binni.. Fra Vjeko je tako ostvario svoj san da postane misionarom. Stigao je u šarenu Ruandu, o kojoj je govorio da je najbližnja Bosni, bregovita, čak sa sličnom klimom, ali veoma siromašna i opterećena starim napetostima između dvaju plemena Tutsija i Hutua, za što su najvećim dijelom zaslužni bivši kolonijalni gospodari i današnje velike sile koje žele što veći utjecaj u svijetu.¹⁵⁴ Naime, ono što znam jest da su belgijski kolonizatori išli istraživati razlike u plemenima kako bi znali koje je pleme, koje je nadmoćnije i kojim plemenom je lakše upravljati. Osim što su ih tako izdvajali, još su ih pojedinačno vagali, mjerili im visinu i težinu, širinu glave, veličinu ušiju i nosa. U prekrasno napravljenom Povijesnom muzeju u Nyanzi, koji je svojedobno, u stvari, bio palača ruandskih kraljeva, na zidu obnovljenog salona stoji velika fotografija Mutare III., kralja ili mwamija. On je bio prvi ruandski vladar koji je prešao na katoličanstvo. Fotografija prikazuje lakoću kojom kraljevi podanici skaču u vis preko letvice, pored koje, u istoj ravnini, stoji Mutara III. visok 217 centimetara. U muzeju su nam ponosno rekli da je Mutareov otac, Yuhi V Musinga, bio još viši, imao je 230 centimetara. Obojica su bili kraljevi iz plemena Tutsi i svojim izgledom i fizičkim karakteristikama idealno su se uklapali u stereotipe koji su stvoreni o plemenima koji naseljavaju Ruandu, a koje je proizveo belgijski kolonijalni aparat. Prema "pomno napravljenim izračunima", Hutui su zdepasti i okruglih lica, tamnopusi, ravnih noseva, debelih usana i četvrtastih čeljusti. Tutsiji su, pak, visoki i mršavi, izduženih lica, ne previše tamnopusi, uskih noseva, tankih usana i uske brade. Belgijski su znanstvenici čak izmjerili da su nosevi Tutsija duži u prosjeku za dva i pol milimetra te uži pet milimetara od noseva Hutua. Ovakav stav belgijskih vlasti – sisanje razdora favoriziranjem jednog od plemena, uvjereni su svi povjesničari i analitičari suvremenih političkih procesa u Africi, definitivno je predstavljao pripremu terena za buduće nasilje i sve što se kasnije događalo u tom dijelu svijeta. Važno je napomenuti da do dolaska kolonizatora nikada nisu bili zabilježeni rasno utemeljeni sukobi ili masakri između Tutsija i Hutua. Stoga su se prvi nemiri, koji su se dogodili uoči proglašenja nezavisnosti krajem 1950-ih godina, smatrali, nažalost, očekivanim i predvidljivim.

¹⁵⁴ Usp. DELALIĆ M., *Navedeno djelo*, 9.

Bilo kako bilo, Ruanda, zemlja mladosti i ljubavi, postala je fra Vjekina druga domovina gdje će prema njegovoj želji ostati i njegovi posmrtni ostatci. Zemlja je to tisuću brežuljaka, kako je predstavljaju, od koji h je jedan i Kivumu gdje je fra Vjeko proveo svoj život i gdje je radio od 1983. do 1998. godine. Kako ju je on doživio najbolje svjedoči i pismo koje je poslao sestri Ljubici dva tjedna nakon dolaska u Kivumu. „Draga Ljubice, evo da se i tebi javim, a znam da će ovo pismo biti ujedno za čitavu obitelj, pa i šire (ako već Neki nisu ubrojani u obitelj). Nedjelja je večer. Kiša pomalo pada, ali je dosta toplo (nikako ti ne treba više odjeće od košulje kratkih rukava, tako da i one s dugačkim zasućem, a možda ću ih i, što no tata kaže, zaklati, pa će postati kratkih rukava, jer ovdje kako god se obučeš valja). Danas sam bio na našoj misiji, imali smo misu (u albi što je vezena tamo). Bilo je jako lijepo, svijeta ko u nas za Gospojinu. Djece posebno. Da vidiš kako lijepo pjevaju uz bubnjeve, ori se. A curice za početak i za kraj plešu crnačke plesove. Svi su veseli što smo došli. Još jezik da naučim i bit će dobro. Inače, nije loše. Hrana je malo različita, ali ja ću ko Dragan: već sam se navikao. Banana ima u izobilju, pa kad se nisi najeo može i to dobro doći. Već sam vidio kako uzgajaju kavu, pa ćemo i mi, ali najprije moramo kuću napraviti. Čerpić smo složili i zapalili vatru pa se sad sve hladi. U četvrtak ćemo razvaljivati pa vidjeti ima li koja pečena. Ako i ne bude, i čerpić nije loš. Kad se iskombinira s drvetom, dobro će biti. Ovdje skoro svaki dan ova mjesec radim s momcima na kući. Kopamo okolo. Sad smo započeli čatrnju (to je nešto kao bunar, u stvari cisterna u koju se skuplja kišnica, jer izvorske vode nema. Kasnije se kišnica dvaput prokuha, ohladi i onda se pije. Grah im je izgleda osnovna hrana. Ima ga svih vrsta i veličina. Samo nema mamine trišnje pa ćemo to na proljeće posijati ili već za Božić, ako kuća bude dotle gotova, ali kako nije velika neće se imati do Božića na njoj šta ni raditi. Paolo se polako privikava, ali poteško. Znaš njega. Neki dan smo nešto s vodom radili s kišnicom pa ga malo pošpricalo. Dero se ko da mu netko kožu dere. Ja doletio, a on samo malo mokar. Svoje pomade pažljivo slaže, što ih je donio iz Italije, ali kad ih nestane, ja mu velim da će slagati prazne flašice, jer ovdje ih nije našo. Sad stanujemo, kako ti je poznato, na susjednoj župi od ove naše pa svaki dan pješice na posao 8-9 kilometara. Triput ko do Žepča a i uvečer ista pjesma za natrag. Već sam i na to navikao, zapravo samo se prisjetio kako sam pješačio u Bosni. Brda i okolina jako slične Bosni, samo što je u nas više šuma po brdima. Ovdje su brežuljci nešto manji i obrađeni, uglavnom zasađeni bananama ili kavom. Mamin mlin melje u šesnaest, neki dan dolazio nam biskup na večeru pa mu ja jednu pojaku ispeko. Sutradan se tuži kako je slabo spavao. Još sam mu uvečer gledao u šalicu i velim: Otvoren put (a prije sam čuo da ide ubrzo u Rim). Velim ja njemu: Ako nisi kupio karte, požuri, evo ovdje piše da neće biti mjesta. A on se jadan zabrinuo: Pa kako sve znađeš? Smijali smo se do suza. Jučer sam malo peglao veš pa peglajući onu košulju kratkih

rukava prisjetih se kako si me ti pitala skoro volim li preko malog rukava peglu ili bez pegle (bez iverice). Mislim se ja da mi je sad i sa tri pegle, valjalo bi. Kišnica je odlična za pranje. Imaju nekakav sapun, samo što ne progriza. Jutros kad smo išli na misu, za nama krenuo i djece koja idu isto na misu (jer mi stanujemo na toj drugoj župi). I dok smo došli do crkve, grupa se djece s nama sve povećavala tako da smo pred crkvom bili s njih preko pedesetero. Sve lete tko će prije stići. Usput još izlete ona sitnija djeca što još ne mlataraju i viču: Stani pratre da te pozdravimo. A sva tuzgava, možeš zamisliti. Onda se to izgrli i ispozdravlja i oni ostadoše zadovoljni i sve čekaju kad ćemo se vratiti. Tako i svaki dan kad idemo na posao. Sve u svemu nije teško, ali je jako zanimljivo. Tatina sikirica dobro dođe za mnoge poslove. Draga Ljubice, a sad evo nekoliko molbi koje bi trebalo svakako ispuniti i to što prije i po mogućnosti sve. Molim te među mojim stvarima je ostala jedna veća koverta i u njoj su neke fotokopije. To je koverta žute-braun boje, kao dvije obične. Treba je poslati na adresu Mile Babića. Napiši da šaljem ja. Otvori je prije i prepakuj i vidi. Unutra je jedan članak fotokopiran (desetak možda i više listova), a naslov je Jacques Derrida: Les fins de l'homme. Sve je na francuskom pa ćeš lako prepoznati. Nemoj zaboraviti. Molim te onu vindjaknu što je ostala i što je u njoj nekakvo medicinsko crijevo, što sam ja rekao da je Prgometova, pošalji na adresu u Žeravac. To uradi što prije, jer dečku treba. Dodaj tome i par riječi. Da je to izgleda Drago zaboravio u autu, ali da je nisam imao vremena poslati. I pozdravi ih sve, a ja ću im se javiti. Sve moje stvari što prije spakujte u jednu drvenu kutiju i odnesite ili u Župski ured ili metnite na naš čardak. Ja mislim da je bolje u Ž.U. kod Vinka na tava. Dobro zapakujte sve zajedno, slobodno. Habit posebno metni u ormar s naftalinom. Pošalji mi Ivinu adresu (prezime sam zaboravio), nemoj mu reći, da mu se javim. Piši mi dokle ste vas dvoje dogurali. Nemoj zaboraviti da uvijek šalžete avionska pisma, kao što je ovo, inače ću ih dobivati sljedeće godine ili nikad. Nek mi se Drago i Prika jave obavezno. Reci Priki da je sve zaraslo, a on će se sjetiti o čemu je riječ. Pozdravi Ivu, pozdravi kod kuće sve: Tatu, Mamu, Ivu, Djagu i sve ostale. Je li se koji oženio. Ako nije, što čekaju. Antunu sam se javio i opet ću, ali mogao bi i on pisati. Ovo im pismo možeš pročitati, ali molim bez cmizdrenja, jer nema razloga. Tebe voli i pozdravlja, Vjeko.¹⁵⁵

Velika zanimljivost je ta da je Vjeko dugo živio u kućama, u kakvima žive oni kojima je poslan. Bez struje i vode, ali ipak je nailazio načina da im pomaže, jer je veoma brzo uspostavio veze s mnogim dobrotvorima diljem svijeta.¹⁵⁶ Ranije sam spomenuo kako je radio s njima, ali i spavao. Spavao je kod svakoga da se ne osjećaju podijeljeno i posebno. Nekoliko

¹⁵⁵ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 72.-74.

¹⁵⁶ Usp. DELALIĆ M., *Navedeno djelo*, 10.

dana kod jedne obitelji, nekoliko kod druge i tako sve dok nije izgradio samostan i kuću za fratre. Tako su ga radeći u svojoj župi najviše razveseljavala misna slavlja, koja su mu na samom početku njegova djelovanja izgledala čudna. Gledao ih je zapanjen. Kasnije, naviknut na njih, sretan je gledao kako se misne liturgije obavljaju uz plesove i uz prinošenje raznih darova. Jedanput je pričao svojoj braći u Bosni, dok je bio na odmoru, kako je na početku svog misionarskog djelovanja na jednoj misi u početku bio šokiran, a potom nasmijan gledao kako njegovi vjernici unose kokoši u crkvu. Pričao je: „Znate, desi se da crkva bude puna kokoški koje skaču i po oltaru.“ Svjedoči bivši župnik fra Božo. Usvojio je i njihov način smijeha. Tako se i on počeo smijati kao pravi Afrikanac, koji svoj smijeh ne izvlače iz pluća nego iz srca, i dok se smiju, trese im se cijelo tijelo. A kad se oni smiju, ne rade ništa drugo, jednostavno se smiju. Taj njihov smijeh nije bijeg od siromaštva, već pred stidom od siromaštva. I taj smijeh fra Vjeki nije nikada silazio s lica, jer volio je svoj poziv i svoje vjernike s kojima i za koje je živio.¹⁵⁷

U svom pomaganju onima radi kojih je došao i kojima je poslan bio je svestran, pun energije i misionarskog žara. Želio je što prije i što bolje pomoći vjernicima u toj siromašnoj zemlji. Pomagao im je kao pastir svom stadu, a sa subraćom koji su bili drugih nacionalnosti uspostavio je veze sa svim dobrim ljudima diljem svijeta da bi što više pomogao svojim vjernicima. On je bio izvanredan čovjek, vesele naravi, inteligentan, radišan i vrlo poduzetan u svom misijskom djelovanju. Želio je biti što bliže svojim župljanima, živio je uistinu siromašno, a to mu je pomoglo da što bolje upozna običaje, kulturu, mentalitet i dušu tih ljudi. Ta prisnost s ljudima, s običnim čovjekom, uvelike će mu biti od pomoći u njegovom misionarskom radu, tako da će uvijek znati kako da angažira ljude za neki projekt koji će biti na dobro njegova stada.¹⁵⁸ Do rata koji je sve poremetio, fra Vjeko je imao velike planove što bi sve trebalo raditi kako bi olakšao život svojim „garama“, koji su ga prihvatili kao jednoga od svojih. Samo ga je njegova svjetla put odavala da nije od njih. Zahvaljujući brojnim prijateljima iz Njemačke, Kanade i Italije mogao je izgraditi mnogo toga. Tako je počeo graditi naselje Nazaret, gdje je papa 1993. godine imao misu odakle je blagoslovio narod i zemlju Ruandu. U tom naselju izgradio je crkvu i samostan. Ideja mu je bila da se franjevački samostan u Kivumu dovede pitka voda s nekoliko kilometara udaljenog izvora. Da narod ne bi oskudijevao vodom, u dvorištu samostana sagradio veliku cisternu. Od graditeljskih pothvata značajno je spomenuti i medicinski centar u kojemu su se liječili bez izlike i Hutu i Tutsi. Izgradio je i veliku zanatsku

¹⁵⁷ Usp. *Isto*,10.

¹⁵⁸ Usp. MARKOVIĆ S., *Fra Vjeko, oprosti mi za suzu*, u: Radosna vijest, Zagreb, veljača 1998., 15.

školu koju su mogli pogađati siromašni đaci zahvaljujući novcu od njegovih prijatelja iz Njemačke koji su uzdržavali školu.¹⁵⁹ potom je izgradio i silos gdje su njegovi župljani u vrijeme berbe graha mogli prodati višak koji bi proizveli, ali gdje su isto tako mogli u vrijeme nestašice taj isti grah kupiti po istoj cijeni po kojoj su ga prodali. Na taj način fra Vjeko je želio zaštititi siromašni puk od beskrupuloznih trgovaca i preprodavača koji bi baš u vrijeme nestašice podizali cijene proizvodima i po nekoliko puta, s namjerom da se obogate na leđima sirotinje. Nakon toga, sagradio je u neposredno blizini župe dispanzer, malu bolnicu, potom centar za prehranu loše ishrane djece, lijepu novu župnu crkvu, vjeronaučne dvorane te veliku višenamjensku dvoranu. Bio je započeo i s projektom uređivanja župnog zemljišta. Naime, želja mu je bila da čitavo brdo pretvori u plodne terase koje bi onda dao siromasima na obrađivanje. No, u tom ga spriječio rat koji je započeo 1994. godine.¹⁶⁰ Uz sve graditeljske poslove fra Vjeko se najviše posvetio svom pastoralnom radu da drugima posvjedoči i približi Krista. U svom svećeničkom pozivu posvetio se i odgoju mladih franjevačkih pripravnika. I kad se nakon papina posjeta u Ruandi očekivalo da će sve krenuti nabolje, da će Katolička Crkva u Ruandi ostvariti ono što je planirala i narod, koji je napaćen kolonizatorima, osloboditi od mržnje i međuplemenske netrpeljivosti, dogodio se obrat. Umjesto mira i blagostanja počinje brutalni pokolj.

3.11. Početak pokolja i fra Vjekin angažman

Rat započinje tek godinu dana od papina pohoda Ruandi, odnio je u tri mjeseca pokolja oko milijun života, a oko 2, 5 milijuna ljudi je proglašeno sa svojih ognjišta.¹⁶¹ Ono što treba naglasiti jest da je slika „uljepšana“, procjena da su od posljedica pokolja podlegli još mnogi. Prema tome podatak zapanjuje, dodan je još broj od skoro 2 milijuna ljudi. Tako da su posljedice pokolja bile nešto manje od 3 milijuna života. Rat je pogodio i Katoličku Crkvu, o čemu sam ranije govorio pod naslovom Ruanda. Ubijena su 4 biskupa, 103 svećenika, više od stotinu redovnika i redovnica, te nekoliko stotina vjeroučitelja, procjenjuje se oko 300.¹⁶²

Pisati danas o ratu uopće nije zanimljivo, niti inspirativno, jer ratna događanja su pogodila i našu zemlju, a rane od rata još su svježije. Zalaziti u detalje da otkrijem kako je počeo rat u Ruandi dovelo bi nas do sukoba ekonomsko-političkih interesa između Amerike i zapadno-europskih sila. Razlog je jednostavan: afričke se zemlje transformiraju iz europskih u

¹⁵⁹ Usp. DŽOLAN M., *Afrika u tri slike i puno očiju*, u: Svjetlo riječi, Sarajevo, ožujak 2003., 54.

¹⁶⁰ Usp. MARKOVIĆ S., *Navedeno djelo*, 16.

¹⁶¹ Usp. ALAJBEG T., *Navedeno djelo*, 26.

¹⁶² Usp. *Isto*, 26.

američke kolonije, a da bi to što lakše prošlo i da bi se to prikriilo, podmeću se ratovi među domicilnim stanovništvom. Tako je počeo i rat u Ruandi. Mnogi smatraju da je povod ratu bilo rušenje aviona ruandskog predsjednika, o čemu sam ranije pisao, Juvenala Habyarimana, koji je pripadao plemenu Hutu. Tutsi su bili okrivljeni, iako se nikada nije saznalo tko je u biti srušio avion.¹⁶³ U tom ratu, kao ranije što sam naveo nisu bili pošteđeni niti svećenici, niti časne sestre koji su okrivljeni pod izlikom da su pomagali protivničko pleme. Tako je veliki broj svećenika i časnih sestara napustio Ruandu spašavajući svoju glavu. No, fra Vjeko je, iako je mogao kao i drugi otići i spasiti svoj život, ostao da pomogne svojim „garonjama“ jer to je bilo jače od njega. Njima je bio poslan i s njima je dijelio i dobro i zlo. Nikada nije pomišljao da napusti Ruandu i narod koji je toliko volio, a često je znao kazati da je i on Ruandanin, samo malo svjetlije kože i da je njemu mjesto s njegovim „garonjama“.¹⁶⁴ Ta ljubav prema bližnjima stajati će ga života. No imali veće ljubavi kada tko „život svoj položi za svoje prijatelje“ (Iv 15, 13). kada je zlo započelo svoj ples u Ruandi, kada su počela masovna ubijanja u Kivumu, ali i cijeloj Ruandu, narod se obratio za pomoć svom pastiru fra Vjeki, koji je za vrijeme genocida ostao i tako zadobio još veće simpatije lokalnog stanovništva. Tomu svjedoči i don Danko Litrić koji je ostao prvih mjeseci rata u Ruandi, ali onda u strahu za svoj život ju je teška srca napustio. Sreo sam ga u salezijanskom centru Don Bosco u Kigaliju, tako mi je ispričao kako je Vjeko bio više u automobilu nego na nogama. Da stvar bude teža, kod Vjeke u Kivumu je pokolj došao pred sam kraj genocida. Don Danko je doživio strašan oblik ubijanja u svojoj župi Musha, 40-ak kilometara od glavnog grada Kigalija. Tekst ću donijeti u kratkoj formi jer želim predočiti kakvo je bilo stanje za svo vrijeme koje je Vjeko ostao.

Ovako svjedoči don Danko: „Osvanuo je 13. travnja. Kao obično, malo prije 6,30 sati izašao sam na dvorište da bi zatim u crkvi služili svetu misu. Jedan od izbjeglica, sakriven iza živčine ograde uz crkvu, daje mi znak opasnosti. Razumio sam da ima nešto iza dvorišne ograde. Vratio sam se u kuću potražiti don Augusta. Zatim smo malo poslije toga zajedno izišli na dvorište. Ali velika ulazna vrata bila su na podu. Na njima mnogo mladih ljudi s puškama (na njima bajunete), mačetama, strelicama, kopljima i batinama. Strašna rulja spremna da u svakom trenu navali. Među njima vidio sam neka poznata lica. Murashaka iki (‘Što hoćete?’), pitao sam ih. Twaje gushaka inkotanyi muli Kilizija (‘Došli smo tražiti inkotanyje po crkvi’), viču u glas. (Inkotany je u Ruandi bio pogrdni naziv kojim su Hutui nazivali Tutsi pobunjenike i njihove pomagače – znači žohari.) Inkotanyi? Niste čuli radio? Sprema se sporazum između

¹⁶³ Usp. DELALIĆ M., *Navedeno djelo*, 10.

¹⁶⁴ Usp. ALAJBEG T., *Fra Vjeko Čurić*, u: Kana, Zagreb, veljača 1999., 28.

vlade i pobunjenika! Ne, mi nemamo radio, ništa nismo čuli, samo hoćemo inkotanyje! Danko i August, odmah u kuću i više ne izlazite iz nje! Inače... Prijeteći ton govora i spremnost da skoče na nas nije nam dao puno razmišljati. Ili da nas ubiju pa onda rade što su naumili, ako im se suprotstavimo; ili slušati pa čekati u kući. Imali smo u vidu što su već učinili s drugima koji su pokušali oduprijeti se. Pogledao sam Gušteka – istih je bio misli kao i ja – nema smisla "ludo" ići u smrt bez nade da bi time spasili ljude. Teškom mukom ušli smo u kuću. Iz naše kuće, kroz prozore, mi vidimo samo na jedna crkvena vrata. S druge strane su još troja velika željezna vrata, i jedna mala otraga od kapelice naslonjene na crkvu. Pucaju na sve strane. Na cesti što vodi prema jezeru Muhazi vidi se masa ljudi, žena i djece – radoznalo promatraju 'bitku', možda prvu u životu. Zanimljivo, u crkvi se ne čuje nikakva vika niti jauci. Tutsi umiru stisnutih zubi. Priznajem, ja nisam mogao gledati. Osjećao sam se satrven i sjedio sam na krevetu, sad u svojoj sobi sad u Guštekovoj. U onom momentu bilo bi mi najdraže da me netko ubije, da ne moram slušati i gledati te strahote. Kućna vrata nisu bila zaključana, moglo se lako ući. Ni na kraj pameti nije mi bila misao uzeti pušku da se branim ako uđu, premda znam da ni Bog ne brani braniti se. To sam govorio prije i izbjeglicama – tà ipak, bilo ih je oko tri stotine muškaraca sposobnih za borbu. Ali čini mi se da nitko nije pokušao organizirati ni najmanji otpor. Pred tom masom podivljalih i opsjednutih ljudi, s puškama i granatama, čovjek se osjeća nemoćan. E, da nije pušaka, strojica i granata! Toga nije bilo prije u Ruandi. Nitko nije znao pucati. Tko ima pušku i zna pucati, može raditi što hoće s golorukim narodom. To je igra mačke i miša. I to traje do istrebljenja – sve do četiri sata poslijepodne.¹⁶⁵

Ovo svjedočanstvo don Danka kristalno jasno pokazuje sliku kakvo je bilo stanje za vrijeme genocida. Brutalna ubojstva mačetama i kolcima kojima su razbijali glave svima, ne samo pripadnicima vojske protivnika, nego i civilima. U takvim uvjetima fra Vjeko se vozio od Ruande do granica s Burundijem i Kongom, pa i u Ugandom, svakodnevno spašavajući desetke tisuća života.

O njegovim velikim pothvatima svjedoče mnogi ljudi koji su preživjeli genocid, i ne govore o njemu kao o drugim strancima. Drugi su pobjegli i nisu se baš mnogo skrbili za narod, a on je ostao uz svoje župljane, brinuo se za izbjeglice, smještajući ih u crkve i hraneći ih do okončanja ratnih sukoba. Budući da je bio vrlo snalažljiv i da je perfektno poznao jezik nije imao nikakvih smetnji u pregovaranju sa zaraćenim stranama. Često je putovao po Ruandi i spašavao sve koje si spas trebali, ne gledajući plemenske razlike. Tako je jednom prilikom dok

¹⁶⁵ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 110.-111.

se vozio prema granici s Burundijem prolazio pokraj jedne škole. Pokraj puta su ležala beživotna tijela, već su počela trnuti i zaudara su. Kako se uvijek vozio otvorenoga prozora začuo je plač djeteta iz škole pored koje je u taj trenutak prolazio. Stao je s automobilom, preskakao preko tijela i ušao u školu. Prizor koji ga je zatekao natjerao ga je na povraćanje, što nije bio rijedak slučaj. Uza zid učionice, koja se pretvorila u salu za klanje, vidio je dijete koje plače u zagrljaju svoje ubijene i osakaćene majke. Dijete se nalazilo ispod majke te ga ubojice nisu vidjele prilikom masakra. Uzeo je dijete i poveo ga sa sobom u Burundi, te ga tamo ostavio u sirotištu, priča mi fra Ivica.

Fra Vjeko je za vrijeme rata postao šef biskupijskog Caritasa i ekonom biskupije. Što mi je pomoglo da se brine kasnije i za zatvor, po završetku rata. Prolazeći mnoge barikade i spašavajući desetke tisuća ljudi često je nailazio na uperene puške ili pod grlo stavljene mačete, koplja ili bajunete. No to ga nije obeshrabrilo.¹⁶⁶ Njega je vodila i nosila njegova snalažljivost i vjera, hrabrost, plemenitost i neizmjerena ljubav prema ruandskom narodu. To ga je držalo da kroz to vrijeme učini mnoštvo dobrih djela. Svojom požrtvovnošću i osobnim zalaganjem spasio je mnoge živote. Kao šef Caritasa često je putovao u Burundi vozeći odatle pun kaion hrane i izbjeglica, a tamo odvozeći one najugroženije, krijući ih u kamionu. Na taj način spasio je život jednom svom prijatelju Ruandaninu, koji je postao kasnije masovno prepričavan. Jedan od najznačajnijih i najsmjelijih pothvata spašavanja. Stavio ga je ispod kamionske prikolice, dobro ga sakrio i zaveza, a zatim ga preveo preko granice u susjedni Burundi vozeći ga tako više od 100 kilometara, preko bezbroj postavljenih barijera na putu, ispitivanja i pregledavanja kamiona. Uspio je u tom pothvatu, a njegov prijatelj Aimable i danas živi u Kigaliju zahvaljujući upravo fra Vjekinoj hrabrosti, snalažljivosti i požrtvovnosti.

„Bilo je to 6. travnja 1994. oko podne, kad je mi je rekao da će ići u Kiziguro, mjesto u općini Murambi, kako bi posjetio časne sestre koje su ondje stanovale. Kolega i ja zamolili smo ga da nas poveze do Kigalija, kamo smo do navečer morali stići. Po dolasku u Kigali pitali smo ga kako će se vratiti s obzirom da je već vrlo kasno. Odgovorio nam je da neće noćiti nego će se vratiti. Ostali smo u Kigaliju, a on je produžio za Kiziguro. Na povratku je svratio u župu Musha k svojim prijateljima salezijancima Danku i Sebastijanu. Ondje je stigao oko 18 sati, malo su popričali i on je oko 20 sati žureći se otišao iz Mushe, jer u to vrijeme bilo je opasno putovati. Oko 20,30 prošao je kroz Kigali ne znajući još što se dogodilo, prisjeća se Aimable svog velikog prijatelja koji, zapravo, nije ni shvatio da je u njegovoj neposrednoj blizini oboren

¹⁶⁶ Usp. African rights, *Tribute to courage*, 44.

zrakoplov u kojem su bili predsjednici Ruande i Burundija te da je taj događaj, zapravo, postao trenutni okidač za početak ubijanja svih Tutsija u zemlji.

Fra Vjeko je, tako, tek sutradan ujutro saznao što se dogodilo, kao što su do njega doprle i vijesti da je počelo masovno ubijanje Tutsija. Zapitao se i što se dogodilo s njegovim radnicima koje je prethodne večeri dovezao i ostavio u Kigaliju. Kad je u narednim danima vidio da bijelci u velikom broju napuštaju Kigali i odlaze u Burundi, odlučio je otići do glavnog grada vidjeti kako im može pomoći te ih, bude li mogao, spasiti.

Bilo je to 11. travnja 1994. Oko 7 sati ujutro već je bio na mostu Ruyenzi gdje su pripadnici Predsjedničke garde postavili barikadu iznad rijeke Nyabarongo. Nakon što je stao i ugasio motor, približila su mu se dvojica vojnika, teško naoružana, koji su ga zapitali gdje je krenuo. Svi bijelci napuštaju Kigali, a ti tamo ideš? Fra Vjeko im je odgovorio da su mu tamo prijatelji kojima bi volio pomoći da se izvuku. Jesu li ti ljudi Tutsiji? Jesu. Oni zacijelo više nisu živi, vjerojatno su već ubijeni! Pođite sa mnom da se uvjerim jesu li mrtvi, predložio im je fra Vjeko i nastavio moljati, dok im na kraju nije ponudio 200.000 ruandskih franaka, što je tada iznosilo oko tisuću dolara. Tada su obojica vojnika s njim pošli u Kigali. Za sljedećih nekoliko kilometara, od mosta Ruyenzi do kuće Aimablea Gatetea, trebalo im je više od sat vremena. Bilo je nekoliko kontrolnih točaka na kojima su, uz vojnike, stajali i civili naoružani mačetama i palicama u koje su bili zabodeni čavli. Na svakoj kontrolnoj točki fra Vjeko je morao stati, a onda bi vojnik iz njegove pratnje sa suvozačkog sjedala nagnuo se preko njega i razgovarao s vojnikom koji je virio kroz prozor na njegovoj strani. Tu i tamo bi razmijenili pokojnu glasinu, ali nisu ih dugo zadržavali. Prošli su pokraj autobusnog kolodvora u Nyabugogou pa kroz tihu stambenu četvrt Kiyovuu da bi potom skrenuli desno pored kasarne ušli u Gadafijevu cestu u kojoj je s obitelji živio Aimable. U tih nekoliko kilometara kroz Kigali fra Vjeko se nagledao ubijenih ljudi čija tijela su ležala pored ceste. Počeo je u glavi razvijati mozaik svega što se dogodilo od obaranja predsjedničkog aviona, kad ga iznenadi vojnikovo pitanje: Što taj vaš radnik radi? On je moj kuhar. Godinama je u mojoj službi, odgovorio mu je fra Vjeko. Kad su stigli do Aimableove kuće, fra Vjeko je brzo iskočio iz auta i pokucao na kapiju. Tada su već prošla tri dana kako nitko od njegove obitelji nije ni pokušao izaći iz kuće, znali su da su mnogi od njihovih susjeda već bili ubijeni. Kad je Aimableova supruga vidjela da dvojica vojnika ulaze u dvorište, dojurila je u Aimableovu sobu vikajući: "Tu su vojnici, pobit će nas!" Smjesta sam ustao namjeravajući izjuri kroz stražnja vrata, ali kad sam ušao u dnevni boravak, kroz prozor sam vidio da su već ušli u dvorište, ali vidio sam još nekoga iza njih: bio je to fra Vjeko, prisjetio se Aimable Gatete događaja kad mu je fra Vjeko spasio život.

Rekao sam svojoj ženi kako sam s njima upravo vidio fra Vjeko. Vojnici su pokucali na vrata, a kada sam otvorio, pitali su me: Jesi li ti Aimable? Da, jesam. Jako si sretan. Pošto je i fra Vjeko ušao, rekli su mi: Ustaj smjesta! Ništa ne uzimaj sa sobom! Idemo! Zatim su me pitali: Gdje stanuje tvoj prijatelj o kojem nam je fra Vjeko govorio? Kad sam im rekao da stanuje u četvrti Mumena, vojnici su između sebe raspravljali te nam na kraju rekli da tamo ipak ne mogu ići, jer je već počeo okršaj između vojnika koji su pucali na vojnike RPF-a (Ruandskog patriotskog fronta) na brdu Rebero. Izveli su me i ušli smo u auto, a fra Vjeko je ostao i rekao mojoj ženi: Pusti me prvo da pomognem Aimableu da pobjegne, a kad se prilike malo smire, vratit ću se sljedećega tjedna po tebe i djecu.

Očito nije bio shvatio da se radilo o genocidu. Nitko nije mogao zamisliti da će i žene i djeca biti u opasnosti. Mislilo se da su samo muškarci ugroženi. Kad su ušli u auto, vojnici su Aimablea posjeli između sebe na stražnjem sjedištu, otvorili su prozore, oružje uperili vani, a fra Vjeki su naložili da se nigdje ne zaustavlja, čak ni na barikadama. Tako su prošli Gadafijevu cestu, a kako je bilo očito da u u autu vojnici nitko ih nije ni pokušavao zaustaviti. Sve dok nisu stigli do onoga istoga mosta Ruyenzi na kojem je fra Vjeko nekoliko sati ranije bio zaustavljen i gdje su mu se pridružila dvojica vojnika. Fra Vjeko je zaustavio auto, vojnici su izašli, ali su mu pritom i rekli: Eto ti tvoj prijatelj! Znamo da nije kuhar, nitko ne plaća toliko za kuhara!

Došavši u samostan, fra Vjeko je svog prijatelja Aimablea odmah odveo do zgrade novicijata, koja nije vidljiva s glavne ceste, i tamo ga smjestio. Tamo je već bilo 15 ljudi koji su, prestravljeni, došli kod svog padirija tražiti pomoć. Nakon što je vidio to što je vidio izvlačeći Aimablea iz Kigalija, fra Vjeko je sad znao samo jedno: Više nema povratka! Znao je da će, kad se otkrije, a to je pitanje dana, skrivanje Tutsija biti protumačeno kao velika izdaja!¹⁶⁷

Tako je fra Vjeko spasio svoga prijatelja i mnogo drugih. Svojim zalaganjem i suludim, po nekima, djelovanjem stekao je naslov „Otac hrabrosti“, a najviše ga je boljelo kad bi među licima ubojica ugledao lica svojih župljana. Zahvaljujući svom specifičnom načinu komuniciranja s obje strane proveo je mnoge novinare i humanitarce kroz Ruandu da bi pokazao kakvo se zlo događa u Ruandi. S toga su zanimljivi opisi tih novinara i humanitaraca.¹⁶⁸ Na šaljiv način je suzbijao strah koji je i on osjećao, tako je jednom priliko dok je vozio jednog od francuskih novinara rekao dotičnom, *molim te spusti prozore dok se vozimo ovim dijelom*. Na

¹⁶⁷ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 96.-98.

¹⁶⁸ Usp. African rights, *Navedeno djelo*, 49.

to ga je začuđeno upitao novinar *zašto?* Vjekin odgovor je glasio, *ovdje se često puca pa da mi ne porazbijaju stakla.*

Humanitarac Spehan Jackson putovao je Ruandom s fra Vjekom i opisuje kako ga ni ubijeni ljudi ni krv tih ljudi koji su pronađeni pobijeni u njegovoj sobi nisu mogli obeshrabiliti da nastavi svoju akciju spašavanja. Tome svjedoči i don Sebastijan Marković koji je posvjedočio ovo što ću sada donijeti u nastavku. Inače ta tijela su mu bila upozorenje da prestane s onim što je činio.

Fra Vjeko je po povratku iz Burundija u svom samostanskom i školskom kompleksu zatekao tijela 144 ubijena župljana, uglavnom Hutua, a samo u svojoj sobi, nabacano na gomilu, ležalo je 36 tijela! Godinu kasnije, u kolovozu 1995. godine, kad mu je u dvotjedni posjet došao prijatelj don Sebastijan Marković, soba je još bila krvavih zidova. „Vjeko je tada još uvijek bio onaj isti Vjeko kao i posljednji put kad sam ga vidio neposredno prije početka genocida. Ono što mi je bilo zanimljivo kad sam poslije pokolja prvi put došao njemu u posjet u Kivumu – nije me smjestio u sobu u kojoj bih običavao spavati kad bih ostao kod njega noćiti. Upitao sam ga zašto me preselio na drugo mjesto, a on me samo uhvatio za ruku i poveo do te "moje" sobe, koja je, inače, krajnja u nizu soba, odmah pored golemog spremišta za vodu. Otvorio je sobu i baterijskom lampom osvijetlio unutrašnjost prostorije. Bilo je to nešto prestrašno, zidovi su bili puni skorene krvi. Vjeko mi je onda rekao da je RPF u njegovoj sobi ubijao one koje su zatekli u selu i onda njihova razbacana tijela ostavio u "Sebinjoj" sobi. Eto, ja sam sad u tvojoj sobi dok se moja potpuno ne raščisti i sredi! Onda me odveo do stabla eukaliptusa u blizini samostana pokazavši mi čavle pribijene uz drvo i rekao: Hutue su objesili o ovo stablo! Htio mi je pokazati i gdje su zakopana tijela, ali više nisam imao snage sve to gledati.“¹⁶⁹

Ovo se na žalost dogodilo pred sam kraj genocida, kako je don Sebastian protumačio ovo, a i većina ljudi bilo je to upozorenje koje je fra Vjeku stiglo tri godine kasnije. Inače, fra Vjeko unatoč tome nije želio napustiti župu Kivumu, niti Ruandu, ostao je i dalje uz svoje „garonje“. Posebno vrijedno svjedočanstvo o fra Vjeku za vrijeme trajanja sukoba, dao je irski novinar Ed O'Laughlin ističući kako je fra Vjeko nastavio raditi u Ruandi unatoč nemogućim uvjetima. Novinar ga naziva ruandsko-bosanskim Oscarom Schindlerom. „Taj mršavi, živahni muškarac oduševljen 'ludim' košuljama i električnim napravama voli popiti kavu u Novotelu u Bujumburi, gdje na stol poslaže svoje bipere i mobitele. Mjesni ga humanitarci zadirkuju zbog njegovih košulja i naprava, ali on se rado šali na svoj račun. Vjeko, kako ga svi zovu, radi kao

¹⁶⁹ Usp. GARMAZ Ž. *Navedeno djelo*, 151.-152.

svestrani slobodnjak, majstor za krizna stanja za različite humanitarne udruge koje iz Burundija pomažu Ruandi, a uz sebe nosi izvješće koje je napisao o stanju Katoličke Crkve u Ruandi. U njemu je zaključio kako je Crkva izgubila svojom ulogom, vezu sa svojim vjernicima, dijeleći se prema etničkoj pripadnosti i prihvaćajući previše svjetovne moći¹⁷⁰

Drugi novinari fra Vjeku su opisali kao prosijedog, vitalnog i žilavog franjevca, koji je tečno govorio lokalnim jezikom.¹⁷¹ Fra Vjeku je posebno pogađala i slaba angažiranost vojnih snaga iz Ujedinjenih naroda te Crvenoga križa, koji su ga posebno ometali u njegovom radu jer sami nisu bili spremni za takvo nešto.

3.11.1. Fra Vjekin angažman u poslijeratno doba

Nakon rata, u kojem je pobijedilo manjinsko pleme Tutsi, trebalo je nastupiti razdoblje mira. Trebalo je da se zaborave pokolji i rane i da sve krene iznova. Fra Vjeku se posebno angažirao i sa svim žarom dao na rad. Preko svojih poznanika i prijatelja diljem Zapada krenuo je u obnovu zemlje. U tome su mu pomogli čitatelji i dobrotvori njemačkog franjevačko-misijskog časopisa „Ranziskaner Mission“. U svom radu, usprkos katastrofalnoj situaciji, nije nikad kukao i posustajao, nego je njegov elan postajao veći s porastom poteškoća koje su ga pratile.

Nakon obnove svoje župe krenuo je i u obnovu drugih župa na području svoje biskupije. Pokušao je najprije pomoći narodu da se psihički i moralno oporavi od strašnih ratnih događanja, pripremajući duhovne obnove, molitvene dane, pokornička bogoslužja. Tek nakon duhovne obnove dao se na materijalnu obnovu, na izgradnju porušenih kuća, jer je bio uvjeren da, sve dokle postoji i jedna srušena obiteljska kuća, neće biti moguće iskorijeniti mržnju i želju za osvetom iz srca ljudi koji su pretrpjeli zlo i nepravdu. Nabavljajući materijal za obnovu kuća izgradio je i plan za obnovu koji se ubrzo počeo ostvarivati. Okupio je grupe mladih ljudi koji su počeli djelovati na terenu, voditi radove, pomagati ljudima. Od ljudi je tražio da prave pečenu ciglu i zidaju kuće dok je on preuzeo brigu za metalne krovove, vrata, prozore i cement za pod. Od svih je tražio da se međusobno pomažu pri obnovi porušenih kuća. Tako se znalo dogoditi da pripadnici plemena Tutsi pomažu graditi kuće svojih susjeda iz plemena Hutu i obratno. Fra Vjeku je izgradio uz pomoć svih svojih prijatelja i dom za siročad, koja su ostala bez roditelja u ratu.¹⁷²

¹⁷⁰ O'LAUGHLIN E., *Bog ima noćnu moru u Ruandi*, u: The Irish Times, Dublin, 8. kolovoz 1994. 7-9.

¹⁷¹ Usp. VRHOVSKI S., *Hrvatsko ime na popisu afričkih mučenika*, u: Kana, Zagreb, veljača 1998., 7.

¹⁷² Usp. MARKOVIĆ S., *Navedeno djelo*, 16.

Umjesto da se nakon rata počne ponovno živjeti, pobjednička strana krenula je u kažnjavanje svojih protivnika pa je tako mnoge nakon sukoba zatvorila u zatvor. Zatvor koji se nalazi u gradu u blizini župe Kivumu, Gitarama. Sam naziv na Ikinyarwandi zvuči zastrašujuće *gereza*, što znači zatvor. O tom zatvoru je počeo skrbiti Međunarodni Crveni križ. Uvjeti u tim zatvorima bili su očajni. U zatvor od 800 ljudi zatvarano je po 10.000 ljudi. Fra Vjeko nije mogao gledati da se ti ljudi pate pa je od vlasti tražio da se briga o zatvorenima povjeri njemu i da se zatvori prošire. Uvjeti u kojima su ti ljudi zatvoreni su okrutni, po četiri ili pet ljudi je bilo zatvoreno u jednu ćeliju, ostali su stajali vani po kiši i suncu, u blatu, na vlažnom. Imali su svega jedan kvadrat prostora, mnogi nisu mogli ni sjesti, danima bi stajali i bili na milost i ne milost vremena. Bili su poput živih mrtvaca, tijelo im je trunulo. Donosim pojedine tekstove i svjedočanstva na ovu temu.

Britanski dnevni list *The Independent* u reportaži o zatvoru iz Gitarame 1995. godine naglašava da je riječ o "najgorem zatvoru na svijetu" ili "najcrnjem paklu na zemlji". „To je najnapučenija i, vjerojatno, najstrašnija kaznionica na svijetu. Unutar visokih zidova od cigle, na prostoru veličine polovine nogometnog igrališta, 7.000 muškaraca boravi u uvjetima zbog kojih bi, da su stoka negdje u Europi, imali aktiviste za prava životinja koji bi o njima skrbrili. No, ovo je Ruanda i nakon genocida u kojem je poginulo najmanje pola milijuna ljudi, malo je sućuti za sudbinu Hutua koje se tereti kao krivce za pokolj“, pisalo je u *The Independentu*.

U reportaži u *The New York Timesu*, nekako u isto vrijeme – kao da je bio organiziran neki kolektivni obilazak zatvora, u naslovu vrišti: "Nema mjesta, nema hrane, nema pravde". „Vladini dužnosnici navode da nemaju ni institucije niti novac za baviti se tolikim brojem zatvorenika. Više od godinu dana nakon početka pokolja, u Ruandi još nije uspostavljen pravni sustav, a nisu obnovljene ni osnovne stvari poput pitke vode, struje, telefona. Zatvori poput Gitarame samo naglašavaju moralnu krizu s kojom se suočava ruandska Vlada koja je došla na vlast nakon pobjede pobunjeničkog pokreta predvođenog Tutsijima prošlo ljeto. U 11 ruandskih zatvora svaki tjedan se doveze 2.000 novih zatvorenika, nikome se ne sudi, odvjetnici ili članovi obitelji ne mogu im pristupiti.. Državni dužnosnici tvrde da još 100.000 osumnjičenika za sudjelovanje u masakrima mora biti uhićeno i osuđeno“, pisalo je u *The New York Timesu*.

Susanne Brezina, predstavica austrijske humanitarne organizacije, sjeća se kako je fra Vjeko, na kraju svog prvog posjeta zatvoru, koji ga je psihički bio slomio, urlikao na časnike RPF-a koji su ga vodili: „Kako možete i pomišljati na pomirenje u ovoj zemlji ako ljudima oduzimate dostojanstvo?“ Fra Vjekini gotovo svakodnevni zahtjevi da se dopusti, konačno, dostava hrane i lijekova u zatvore došli su na dnevni red. Za početak, u suradnji s Crvenim

križem, svaki tjedan su mu dopustili dovođenje liječničke ekipe u zatvor. Rezultat: stopa smrtnosti među zatvorenicima dramatično je pala!

No, fra Vjeko tu nije stao. Sad je za onu najbrojniju zatvorsku populaciju, koja je na otvorenom dvorištu u potpunosti bila izložena svim vremenskim nepogodama, htio izgraditi sklonište. Kad su mu zatvorski čuvari prigovorili zbog te ideje, jer, kao, ni oni nemaju sklonište, fra Vjeko im je odgovorio: „Ne mogu ih ja graditi za vas, to treba raditi vaša vlada!“ Naravno, fra Vjeko se izborio i uspio u namjeri da proširi zidove, podigne nove krovove, izgradi zahode, nove tuševe, nužnike, ali i zaposli potrebite koji su za zatvorenike napravili nekoliko stotina pari gumenih sandala od starih biciklističkih guma!

„Nakon završetka rata fra Vjeko je imenovan kapelanom u pokrajinskom zatvoru Gitarama. Zatvorenici su bili u užasnim uvjetima: bez osnovnih sanitarija, vani na vreloom suncu i kiši. Zatvorenike su hranile njihove obitelji koje često same nisu imale što jesti. Mnogi zatvorenici su umirali od zaraznih bolesti, gangrene, gladi i terora. Fra Vjeko je čekao dozvolu da uđe u zatvor od novog Ministarstva sigurnosti preko godinu dana. Kad je konačno ušao s liječničkom ekipom dragovoljaca, ostao je šokiran: ljudi živi raspadali su se u ranama u gnoju i smradu pred njegovim očima. Pričao mi je kako je svaki put povraćao od muke nakon povratka iz zatvora. Strpljivim radom za nekoliko mjeseci fra Vjeko je uspio sa sve većom ekipom dragovoljaca ublažiti smrtnost i preko apostolskog nuncija u Ruandi isposlovati dozvolu da proširi prostor zatvora i napravi pedesetak ćesmi s pitkom vodom, isto toliko tuševa i wc-a. Zbog toga su ga iz vojnog vrha napadali što njihovim neprijateljima pravi uvjete u zatvoru bolje nego što ovi časnici imaju kod svojih kuća“, prisjeća se fra Pero Vrebac.

Nakon ovih Vjekinih pothvata u zatvoru je umirao po jedan zatvorenik mjesečno, a dok se Međunarodni Crveni križ brinuo, umiralo ih je po 120 mjesečno.¹⁷³ O Vjekinom radu i životu najbolje svjedoči njemačka novinarka Hildegard Stockman u franjevačkom časopisu „Franziskaner Mission“, u članku pod naslovom „Junak, Robin Hood ili svetac?“¹⁷⁴ „Značajne ili manje značajne suvremenike, koji u mojem životu ostavljaju lijepe tragove, običavam smještati u određene pretince. Tako imam poluprazne pretince s nazivom nešto sasvim osobito, vrlo važno ili povjerljivo. A potom imam pune pretince s nazivom simpatično ili zaboraviti... Nakon susreta s fra Vjekom Ćurićem moram urediti jedan novi pretinac za kategoriju izvanredan. Jesam li upoznala pravog junaka? Junaštvo mi zvuči na marširanje, na ulaganje

¹⁷³ Usp. ALAJBEG T., *Navedeno djelo*, 28.

¹⁷⁴ Prijevod dobiven od fra Josipa Tomasa.

života za ideologije koje nameću silu, na polaganje vijenaca. Ne, u tom smislu on nije nikakav junak. Onda je možda Robin Hood? Taj hrabri momak ima trenutačno veliku prođu. Što god je bjednije gospodarsko stanje, to jače udaraju naša srca za pristale osvetnike siromašnih i obespravljenih. Ali, on baš ne spada ni u tu kategoriju. Ni u svece ga također ne mogu ubrojiti. Da bi se bilo primljeno u mnoštvo pravih, poznatih svetaca, čovjek mora biti najprije mrtav, a zatim mora ispuniti još nekoliko drugih teških kriterija... Vjeko Ćurić dobiva etiketu 'izvanredan'. Ono po čemu odskaka od većine ljudi jest: on nema samo profil- on je pravi. Ono što kaže, to i misli. On ne samo da govori, nego i čini. Kad na primjer kaže: 'Bog mi je pomogao da preživim užase masakra u 1994. godini', to ne zvuči ni pobožno ni patetično- to je jedna obična tvrdnja. Mnogi se već kroz 'neugodnosti' daju izbaciti iz ravnoteže- osjećaju se 'preopterećenima' ili 'nemjerodavnima'. Dok neki čitava života besciljno naokolo tumaraju, sumnjajući i očajavajući nad Bogom i svijetom, jer više ne razumiju ni Boga ni svijet, fra Vjeko je našao svoj put i odlučno njime ide dalje. Njegova duboka vjera i njegovo nepokolebljivo povjerenje u Boga pomažu mu da često nadiđe vlastite granice. On ima iza sebe bezbrojne pothvate, koji su iziskivali nadljudsku hrabrost i zauzetost; vidio je beskrajnu patnju; više je puta s drugima bio izveden pred zid na strijeljanje, ali se pravio mrtvim i preživio; često je pretrpio smrtne strahove. Ali nije pobjegao. Osjećao se mjerodavnim i odgovornim. On radi dalje, jer zna da mu je Bog namijenio ovu zadaću i da ga pritom neće ostaviti sama. Na moje pitanje, koliko je ljudi spasio, samo je odmahnuo rukom, misleći da se mora gledati naprijed, onako kako bi to činio sveti Franjo Asiški. On je svakoga jutra govorio subraći: 'Započnimo nešto raditi. Dosad nismo baš puno učinili'.¹⁷⁵

Taj isti misijski časopis njemačkih franjevacu posvetio je gotovo cijelo izdanje trećeg broja u godini 1996. bosanskom franjevcu fra Vjeki Ćuriću, misionaru u ratom poharanoj Ruandi. Njegovo svjedočansko držanje nije ostalo nezamijećeno za vrijeme ratnog masakra u toj afričkoj državi. Unatoč tome što je i sam nekoliko puta u zadnji čas umakao pogubljenju, ostao je vjeran svom narodu i nije ga ostavio na cjedilu, nego mu je i dalje nastavio pomagati sve do konca svoga života.

3.12. Posljednji „zbogom“ velikom čovjeku

Kada se čini da je sve prošlo i da sve ide na bolje, nađu se ljudi koji su puni mržnje i kojima smeta što jednom strancu stalo do njihove zemlje, koji želi i hoće svima pomoći. Fra Vjeko je i sam znao da smeta, jer puno je vidio i znao i život mu je zato u opasnosti. Zato je

¹⁷⁵ Usp. STOCKMANN H., *Held, Robin Hood oder Heiliger?*, u: Franziskaner Mission, Werl, 3/1996., 9.

bilo samo pitanje vremena kada će na njega biti pokušan atentat. Samo Bogu ima zahvaliti što mu je podario toliku hrabrost i snalažljivost te je uspio izbjeći sigurnoj smrti i pobjeći atentatorima.

Sada ću donijeti svjedočanstvo koje mi je ispričao fra Vjekin brat Ivo, a taj isti događaj opisan je i u njemačkom franjevačkom časopisu. Zapisao ga je fra Vjekin prijatelj fra Reinhard Kellehof, koji je preko toga časopisa i pokrenuo pomoć za opustošenu Ruandu. „Bila je subota, meni se čini oko pola osam navečer, 20. aprila '96. Vjeko me zvao dva dana kasnije i rekao mi što se dogodilo. Kada se vratio nakon cjelodnevnog rada u biskupiji Kabgayi u Kivumu, gdje je vodio župu i gdje je živio. U unutrašnjosti dvorišta dočekuju ga tri mladića. Dvojica naoružani dugim noževima, jedan s puškom. U kući nije bilo nikoga. Prisiljavaju ga da klekne pred kućni zid i drže ga na nišanu. Razgovarali su nešto. Onda ga, s uzdignutim rukama postavljaju uz zid pokraj vrata blagovaonice. Vjeko osjeća kako se cijev od puške kreće po njegovom potiljku. Kaže im Vjeko: 'Pucajte sprijeda da vidim tko će me ubiti'. Pri okretanju je naglo skočio kroz vrata i nogom ih zatvorio iznutra. Dva metka probijaju drvena vrata i okrnjuju jednu stolicu. U kući je bilo tamno. Vjeko, koji je u kuhinji zgrabio svoj pištolj istrčava na sporedna vrata kroz dvorište i izlazi izvan samostana. U trku skida svoju bijelu košulju kako ga ne bi vidjeli. Zatim se saginje i kroz gustu travu uz žičanu ogradu pozi do jednog kuta u vrtu gdje je imao nekakvo drvo. Sreća njegova. Onda su ga ti momci počeli tražiti, i čuje ih kako pričaju, a jedan kaže: 'Sad će on doći sa svojom puškom.' Tako su se povukli. Čekalo ih je auto malo udaljeno od crkve.“ Priča mi Ivo.

Onda sam dobio i nastavak ovoga događaja, njega priča don Sebastijan Marković, i nastavlja: „Dok se penjao iz džepa mu je ispao novčanik. Pomislio je da će ga zbog toga sad uhvatiti, gotov je. U stvari, u prvi mah je pomislio da su napadači bili ispod njega te da su mu oni istrgnuli novčanik dok se penjao... Nakon nekog vremena na obližnjoj njivi, između samostana i crkve, vidio je neku veliku kolonu ljudi sa časnim sestrama. Prvo je pomislio da su sad i njih uhvatili. Onda je s drveta povikao na njih: Ruke u vis! Pucati ću! Svi su se uplašili. Tek kad se spustio sa stabla i došao među njih čuo je da su oni u stvari, nakon što je prestala pucnjava, smognuli snage da se okupe i krenu vidjeti u samostan što se s njim dogodilo. A ja ih onako isprepadao!“

Vjeko je sljedećeg nedjeljnog jutra slavio misu zahvalnicu sa svojom zajednicom. Vijest o napadu na njega proširila se poput požara. Naziva ga čak i predsjednik i raspituje se o njemu. Zapovjednik Gitarame naređuje da otada vojnici svake noći čuvaju kuću. Uspjeli bijeg usprkos

prividno bezizlaznoj situaciji bio je- čudo. Fra Vjeko je zahvalan Bogu što je živ i kaže: 'Nastaviti ću raditi svoj posao pa makar to značilo riskirati život za moje ljude'.¹⁷⁶

Sada ću donijeti još jedno svjedočanstvo fra Vjekinog prijatelja don Sebastijana. Vjeko mu je jednom prilikom, kada ga je zvao ispričao kako je još jednom izbjegao sigurnu smrt. „Pričao mi je i kako su ga kasnije na granici s Burundijem pokušali ubiti i kako se uspio izvući. Bili su ga izvukli iz auta i odveli u šumu da ga ubiju. Jedan od njih ga upita: "Velečasni, što da činim?" Znaš ti što treba činiti, odgovorio mu je Vjeko. Nakon toga se taj izdvojio iz grupe i otrčao prema burundijskoj granici gdje je sreo vojnike iz Burundija i rekao im da se sprema ubojstvo bijelog svećenika. Burundijska vojska je odmah zapucala prema šumi u koju su odveli Vjeku, čak su i prešli granicu, ovi se razbježali. Nakon toga sam sjeo na obalu rijeke Kagere i povraćao i povraćao. Za njega je svaki izlazak na cestu bio pustolovina!“ No, napadači, ili onaj tko ih je poslao, neće se zaustaviti samo na ovim neuspjelim pokušajima, nego će ići dalje i čekati svoju priliku da ostvare svoj cilj, da ubiju fra Vjeku. O opasnosti po svoj život fra Vjeko je govorio otvoreno, jer znao je da zlo još nije završilo svoj ples. O mogućnosti da će izgubiti život rekao je i svojim prijateljima pred svoju smrt kada je boravio u Italiji. Naime, fra Vjeko je posjetio svoje prijatelje franjevence u Italiji i oprostio se od njih riječima, koje su se potkraj siječnja pokazale proročkima, kao i većina njegovih riječi. „Ne znam hoćemo li se ponovno susresti.“¹⁷⁷

I svojoj braći i sestri je znao reći da će ga ubiti oni koje najviše voli. Nisu znali tko su ti ljudi, jer volio je i jedne i druge, bez razlike. Sve te rečenice, počevši od Visokog gdje je govorio da će imati mučenike, do nagovještaja tokom rata, te ove posljednje iza rata, pokazale su se proročkim. U siječnju 1998. godine u svijetu je odjeknula vijest o fra Vjekinoj mučeničkoj smrti.¹⁷⁸ Sve novinarske agencije objavile su tu tragičnu vijest. Tragedija se dogodila uvečer 31. siječnja, u glavnom gradu Ruande, Kigaliju. Ubojica je bio s njim u automobilu i kada su stigli do crkvice u glavnom gradu, ubojica je u njega ispalio osam hitaca iz pištolja. Ubojica još uvijek nije pronađen, a vjerojatno nikada i neće biti.¹⁷⁹ Može se samo nagađati tko je ubio fra Vjeku, ali je sigurno da ga je ubio netko od onih koji imaju veliki utjecaj u Ruandi i kojima je smetao.

¹⁷⁶ Usp. KELLERHOF R., *Rettung wie durch ein Wunder*, u: Franziskaner Mission, Werl, 3/1996., 10.

¹⁷⁷ VRHOVSKI S. *Navedeno djelo*, 7.

¹⁷⁸ Usp. BATINIĆ A., *I junak i Robin Hood i svetac!*, u: Svjetlo riječi, Sarajevo, veljača 1998., 16.

¹⁷⁹ Usp. ALAJBEG T., *Navedeno djelo*, 28.

Trojica naoružanih ljudi dolaze oko tri sata iza podne kod fra Vjeko u župu Kivumu. Govore mu kako treba poći s njima da se sastane s čelnicima države. Fra Vjeko je to odbio jer je znao da nije istina. Kada bi se događao takav susret on bi bio prvi obavješten i nije bilo posrednika, predsjednik ili premijer bi ga zvali direktno na telefon. No, ovi su bili uvjerljivi, govorili su kako se dogodilo iznenada, da su direktno poslani od predsjednika, i kako ne bi bilo dobro da dugo čeka. Uspjeli su ga nagovoriti da uđe u automobil, svoj terenac koji je dobio od Američkog veleposlanstva za lakši transport robe. Jedan od njih sjeda s njim, a druga dvojica voze iza njih. Pred ulazom u Kigali, Vjeko je osjetio da će nešto poći po zlu. Naglo ubrzava. U koliko suvozač pokuša nešto da obojica ili poginu, ili se ozljede. No na žalost, ni jedno se od toga nije dogodilo. U blizini crkvice u glavnom gradu napadač naglo povlači pištolj i puca u bok fra Vjeki. Drugi puta promašuje i metak se zaustavlja u vozačevim vratima. Zatim puca još pet puta i pogađa ga sa šest hitaca ukupno u gornji dio trupa. Od siline udarca, vrata su se sama otvorila i Vjeko je uspio izaći iz automobila, te počeo puziti, ali napadač izlazi i zadaje mu posljednji, smrtonosni metak u zatiljak. Vjeko je na mjestu mrtav, a atentator se šepajući udaljava s mjesta zločina. Iako se napad dogodio za dana, oko četiri sata iza podneva nitko nije vidio lice napadača. Novina u vezi fra Vjekina ubojstva je činjenica da je jedna sestra franjevka, koja je radila u bolnici u koju su ga doveli i koja ga je presvlačila, kaže da je primio sedam metaka u predjelu abdomena, kao da ih je netko poslao! Netko ga je morao držati dok je drugi pištoljem s prigušivačem izvršio egzekuciju.

Kolika se mržnja ovdje krila? Što je on toliko skrivio tom narodu? Pitanja su koja nemaju odgovor, ili pak imaju. Volio ih je! Sve jednako, bez iznimke, volio je Ruandu, možda i previše. Ali takav je Vjeko, to je bila njegova misija, živjeti i biti za ljude. Dati svoj život za te ljude. Reutersova konstatacija kako je fra Vjeko surađivao s plemenom Tutsi a su ga ubili Hutui sasvim sigurno tendenciozna, jer odaje zapadnjačku lijenost duga da se do kraja uživi u situaciju. Činjenica je da je fra Vjeko pomagao pripadnicima obaju plemena i jedni i drugi su bili njegovi župljani, i on među njima nije pravio razliku. Razliku su pravili Francuzi, koji su sukob i nametnuli, političari i vojnici, i o tome svi misionari govore, a stradaju ponajviše oni koji su sasvim nevini i koji se ne žele svrstati ni u čije zlo.¹⁸⁰

Vjekin brat Dragan, ispričao je jednom prilikom događaj Vjekinog poziva i njegovo obećanje kada će doći, ali nikada nije, i neće. Zadnji put kad su se čuli, fra Vjeko je bio taj koji je nazvao, bilo je dva sata poslije ponoći. „Ja tada još nisam bio oženjen, spavao sam u

¹⁸⁰ Usp. FILIPOVIĆ M., *Navedeno djelo*, 11.

potkrovlju obiteljske kuće. Samo me mama u jednom trenutku zovnu da se spustim, da Vjeko zove telefonom. Pritom je išla do mene i pričala s njim, ali dok je došla, veza je pukla. Pričeka sam, znao sam da će ponovo pokušati. I tada mi je prvi put djelovao kao da je bio u nekoj opasnosti. Ja mu, kao i svaki put, ponovim da je vrijeme da se vrati kući, a on meni da je rat stao i da im je on sada najpotrebniji.“ „Eh, ti si njima, izgleda, uvijek najpotrebniji, rekao sam mu.“ „De dođi na godišnji, imaš li ti uopće godišnji odmor?“ „Imam.“ Dragan se sjeća da ga je "toliko pritisnuo" da mu je fra Vjeko na kraju obećao doći! „De, dođi za Božić!“ „Ne mogu za Božić.“ „De dođi poslije Božića.“ „Eto, u siječnju ću naći vremena.“

Potom su u razgovoru, prisjeća se Dragan, taj siječanjski spomenuli sigurno barem još pet puta. „Siječanjski ima 31 dan, kad ćeš doći u siječnju?“ „Doći ću do 31. siječnja“, bile su fra Vjekine zadnje riječi bratu Draganu. Zadnjeg dana u siječnju Dragan je s bratom Antunom „malo sjedio s bratom Antunom, pijuckala se neka piva“, a onda se Dragan obratio Antunu: „Eto, moj Antune, prođe i 31. siječanjski, a Vjeko nema!“ Sutradan, kad im je fra Drago Perković donio tragičnu vijest o ubojstvu fra Vjeko, pokazalo se da su njih dvojica spomenuli brata u njegovom rodnom kraju upravo u trenutku kad je fra Vjeko u Kigaliju vjerojatno jedini put u životu izgubio neku bitku.¹⁸¹

Sprovod fra Vjeko bio je 3. veljače 1998. godine u njegovoj župi Kivumu. Tijelo mu je položeno u crkvi koji je on sa svojim vjernicima izgradio. Među ljudima koji su nosili lijes bio je i fra Ivica koji je preuzeo župu Kivumu, da nastavi Vjekin san. Posljednji ispraćaj trajao je četiri sata i došli su mnogi iz raznih krajeva Ruande da se oproste od njega. Procjenjuje se da je bilo više od milijun ljudi na sprovodu.

Sprovod s misom vodio je apostolski nuncij u Ruandi i Vjekin osobni prijatelj nadbiskup Julius Janusz, uz još sedam ruandskih biskupa, 160 svećenika, nekoliko stotina redovnika i redovnica te nebrojeno mnoštvo vjernika. Bili su tu i predstavnici vlade Ruande, premijer, nekoliko ministara i drugi mnogobrojni uglednici. Fra Vjeko je zaista uza se skupio mnoštvo sa svih strana Ruande i iz svih struktura i staleža društva. Nakon propovijedi u kojoj se spominju fra Vjekine vrline nuncij je svim okupljenima postavio pitanje zašto se ubiju svjedoci i propovjednici ljubavi? Izrazito je duboku sućut roditeljima i braći pokojnika u dalekoj Bosni. Svoju propovijed završio je riječima: „*Sjećam se fra Vjeko koji se darovao u ljubavi svim ljudima. Vjeko počivaj u miru*“, izrekao je na hrvatskom. Nakon mise, od fra Vjeko se oprostio jedan od njegovih župljana, zahvaljujuću Bogu za oca Vjeku. Na koncu je izrazio želju da

¹⁸¹ GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 167.-168.

njegova prolivena krv u glavnom gradu ne bude uzalud prolivena nego da opere grijeha cijele Ruande. U ime franjevačkog reda oprostajni govor je održao general reda fra Giacomo Bini, s kojim je fra Vjeko jedno vrijeme živio i radio u misijama. Na koncu svog oprostajnog govora general je rekao da želi svim Ruandanima skupa s Vjekom reći: „*Mir se ne postiže silom ni osvetom, već ljubavlju i darivanjem!*“ Na koncu ispred vlasti oprostio se premijer Ruande, koji je u ime vlasti zahvalio fra Vjeki za sve što je učinio za vrijeme rata i nakon rata, pomažući cjelokupno stanovništvo. Nakon oprostajnih govora fra Vjekino je tijelo uneseno u Crkvu i tu je položeno u grob gdje i danas počiva.¹⁸² Roditeljima i upravi provincije stigli su mnogi izrazi sućuti iz svih krajeva svijeta i od svih kojima je fra Vjeko značio nešto u životu, jer svi su imali tu čast da su ga poznavali.

Donosim opis dolaska vijesti o Vjekinom ubojstvu u njegovu rodnu župu. Isto tako prijenos vijesti tadašnjeg župnika fra Drage Perkovića Vjekinoj obitelji. Fra Drago Perković, župni vikar u Kiseljaku, početkom 1998. godine bio je župnik u Osovi kad je fra Vjeko ubijen. „Bila je nedjelja. Poslije rane mise u 8 sati kapelan Ilija Božić i ja smo doručkovali i opušteno razgovarali, kad zazvoni telefon. S druge strane bio je glas našeg tadašnjeg provincijala fra Petra Anđelovića.“ „Fra Drago, imam jednu ozbiljnu stvar, nemoj ništa pitati ni zašto ni kako, ovo što ti kažem trebaš napraviti. Je li me razumiješ?“ „Naravno. Što se dogodilo?“ „Dobili smo u Provincijalat službenu informaciju da je fra Vjeko sinoć u Ruandi ubijen. Sada tebe lijepo molim da odmah odeš njegovim roditeljima Ani i Peri i javi im ovu tragičnu vijest.“ Pokušao se fra Drago malo izvući od neugodne obveze te je upitao provincijala može li prvo odraditi pučku misu u 11 sati pa da poslije toga ode do fra Vjekinih roditelja. „Sve otkazuju, ovo ne može čekati! U 11 sati ćete obojica na oltar i držati misu za fra Vjeku, o tome odmah obavijestite i župljane!“

Fra Drago Perković je bio dosta blizak s fra Vjekom i vijest o njegovom ubojstvu ga je šokirala. Znali su se njih dvojica često i telefonski čuti, kuće u kojima su odrasli udaljene su tek nekoliko kilometara zračne linije. „Vidim ja nema druge, sjednemo u auto i ravno do fra Vjekinih roditelja. Pozdravio sam ih i odmah rekao da je do mene stigla informacija od provincijala, koji me odmah poslao da vam to javim, da je fra Vjeko poginuo. Primate sućut, u molitvi ćemo biti za njega!“¹⁸³

¹⁸² Usp. LITRIĆ D., *Junačka smrt, nije mu oduzet život - on je dao život*, u: Radosna vijest, Zagreb, veljača 1998., 20.

¹⁸³ Usp. GARMAZ Ž., *Navedeno djelo*, 169.-174.

Ne treba zaboraviti ni posljednje oproštajno pismo koje je napisao jedan od trojice zaljubljenika u Afriku koji se skupa sa fra Vjekom uputio u tu avanturu, fra Pero Vrebac. Ovdje ću donijeti pismo fra Pere u cijelosti, jer je okarakterizirano kao jedno od najemotivnijih oproštajnih pisama adresiranih na Vjeku nakon smrti. "Zbogom Vjeko, dragi Prijatelju! Tu nedjelju navečer 1. veljače 1998, potmuli bol mi razlomi dušu... Ne mogoh povjerovati novostima na BBC-u u Ugandi... Tebe, fra Vjeko, koji si toliko ljubio svoje Ruandane, "gâre" kako si ih odmilja zvao, da te oni upucaju!? A onda mi iz sjećanja dopru tvoje riječi, koje si nam znao ponoviti za naših rijetkih druženja: "Da, oni koje ja najviše volim... oni će meni doći glave..." I dođoše. Da, Prijatelju, zadnjih godina ruandska drama postala je tvoja osobna. Tvoja je greška, kao i Isusova, što si toliko zavolio Ruandane! Nisi pristao na njihovo samoistrebljenje. Opirao si se zlu i s jedne i s druge i s treće strane. Kad su ekstremisti većinskog plemena ustali da pokolju manjinsko ti si svoje vjernike sklonio u biskupijsko dvorište, provevši ih kroz bezbrojne barikade. Deseci tisuća života spašeni su jer si ti dragovoljno riskirao svoj život za njih, probijajući se dvaput tjedno do Burundija s teškim kamionom kako bi imali hrane da prežive. Da, Jarane, tvoje umiranje započelo je prije četiri godine kad su se ekstremisti okomili na tebe što hraniš one koji su bili osuđeni da pocrkaju od gladi. Pričao si nam, šaleći se na svoj račun, kao i obično, kako su ti prijetili oružjem... stavljajući ti koplje, bajunetu i puščanu cijev pod grkljan... pa si poslije povraćao u šumi od jeda, kako ne razumiju da su braća... zašto se međusobno istrebljuju. Dragi moj, ti si se brinuo za njih, ne za sebe. Kad su ekstremisti manjinskog plemena preuzeli vlast, a onda i osvetu u svoje ruke, ti nisi dopustio da novi deseci tisuća većinskog plemena poskapaju po zatvorima. Obilazio si ih s hranom, lijekovima, odjećom i utjehom Riječi Božje. Sad oni isti ekstremisti kojima si ti spašavao živote ne podnose tvoju nedjeljivu ljubav. Kako je njihova svijest bolesno sužena, nisu te mogli svrstati u svoje kategorije "ili... ili", jer ti si bio i za jedne i za druge, a ne samo za jedne protiv drugih. Pričao si nam kako su te pokušali ukloniti nekoliko puta. Puščani meci još stoje u vratima, do vratku i stolici nakon što si umakao svojim ubojicama prošle godine u našoj župnoj kući u Kivumu. Nagovarali smo te da odeš na odmor koji ti je itekako bio potreban, ali uzalud. Ti si želio dovršiti popravak tolikih u ratu razorenih kuća i gradnju novih za prognanike koji su se vratili iz Konga, tako da bi se mir konačno mogao nastaniti u našoj voljenoj Ruandi. Sokole moj, zašto nisi digao ruke od svega kad si vidio kako je dubok ponor mržnje, osvete i nasilja?! Ljudski je prestrašiti se, obeshrabriti i pobjeći... Ta, toliki su to i učinili, neki su se poslije i vratili... Ali ne, ti onda ne bi bio fra Vjeko Ćurić, Hrvat, koga su bosanski ujaci odgajali da ljubi svoj narod ko dušu svoju i da bude uz njega kroz sve egzoduse. Tvoje patnje umnažale su se bolnim iskustvima s mnogim međunarodnim nevladinim organizacijama. Na stotine njih pristizale su

pod plaštem humanitaraca, a zapravo su to bili visoko izobraženi obavještajci velikih sila koje vode rat međusobno pod krinkom humanitarne pomoći. Raskrinkavao si ih, nisu mogli s tobom manipulirati, kao ni ekstremisti s obje zaraćene strane, i zato su te i te međunarodne fore imale na zubu. Tebi je bilo jasno ko sunce kako je malena Ruanda (zajedno s Burundijem) postala velika žrtva međunarodnog konflikta između anglo-američkog s jedne i francuskog s druge strane sfere utjecaja. I jedni i drugi dopremali su oružje svojim zaslijepljenim pijunima, podstičući ih na međusobnu osvetu sve do samouništenja. Sve s jednim razlogom: domoći se neizmjernog prirodnog bogatstva u velikom Kongu. Ti si vjerovao u pobjedu dobra u tome vrelom grotlu zla i učinio si sve što si mogao: darovao svoj jedini, mladi život za mir i pomirenje među zaraćenom braćom. Tvoja nevino prolivena krv sjeme je iz kojeg evo već niče prvi plod: mlada afrička franjevačka zajednica. Tvoj primjer vjernosti Bogu i svome napaćenom ruandskom narodu slijede mlada afrička braća iz raznih naroda koji nastavljaju tvoje započeto svjedočanstvo... Oni, iz različitih plemena, žive kao jedna obitelj... šire svjetlo u tami... ljubav u ponoru mržnje. Dragi fra Vjeko, hvala ti za hrabro svjedočanstvo zapečaćeno krvlju Nevinog Jaganjca: za tvoje svjedočanstvo ljubavi u oceanu mržnje, za tvoj mir u carstvu nemira, nasilja i osvete, za tvoju nadu u vrijeme potpunog beznađa! Znam, tvoja je želja da mi, tvoja braća, nastavimo tamo gdje su tebe nasilno zaustavili. Ja ti to obećavam u naše ime! Sad kad si ti u zajedništvu s Bogom, Ocem Ljubavi i Milosrđa, moli za sve nas, i u Africi i u Bosni, da uzmognemo vjerno služiti rastu Kraljevstva Božjega među svim ljudima i narodima, naročito među onima koji mu se ponajviše protive. Zbogom Vjeko, dragi Prijatelju! Urabeho, Inshuti yanjye! Ili bolje, do skorog viđenja!"¹⁸⁴

Njegova omiljena ruandska izreka bila je: "Agasozi kagusabye amaraso ntuyakarenza". Što znači, kada smrt dođe, ne možeš je izbjeći. Tako je govorio fra Vjeko.

¹⁸⁴ Fra VREBAC P., *Zbogom Vjeko, dragi Prijatelju!*, (Nairobi, 20/02/1998.)

ZAKLJUČAK

U prvom poglavlju ovoga rada obradili smo načela i principe misionarskog djelovanja s gledišta Drugog vatikanskog koncila. Misionarsko djelovanje je, kako smo vidjeli, prije svega plod djelovanja Oca, te plod poslanja Sina i Duha Svetoga, iz kojih se rađa i poslanje Crkve. Nadalje, obradili smo temu odgoja i obrazovanja misionara, misijsku duhovnost, te na kojim sve područjima misionari djeluju.

U drugom dijelu rada smo dali sažeti prikaz misijskog djelovanja na Crnom kontinentu, te smo osobito obradili misijsko djelovanje u afričkim državama Keniji, DR Kongu i Ruandi.

Treći i glavni dio rada posvećen je životu i djelovanju pokojnog misionara fra Vjeko Ćurića. Obradili smo njegov život, pripremu za misije te same misije. Izvori su bili pisma koja je on sam pisao, te mnogi članci koji su o njemu napisani, ali svakako i posljednja knjiga o njemu, *Fra Vjeko Ćurić, svetac našeg doba*. Opisali smo način njegova djelovanja u ratom zahvaćenoj Ruandi, ali i prijeratnom, te poslijeratnom vremenu.

Danas, u moderno doba, kada je dana sloboda svakom čovjeku, govoriti o mučeništvu, tj. o prolijevanju krvi za vjeru i Krista, uistinu se čini čudnim. No, ako se malo bolje zapitamo kako je moguće da do toga dođe jasno ćemo uvidjeti da društvo koje se bazira na sili i na moći ne može trpjeti onoga tko se protivi njihovoj ideologiji. Mi kršćani trebamo korijene takvoga držanja prema nasilju, koje se provlači kroz cijelu ljudsku povijest, tražiti u primjeru Isusa Krista, koji je i sam završio mučeničkom smrću na križu. Takvom smrću je završio jer je upravo bio suprotnost onima koji su tada imali vlast i koji su ugnjetavali svoj narod, a on je želio svima donijeti spasenje jer na svijet je došao radi svih i nikoga nije htio osuditi i odbaciti.

Ovakvih primjera onih koji su davali svoje živote za druge, protiveći se ideologijama koji su svoje učenje temeljili na sili i moći, možemo naći kroz cijelu kršćansku povijest. U Rimskom carstvu kršćani su ubijani jer su bili različiti od većine drugog stanovništva, u srednjem vijeku jer su se protivili ideologijama raznih kraljeva, u novije vrijeme jer su osuđivali suvremene ideologije (nacizam, fašizam i komunizam) te bivali ubijani, a i danas jer se protive nepravdi, izrabljivanju siromašnih i jednostavno stoga jer slijede Krista i nude evanđeoski put života. Dakle, svi oni kojima je stalo do ugnjetavanih i ugroženih trebaju snagu tražiti u primjeru Isusa Krista, koji je i sam bio mučen i ubijen. Ne treba se svijati pred raznim ideologijama, koje svoju moć grade na sili ili nasilju, i to samo s jednim ciljem: da se što više obogate nauštrb siromašnih i nemoćnih. Povijest je puna takvih likova, od kojih nisu svi ni bili

kršćani, ali koji su cijenili dostojanstvo svakoga čovjeka i koji su u svakom čovjeku gledali bližnjega.

Kršćani, svećenici misionari i misionarke trebali bi se posebno boriti za svakog čovjek i pomagati mu, jer u tom bližnjemu bi trebalo gledati samoga Isusa koji je progonjen i koji pati. Misionari i misionarke bi trebali biti pustolovi vječnog smisla i spasenja na tragu blaženstva i svetosti, samim izborom svog poslanja, jer donose Krista onima koji još nisu čuli za njega i donose kršćanske vrijednosti u kojima se prvenstveno cijeni dostojanstvo svakog čovjeka, koji je dijete Božje. Upravo sam to želio naglasiti u ovom radu na primjeru jednoga čovjeka, koji je poput Krista dao svoj život za druge. Natpis iznad fra Vjekina groba zorno svjedoči ono za što je on živio: „nitko mi ne može oduzeti život, ja ga sam dajem“. Opisao sam njegov život od brdovite Bosne do jednako tako brdovite Ruande, koju je volio jednako kao i svoju Bosnu. Onu Ruandu koju je na kraju njegova krv natopila, a njegovo mučeništvo svijetli kao kruna za sve ono što je učinio za taj narod.

LITERATURA

Crkveni izvori

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad Gentes*, 18. prosinca 1965., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen Gentium*, 21. studenog 1964., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o obnovi redovničkog života *Perfectae Caritatis*, 28. listopada 1965., u: Dokumenti, KS, Zagreb, 2008.

IVAN PAVAO II., Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe *Redemptoris missio*, Vatikan, 7. prosinca 1990., KS, Zagreb, 1991.

PAVAO VI. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii Nuntiandi*, Vatikan, 8. prosinca 1975., KS, Zagreb, 2000.

Knjige

African rights, *Tribute to courage*

BIFET J. E. *Duhovnost, poziv i misijska formacija*, u: Crkva i misije, Misijska centrala-missio, Sarajevo-Zagreb, 1993.

BUGARIN V., *Hrvatski misionari i tradicionalna društva Afrike*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2014.

Bosna Srebrena, God. XXVII, Sarajevo 1976., br. 7-8.

Bosna srebrena, God. XXXIII, Sarajevo, 1982., br. 3.

BRALIĆ, Z., *Hrvatski vjerovjesnici u Africi*, Župni ured katedrale Split, 1999.

BRUNETEAU B., *Stoljeće genocida*, Politička kultura, Zagreb, 2005.

GARMAZ Ž., *Fra Vjeko Ćurić, svetac našeg doba*, Vlastita naklada, Osijek, 2018.

GARMAZ Ž., SAJLER GARMAZ M., *Naš čo'ek u Africi-hrvatski misionar u kraljevstvu planinskih gorila*, Vlastita naklada, Osijek, 2011.

KASPER, W., Bog Isusa Krista, Karitativni fond UPT, Đakovo, 2004.

KITTEL G., *Theologische Wörterbuch zum Nuen Testament*, Vierte Band: 7- N., Kohlhammer, Stuttgart, 1953.

LITRIĆ, D., *Vapaj siročadi iz Ruande*, Nacionalna uprava Papinskih misijskih djela u Hrvatskoj, Zagreb, 2006.

LITRIĆ, D., *Pisma iz Afrike*, Don Bosco danas, Zagreb, 1990.

MONDIN B., *Poslanje i nekršćanske religije*, u: Crkva i misije, Misijska centrala-missio, Sarajevo-Zagreb, 1993.

SEMREN M., *Život i umiranje pod križem, Svjedočenje kršćanske i franjevačke duhovnosti bosanskih franjevaca*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2000.

SPADA D., *Misijsko djelovanje Crkve i teološka izradba evanđeoske poruke*, u: Crkva i misije, Misijska centrala-missio, Sarajevo-Zagreb, 1993.

VORGIMLER H., *Nues Theologisches Wörterbuch*, Herder, Freiburg, 2000.

VUKUŠIĆ A., *Stopama misionara u Africi*, Vlastita naklada, Šibenik, 2012.

Članci

ALAJBEG T., *Fra Vjeko Ćurić*, u: Kana, Zagreb, veljača 1999.

ALAJBEG T., *Ruanda- deset godina poslije*, u: Kana, Zagreb, travanj 2004.

BATINIĆ A., *I junak i Robin Hood i svetac!*, u: Svjetlo riječi, Sarajevo, veljača 1998.

DELALIĆ M., *Kako je bosanski fratar postao afrički svetac*, u: Slobodna Bosna 3/1998., Sarajevo, 20. ožujak 1998.

DŽOLAN M., *Afrika u tri slike i puno očiju*, u: Svjetlo riječi, Sarajevo, ožujak 2003.

ĐIKIĆ LJ. i GRUBIŠIĆ P., *Smrt hrvatskog misionara fra Vjeka Ćurića*, u: Arena, 2/1998, Zagreb, 5. veljače 1998.

FILIPOVIĆ M., *Svjedok ljubavi*, u: Oslobođenje, Sarajevo, 4. veljače 1998.

FREYNE S., *Jesus der Märtyrer*, u: Concilium, 39. Jahrgang/März 2003., Heft 1

GAŠPAR N., *Teologija mučeništva- svjedočanstva ljubavi po primjeru Isusa Krista*, u: Vjesnik, Đakovo, 3/2004.

KELLERHOF R., Rettung wie durch ein Wunder, u: Franziskaner Mission, Werl, 3/1996.

LITRIĆ D., *Junačka smrt, nije mu oduzet život- on je dao život*, u: Radosna vijest, Zagreb, veljača 1998.

MARKOVIĆ S., *Fra Vjeko, oprosti mi za suzu*, u: Radosna vijest, Zagreb, veljača 1998.

MARCELIĆ, J., *Duh Sveti u povijesti spasenja*, u: Crkva u svijetu 18 (1983.) II.

O'LAUGHLIN E., *Bog ima noćnu moru u Ruandi*, u: The Irish Times, Dublin, 8. kolovoz 1994.

RIČKOVIĆ S., *Slum mukuru kwa njenga*, u: Radosna vijest 408 (2009.) , VI.

STOCKMANN H., Held, Robin Hood oder Heiliger?, u: Franziskaner Mission, Werl, 3/1996.

VIŠATICKI K., *Svjedok-mučenik*, u: Vjesnik, Đakovo, 3/2004.

VRHOVSKI S., *Hrvatsko ime na popisu afričkih mučenika*, u: Kana, Zagreb, veljača 1998.

Enciklopedija, rječnici, leksikonski pojmovi

GRABNER-HAIDER A., *Praktični biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

Kenija, u: Hrvatska enciklopedija, prir. D. Brozović, V., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008.

LEON-DEFOUR X., *Riječnik biblijske teologije*, svezak I, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988

Ruanda, u: Hrvatska enciklopedija, prir. D. Brozović, IX., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

Internetski izvori

BABIĆ M., *Misionar fra Miro Babić*, (27. prosinca 2014.), u: <http://www.malidom.com/2014/12/misionar-fra-miro-babic.html>, (14. studeni 2017.)

www.kibera.org.uk/facts-info/ (16. studeni 2017.)

Fra Ilija Barišić u: <http://www.misije.hr/hrvatski-misionari/fra-ilija-barisic> (16. studeni 2017.)

Fra MUSA A., *Fra Ilija Barišić: Vjera nas čini misionarima*, u: <http://fra3.net/intervju/fra-ilija-barisic-vjera-nas-cini-misionarima-935> (16. studeni 2017.)

Hrvatski misionar s najdugovječnijim stažom treba i vašu pomoć! u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatski-misionar-s-najdugovjecnijim-stazom-treba-vasu-pomoc/> (16. studeni 2017.)

Kongo, Demokratska Republika, u: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32792> (16. studeni 2017.)

Vanjski izvori, pisma

PRGOMET A, *Nepodijeljeni dar*, zbir pisama predloženih kao razgovor dva prijatelja. Blaubeuren, Njemačka.

Fra Vjekino pismo upućeno fra Tomislavu Međugorcu, Tübingenu 26. kolovza 1981. godine

VREBAC P., *Zbogom Vjeko, dragi Prijatelju!*, (Nairobi, 20/02/1998.)

Molba upravljena profesorskom zboru, Sarajevo, 9. veljače 1982. godine

Molba za uključivanje u projekt „Afrika nas zove“, u: Arhiv provincije Bosne Srebrene, Pariz, 15. siječnja 1983.

Odgovor profesorskog zbora na molbu, u: Arhiv Franjevačke teologije pod brojem 23/82., Sarajevo, 11. veljače 1982. godine

Odgovor provincijala na fra Vjekinu molbu, u: Arhiv provincije Bosne Srebrene pod brojem 194/82., Sarajevo, 31. ožujka 1982. godine

Pismo koje je fra Vjeko uputio na Provincijalat franjevačke provincije Bosne Srebrene, Sarajevo, 9. veljače 1982. godine